

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

на **1967** рік

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

вітає всіх Лемків і Лемкинь у Лемківщині і на чужині суцях, закликає тих, які ще не є членами великої Союзової громади, стати ними та спільно з його 87.000 им членством допомагати далі розбудовувати наші національні, духові та господарські цінності.

Браття Лемки і Лемкині! Лемки заложили Український Народний Союз. Лемки його розбудували, вели й ним завжди дорожили. Лемки заклали основи його господарської і національної служби. Лемки постійно належали до УНСоюзу разом зі своїми дітьми і внуками.

ТОМУ Й СЬОГОДНІ нехай не буде ані одного лемка, чи лемкині, які не належали б до УНСоюзу та не вважали б цю найстаршу, найбагатшу і найбільш заслужену установу, не тільки загально-українською, але передовсім лемківською твердинею.

Лемки ніколи не ходили одинцем.

Тільки у великій громаді, можливі великі досягнення! Тільки всею українською громадою відзискаємо і відбудуємо Лемківщину!

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

Головна Канцелярія:
81-83 Grand Street
JERSEY CITY 3, N. J., 07303
Phone: HEnderson 5-8740

Канадійська Канцелярія:
18 Leland Ave.
Toronto 18, Ontario
Tel.: 233-5762

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІАН

ІЗ ВЛАСНОЮ ПЕРЕПЛЕТНЕЮ

виконує сумлінно й за умірковані ціни всякі друкарські роботи:

ЧАСОПИСИ, ЖУРНАЛИ, КНИЖКИ, ВІДОЗВИ, АФШІ,
ЛЕТЮЧКИ, КАНЦЕЛЯРІЙНІ ДРУКИ, КОВЕРТИ, ВІЗИ-
ТІВКИ, ВЕСІЛЬНІ ЗАПРОШЕННЯ, ДРУКИ У ДВОХ АБО
Й БІЛЬШЕ БАРВАХ, ТОЦО.

THE BASILIAN PRESS

286 Lisgar St., Toronto, Ont., Canada

Tel.: LE. 5-6483

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

1967

Зредагував ЮЛІАН БЕСКИД

Обкладинка роботи арт. М. Левицького

(3 з черги видання)

ВИДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

Торонто

—

1967

—

Пассейк, Н. Дж.

LEMKO ALMANAC

1967

Edited by JULIAN BESKYD

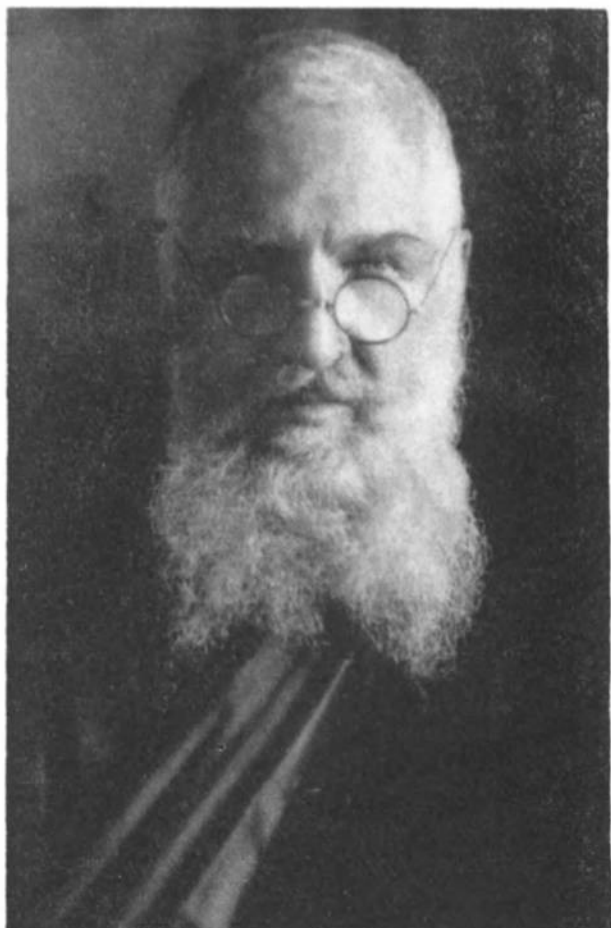
Publisher: Organization for O. D. Lemkivshchyna

PRINTED IN CANADA

Basilian Press — 286 Lisgar Street, Toronto 3, Ontario, Canada

**МОЙСЕЙ І НАЙВИЩИЙ ДУХОВНИЙ ПРОВІДНИК УКРАЇН-
СЬКОГО НАРОДУ, ГАЛИЦЬКИЙ МИТРОПОЛИТ СЛУГА БОЖИЙ
АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ**

* 29 липня 1865

† 1 листопада 1944

**МОЛИТВА СЛУГИ БОЖОГО МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ
ЗА УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД**

**Просимо Царю Небесний, Духу Правди, Любови і Справед-
ливості! До Тебе підіймається наша молитва! Загрій і просвіти
наші уми і серця, показуй нам правильну дорогу у нашій пра-
ці для добра свого народу, благослови наш труд і подай нам
братню єдність у всіх наших зусиллях для щастя нашої Вітчиз-
ни й Народу і для нового розквіту Христової Церкви в Україні.**

Петро Ямняк

НА РУЇНАХ ЛЕМКІВЩИНИ

Юліянові Тарновичеві

Піду роздоллям верховини,
Пристану десь біля ялиці:
Вже там не йдуть, як то
                        ходили —
Лемкині, лемки до Криниці.

Твоїм зарослям бродять
                        очі:
Нігде — ніодної крисані
І хвиль не котять, як котили,
Поля бурхливі та вівсяні.

Гроза спинилась над верхів'ям
І местник гнівно мірить
                        кроки:
Та ж то земля од вік отцівська,
Та ж ми її, — її отроки!

Ту ж ми росли, мужніли
                        руки
В одсічі ворога і ката.
За кров — зневагу і руїну,
Прийде заслужена відплата.

Зайдім в село — грізна руїна,
Стирчить з-заросля брил-каміня,

З руїн церковних, чути
                        brate,
Царівни неба голосіння.

Так, брата так, за нами
                        плаче
Пречиста Мати Лемківщини:

Скитальців Мати,
Сама ж скиталька,
Біля прадіда домовини.

Та чуеш вже полків когорти
З степів широких Запоріжжя?
Знам'я побіди тут, устромлять,
Вони у стіп твого підніжжя.

І зазоріють знову зорі
І блідолиций усміхнеться:
Твоїм верхів'ям, мій Бескиде,
Лемківська пісня знов
                        поллеться!

Піду роздоллям верховини,
Пристану десь біля ялиці:
Он вже ідуть, як то ходили,
Лемкині, лемки до Криниці.

25. VI. 1966

Украдена поляками з української церкви в Паїтній, коло Горлиць, ікона Пречистої Діви Марії з XVI сторіччя (у Сяницькому музеї переховується)

DIOCESAN CHURCH GOODS

КРАМНИЦЯ ЦЕРКОВНИХ РЕЧЕЙ

278 Bathurst St., Toronto 2 B, Ont. — Phone: EM 4-7819

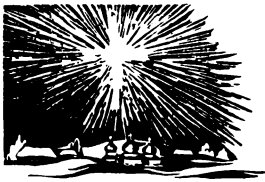
ВЕЛИКИЙ ВИБІР ЦЕРКОВНИХ РЕЧЕЙ: готові фелони, матерії і шовки на фелони — стихарі — чаші — свічники — церковні дзвони (з Франції) — фани й хоругви — свічки — церковне вино (португальське, еспанське і грецьке) — різні ікони — релігійні книжки — молитовники.

Ікона св. Косми і Дамяна (з XVI сторіччя), зрабована поляками з української церкви на Лемківщині. (Ця ікона є в музею в Сяноці на княжому замку й тут за нею слід у майбутньому шукати).

Книжки, часописи, канцелярйіне приладдя,
вишивки, кераміку — купуйте в
КООПЕРАТИВІ ПЛАЙ

768 Queen St. W. — Tel.: EM 3-2748 — Toronto 3, Ont.

Свєнь - January

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 Н	Грудень 1966. Боніфатія	Н. Р. 1967. Обр. Г. Вас. Вел. Сильвестра папи
2 20 П	Ігнатія священномученика	Малахії прор.
3 21 В	Юліяни мучениці ☉	Собор 70 Апостолів
4 22 С	Анастасії мч.	Навечір'я Богоявління
5 23 Ч	10 мучеників у Криті	Богоявлення Господнє
6 24 П	Навечір'я Різдва. Євгенії.	Собор Івана Хрестителя
7 25 С	Різдво Христове	
8 26 Н	по Р. Соб. Пр. Бог. Йосифа	По Просв. Юрія і Еміліяна
9 27 П	Стефана первомуч.	Полієвкта прп.
10 28 В	20.000 мч. у Никоїдії ☉	Григорія Нисійського
11 29 С	Дітей убитих у Вифлеємі	† Теодосія прп.
12 30 Ч	Анісії мучениці	Татіяни мучениці
13 31 П	Меланії преподобної	Єрмила й Стратоніка мч.
14 1 С	Н. Р. 1967. Обр. Г., Василя В.	Отців у Синаї і Р. вбитих
15 2 Н	пер. Просв. Сильвестра папи	Мит. і Фар. Павла Т. і Ів.
16 3 П	Малахії пророка	Покл. оковам Ап. Петра
17 4 В	Собор 70 Апостолів	† Антонія Вел. прп.
18 5 С	Навеч. Богоявл. Теопемп. ☉	Атанасія і Кирила св.
19 6 Ч	Богоявлення Господнє	Макарія прп.
20 7 П	Собор св. Івана Хрестителя	† Євтимія Вел. прп.
21 8 С	Юрія і Еміліяна прп.	Максима ісп. і Неофита
22 9 Н	по Просв. Полієвкта муч.	Блуд. Сина. Тимот. ап.
23 10 П	Григорія Нисійського	Климентя Анк. сщмч.
24 11 В	† Теодосія прп.	Ксенії прп.
25 12 С	Татіяни муч.	† Григорія Богослова
26 13 Ч	Єрмила і Стратоніка мч. ☉	Ксенофонта і др.
27 14 П	Отців в Синаї і Р. вбитих	† Пер. м. св. Івана Золот.
28 15 С	Павла і Івана прп.	Єфрема прп.
29 16 Н	30 по Сош. П. ок. Ап. Петра	М'ясопусна. П. м. св. Ігн.
30 17 П	† Антонія Великого	Трьох Святителів
31 18 В	Атанасія і Кирила св.	Кира й Івана безсребр.

Лютий - February

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 С	Макарія Єгиптянина прп. ☉	Трифона мч.
2 20 Ч	† Євтимія Великого прп.	Стрітення Господнє
3 21 П	Максима ісп. і Неофита мч.	Симеона і Анни прор.
4 22 С	Тимотея ап. і Анастасія мч.	Ісидора прп.
5 23 Н	31 по Сош. Климента свмч.	Сиропусна. Агафії пр.
6 24 П	Ксенії прп.	Вукола прп.
7 25 В	† Григорія Богослова	Партенія й Луки прп.
8 26 С	Ксенофонта і др. прп.	Теодора Стратилата вмч.
9 27 Ч	† Пер. мощ. св. Івана Зол. ☉	Никифора мч.
10 28 П	Єфрема Сирійця преп.	Харалампія мч.
11 29 С	Пер. мощ. Ігнатія Богоносця	Власія свщм.
12 30 Н	32 по Сош. Трьох Святителів	1 Вел. Посту. Мелетія св.
13 31 П	Кира й Івана безсребр.	Мартиніяна прп.
14 1 В	Лютець. Трифона мч.	† Пам. смерти св. Кирила
15 2 С	Стрітення Господнє	Онисима ап.
16 3 Ч	Симеона й Анни пр.	Памфила мч.
17 4 П	Ісидора Преподобного ☾	Теодора Т. вмч.
18 5 С	Агафії пр.	Льва папи
19 6 Н	Мит. і Фар. Вукола прп.	2 В. Посту. Архіпа ап.
20 7 П	Партенія і Луки прп.	Льва, еп. катанського
21 8 В	Теодора Страт. вмч.	Тимотея прп., Євстахія св.
22 9 С	Никифора мч.	Найд. мощ. мч. у Євгенії
23 10 Ч	Харалампія мч.	Полікарпа свщм.
24 11 П	Власія свщм. ☽	† 1 і 2 Найд. Г. Івана Хр.
25 12 С	Мелетія святителя	Тарасія св.
26 13 Н	Блуд. Сина. Мартиніяна пр.	3 Посту. Хрестопокл.
27 14 П	† Память смерти св. Кирила	Прокопія прп. ісп.
28 15 В	Онисима ап.	Василія прп. ісп.

Березень — March

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 16 С	Памфіла мч.	Євдокії прпмч.
2 17 Ч	Теодора Тир. вмч.	Теодота сщм.
3 18 П	Льва папи	Євтропія сщм.
4 19 С	Архіпа ап.	Гарасима прп.
5 20 Н	М'ясопусна. Льва еп. катан.	4 Посту. Конона мч.
6 21 П	Тимотея прп. і Євстатія св.	42 мч. в Аморії
7 22 В	Найд. моц. мч. у Євгенії	Василія і ін. сщмч.
8 23 С	Полікарпа сщм.	Теофілакта ісп. Поклони
9 24 Ч	† 1 і 2 Найд. Гол. Ів. Хрест.	† 40 Муч. у Севастії
10 25 П	Тарасія св.	Кондрата й ін. мч.
11 26 С	Порфірія св.	Софронія патріярха Ер.
12 27 Н	Сиропусна. Прокопія прп.	5 Посту. Теофана ісп.
13 28 П	Василія прп. ісп.	Пер. м. св. Никифора
14 1 В	Березень. Євдокії	Венедикта прп.
15 2 С	Теодота сщм.	Агапія й ін. мч.
16 3 Ч	Євтропія прп.	Савина папи
17 4 П	Гарасима прп.	Олексія, чол. Божого прп.
18 5 С	Конона мч.	Кирила еп.
19 6 Н	1 Посту. 42 мч. в Аморії ☾	Квітна. Хризанта й Дарії
20 7 П	Василія й ін. сщм. у Корсуні	О. у. в об. Сави
21 8 В	Теофілакта ісп.	Якова ісп.
22 9 С	† 40 Муч. в Севастії	Василія сщм.
23 10 Ч	Кондрата й ін. муч.	Вел. Четвер
24 11 П	Софронія патр.	Вел. П'ятниця
25 12 С	Теофана ісп. і Григор. п. ☽	Благовіщення Пр. Діви
26 13 Н	2 Посту. Пер. м. Никифора	Воскресення Г.Н.І.Х.
27 14 П	Венедикта прп.	Св. Понеділок
28 15 В	Агапія й інших муч.	Св. Вівторок
29 16 С	Савина папи	Марка й Кирила сщм.
30 17 Ч	Олексія прп.	Івана Лівтв прп.
31 18 П	Кирила еп.	Іпатія прп.

Квітень - Април

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 С	Хризанта й Дарії мч. ☽	Марії Єгипетської преп.
2 20 Н	3 П. ОО. уб. в обит. Сави	1. Томина . Тита
3 21 П	Якова ісп.	Никити преп.
4 22 В	Василія щмч.	Йосифа й Георгія преп.
5 23 С	Никона прпм. і ін.	Теодула і др. мч.
6 24 Ч	Захарії й Якова прп.	† Преп. Методія
7 25 П	Благовіщ. Пречистої Діви	Георгія Мел. прп.
8 26 С	Собор Гавриїла Архангела	Іродіона і ін. ап.
9 27 Н	4 В. Посту . Матрони пр.	2. Миронос . Євпсихія мч.
10 28 П	Іларіона мч. ☾	Терентія й ін. мч.
11 29 В	Марка й Кирила	Антипи щмч.
12 30 С	Івана Ліств. прп. Поклони	Василія ісп.
13 31 Ч	Іпатія прп.	Артемона щмч.
14 1 П	Квітень . Марії єгиптянки	Мартина прп.
15 2 С	Тита прп.	Аристарха й ін. ап.
16 3 Н	5. В. Посту . Никити прп. ісп.	3. Розсл . Агапії мч.
17 4 П	Йосифа й Георгія прп. ☽	Симеона й Акакія прп.
18 5 В	Теодула і др. мч.	Івана прп.
19 6 С	Преп. Методія	Івана старопечерського
20 7 Ч	Георгія Мел. пр.	Теодора Тріх.
21 8 П	Іродіона й ін. ап.	Януарія щмч.
22 9 С	Євпсихія мч.	Теодора Сик.
23 10 Н	Квітня . Терентія	4. Самар . Григорія вмч.
24 11 П	Антипи щмч. ☽	Сави Стр. мч.
25 12 В	Василія ісп.	† Марка апост. і еванг.
26 13 С	Артемона щмч.	Василія щмч.
27 14 Ч	Вел. Четвер . Март. п., Ант.	Симеона щмч.
28 15 П	Велика П'ятниця	Ясона й Сосіпатра ап.
29 16 С	Велика Субота	9 муч. у Кизиці
30 17 Н	Воскресіння Г.Н.І.Х.	5. Сліпор . † Якова ап.

Травень - Мау

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 18 П	Вел. Понед. Івана прп. ☉	Єремія прор.
2 19 В	Вел. Вілт. Івана Староп. прп.	Атанасія Вел. патр.
3 20 С	Теодора Тр.	† Теодосія Печ. прп.
4 21 Ч	Януарія сщм.	Вознес. ГНІХ. Пелагії прп.
5 22 П	Теодора Сик.	Ірини мч.
6 23 С	Георгія (Юрія) вмуч. (н. нед.)	Йова многострад.
7 24 Н	Томина. Сави Страт. мч.	Св. Отців. Явлення Ч. Хр.
8 25 П	† Марка ап.	Івана Богослова (на нед.)
9 26 В	Василія сщм. ☾	† Перен. моц. св. Николи
10 27 С	Симеона сщм.	† Симеона Зилоти ап.
11 28 Ч	Ясона й Сосипатра ап.	† Кирила й Методія, ап. с.
12 29 П	9 мч. у Кизиці	Єпіфанія й Германа св.
13 30 С	† Якова Завед. ап.	Гликерії мч.
14 1 Н	Мирнонос. Єремії пр.	Сош Св. Духа. Ісидора м.
15 2 П	Атанасія Вел. патр.	Пресв. Тройці. Пахомія
16 3 В	† Теодосія Печ. прп.	Теодора Осв. преп.
17 4 С	Пелагії прп. ☽	Андроніка ап.
18 5 Ч	Ірини мч.	Теодота мч.
19 6 П	Йова многострадального	Патрикія сщм.
20 7 С	Явлення Ч. Хреста	Талалея мученика
21 8 Н	Розслабл. Івана Богослова	Всіх Святих. Конст. і Єл.
22 9 П	† Пер. моц. св. Николая	Василіска мч.
23 10 В	† Симеона Зилота ап. ☽	Михайла ісп., Євфросинії
24 11 С	† Кирила й Методія уч. слов.	Симеона прп.
25 12 Ч	Єпіфанія і Германа св.	Пр. Євх. † 3 Н. Г. Ів. Хр.
26 13 П	Гликерії мч.	Карпа ап.
27 14 С	Ісидора мученика	Терапонта
28 15 Н	Самарянки. Пахомія	2 по С. Никити прп.
29 16 П	Теодора Осв.	Теодосії прп.
30 17 В	Андроніка ап. ☽	Ісаакія пр.
31 18 С	Теодота мч.	Єрмія ап.

Червень - June

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 Ч	Патрикія сщм.	Юстина мч.
2 20 П	Талалея мученика	Пр. Серця Ісуса. Никиф.
3 21 С	† Константина і Єлени	† Сост. Пр. Б. Лукиліяна
4 22 Н	Сліпор. Василіска мч.	3 по С. Митрофана
5 23 П	Михаїла ісп., Євфросинії	Доротея сщм.
6 24 В	Симеона прп.	Висаріона прп.
7 25 С	† Найд. Голови Івана Хрест.	Теодота Анк. сщм.
8 26 Ч	Вознес. ГНІХ. Карпа Ап. ☉	Теодора Стр. мч.
9 27 П	Терапонта	Кирила Алек.
10 28 С	Никити прп.	Тимотея сщм.
11 29 Н	Св. Отців. Теодосії прпмч.	4 по С. † Вартол. й Варн.
12 20 П	Ісаакія преподобного	Онуфрія прп.
13 31 В	Ермія ап.	Акилини
14 1 С	Червень. Юстина мч.	Єлисея пр., Методія патр.
15 2 Ч	Никифора патр. ☾	Амоса пр., Єроніма
16 3 П	Лукиліяна мч.	Тихона
17 4 С	Митрофана святителя	Мануїла і ін. мч.
18 5 Н	Сошествіє Св. Духа. Дорот.	5 по С. Леонтія мч.
19 6 П	Пресв. Трійці. Висаріона пр.	† Юди Тадея ап.
20 7 В	Теодота Анкирського сщм.	Методія сщм.
21 8 С	Теодора Стр. мч. ☽	Юліяна Тарсійського
22 9 Ч	Кирила Александр. св.	Євсевія сщм.
23 10 П	Тимотея сщм.	Агрипіни мч.
24 11 С	† Вартоломея й Варнави ап.	Різдво Івана Хрестителя
25 12 Н	Всіх Святих. Онуфрія й Пет.	6 по С. Февронії прпмч.
26 13 П	Акилини мч.	Давида прп.
27 14 В	Єлисея пр., Методія	Самсона прп.
28 15 С	Амоса прор.	Пер. моц. Кира й Івана
29 16 Ч	Пресв. Євх. Тихона св. ☼	Петра і Павла ап.
30 17 П	Мануїла мч.	Собор 12 Апостолів

Липень - July

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 18 С	Леонтія мученика	Косми і Дам'яна безср.
2 19 Н	2 по С. † Юди Тадея ап.	7 по С. † Пол. Ризи Пр. Б. Якинта мученика
3 20 П	Методія сщм.	Андрея Критського св.
4 21 В	Юліяна Тарс. мч.	† Атанасія Атонського п. Сісоя Великого
5 25 С	Євсевія сщм.	Томи й Акакія прп.
6 23 Ч	Агрипіни мч.	Прокопія вмч.
7 24 П	Р. Ів. Хр. Пр. Серця Іс. ☉	
8 25 С	Состр. Пр. Бог. Февронії пр.	
9 26 Н	3 по С. Давида прп.	8 по С. Панкратія сщм.
10 27 П	Самсона прп.	† Антонія Печ. прп.
11 28 В	Пер. мощ. Кира й Івана	Євфимії й Ольги кн. укр.
12 29 С	Петра й Павла ап.	Прокла й Іларія мч.
13 30 Ч	Собор 12 Апостолів	Собор Гавриїла Аранг.
14 1 П	Липень. Косми й Дам'яна ☾	Акили ап.
15 2 С	† Положення Ризи Пр. Діви	† Володимира Вел. кн. укр.
16 3 Н	4 по С. Якинта мч.	9 по С. Отц. 6 Соб. Атин. Марини вмч.
17 4 П	Андрія Критського	Якинта й Еміліяна мч.
18 5 В	† Атанасія Атонського прп.	Макрини прп., Дія прп.
19 6 С	Сісоя прп.	Іллі прор. (на нед.)
20 7 Ч	Томи й Акакія прп.	Симеона й Івана прп.
21 8 П	Прокопія вмч. ☽	Марії Магдал., Фоки сщм.
22 9 С	Панкратія сщм.	
23 10 Н	5 по С. † Антонія печ. прп.	10 по С. Трофима й ін. м.
24 11 П	Євфимії й Ольги, укр. кн.	† Бориса й Гліба мч.
25 12 В	Прокла й Іларія мч.	† Успення св. Анни
26 13 С	Собор Гавриїла Арх.	Єрмолая й ін. сщм.
27 14 Ч	Акили ап.	† Пантелеймона вмч.
28 15 П	† Володимира Вел., укр. кн.	Прохора й ін. ап.
29 16 С	Атиногена сщм. ☽	Калініка мч.
30 17 Н	6 по С. Отців 6 Соб. Марини	11 по С. Сили й ін. ап.
31 18 П	Якинта й Еміліяна мч.	Євдокіма прав.

Серпень - August

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 В	Макрини прп.	Проісх. Ч. Хр., 7 бр. Мак. Пер. мощів св. Стефана Ісаакія і ін. мч. 7 молодців у Єфезі мч. Євсигнія ісп.
2 20 С	Ілїї пророка (на нед.)	
3 21 Ч	Симеона й Івана прп.	
4 22 П	Марії Магдалини	
5 23 С	Трофима й ін. мучеників ☉	
6 24 Н	7 по С. † Бориса й Гліба мч.	12 по С. Преобр. Госп. Дометія преп., Пасива мч. Еміліяна ісп. † Матія ап. Лаврентія мч. Євпла мч. Фотія й Анїкити мч.
7 25 П	† Успення св. Анни	13 по С. Максима ісп. † Пер. м. Теод. Міхея пр. Успення Пр. Богородиці Перен. Нерукотв. Образа Мирона мч. Флора й Лавра мч. Андрея Стратил. мч.
8 26 В	Єрмолая й ін. сщм.	
9 27 С	† Пантелеймона вмч.	
10 28 Ч	Прохора й ін. ап.	
11 29 П	Калініка мученика	
12 30 С	Сили й інших ап. ☾	
13 31 Н	8 по С. Євдокіма	
14 1 П	Серпень. Проісх. Ч. Хреста	
15 2 В	Пер. м. Стефана Архидияк.	
16 3 С	Ісаакія й ін. мучеників	
17 4 Ч	7 Молодців у Єфесі	
18 5 П	Євсигнія ісп.	
19 6 С	Преображення Господне ☽	
20 7 Н	9 по С. Дометія прпм.	14 по С. Самуїла прор. Тадея ап., Васси мч. Агатоніка мч. Іринея свщм., Лупа мч. Євтиха сщм. Возвр. моц. Вартоломея Адріяна й Наталії мч.
21 8 П	Еміліяна сп.	
22 9 В	† Матія ап.	
23 10 С	Лаврентія мч.	
24 11 Ч	Євпла мч.	
25 12 П	Фотія й Анїкити	
26 13 С	Максима ісп.	
27 14 Н	10 по С. † Теодосія Печер.	15 по С. Пімена прп. Мойсея Мурина, Август. Ускіи. Гол. Ів. Хр. (н. нед.) Олександра й ін. патр. † Полож. пояса Пр. Богор.
28 15 П	Успення Пр. Богородиці ☽	
29 16 В	Перен. Нерукотв. Образа	
30 17 С	Мирона мч.	
31 18 Ч	Флора й Лавра мч.	

Вересень — September

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 П	Андрія Стратил.	† Поч. ц. року. Симеона Маманта мч.
2 20 С	Самуїла прор.	
3 21 Н	11 по С. Тадея ап. ☉	16 по С. Антима сщм. Вавили сщм., Мойсея пр. Захарії й Єлисавети Чудо св. Михаїла Арх. Созонта мч. Різдво Пресв. Богородиці Йоакима й Анни
4 22 П	Агатоніка мч.	
5 23 В	Іринія свщм., Лупа ап.	
6 24 С	Євтиха сщм.	
7 25 Ч	Возвр. м. Вартоломея ап.	
8 26 П	Адріана й Наталії	
9 27 С	Пімена прп.	
10 28 Н	12 по С. Мойсея Муріна ☾	
11 29 П	Усіінов. Гол. Івана Хр. (н. н.)	
12 30 В	Олександра й ін. патр.	17 по С. Минодори й ін. Теодори прп. Автонома сщм. Відн. храму. Корнилія с. Воздвиження Ч. Хреста Никити вмч. Євфимії вмч.
13 31 С	† Полож. Пояса Пр. Богород.	
14 1 Ч	Вересень. † Поч. церк. року	
15 2 П	Маманта мч.	
16 3 С	Антима сщм.	
17 4 Н	13 по С. Вавили сщм.	
18 5 П	Захарії й Єлисавети ☽	
19 6 В	Чудо Арх. Михаїла	
20 7 С	Созонта мч.	
21 8 Ч	Різдво Пр. Богородиці	18 по С. Софії і її дітей Євменія вмч. Трофима і ін. мч. Євстахія вмч. Кондрата ап. Фоки сщм. Зачаття Івана Хрестителя
22 9 П	Йоакима й Анни	
23 10 С	Минодори й ін. мч.	
24 11 Н	14 по С. Теодори прп.	
25 12 П	Автонома сщм.	
26 13 В	Віднова Храму. Корнилія ☽	
27 14 С	Воздвиження Ч. Хреста	
28 15 Ч	Никити вмч.	
29 16 П	Євфимії вмч.	
30 17 С	Софії, Віри, Надії, Любови	

Жовтень ~ October

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 18 Н	15 по С. Євменія прп.	20 по С. Покров Пр. Бог.
2 19 П	Трофима й ін. мч. ☉	Кипріяна сщм.
3 20 В	Євстахія вмч.	Дионизія Ареоп. сщм.
4 21 С	Кондрата ап.	Єротея сщм.
5 22 Ч	Фоки сщм.	Харитини мч.
6 23 П	Зачаття Івана Хрестителя	† Томи ап.
7 24 С	Теклі первомуч.	Сергія й Вакха мч.
8 25 Н	16 по С. Євфросини	21 по С. Пелагії й Таїсії
9 26 П	Предст. Івана Богосл. (н. н.)	† Якова ап.
10 27 В	Калістрата мч. ☽	Євлампія і Євламπίї мч.
11 28 С	† Харитона прп.	Филипа ап.
12 29 Ч	Киріяка прп.	Прова і ін. мч.
13 30 П	Григорія сщм.	Карпа і ін. мч.
14 1 С	Жовтень. Покров М. Б. (н. н.)	Параскевії прп.
15 2 Н	17 по С. Кипріяна	?? по С. Отц. 7 Соб. Євт.
16 3 П	Дионисія сщм.	Понгина сотн. мч.
17 4 В	Єротея сщм.	Осії пр., Андрія Крит. п.
18 5 С	Харитини мч. ☽	† Луки ап. і св.
19 6 Ч	† Томи ап.	Йоїла прор.
20 7 П	Сергія й Вакха мч.	Артемія вмч.
21 8 С	Пелагії й Таїсії	Іларіона Вел. прп.
22 9 Н	18 по С. † Якова ап.	?? по С. Аверкія св.
23 10 П	Євлампія і Євламπίї мч.	Якова ап.
24 11 В	Филипа ап.	Арети мч.
25 12 С	Прова й ін. мч.	Маркіяна й Мартирія мч.
26 13 Ч	Карпа й ін. мч. ☽	Димитрія вмч.
27 14 П	Параскевії прп.	Нестора мч.
28 15 С	Євтимія і Лукіяна прп.	Параскеви мч.
29 16 Н	19 по С. Пр. Христа Царя	24 по С. Покри. Христа Ц.
30 17 П	Осія прор.	Зиновія і Зиновії мч.
31 18 В	† Луки ап. і св.	Стахія і ін. ап.

Листопад - November

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 19 С	Йоїла прор.	Косми й Дам'яна безср. Акиндина і ін. мч. Акепсима і ін. мч. Йоанікія В. преп.
2 20 Ч	Артемія вмч. ☾	
3 21 П	Іларіона вмч.	
4 22 С	Аверкія св.	
5 23 Н	20 по С. Якова ап.	25 по С. Галактіона мч. Павла св. Єрона і ін. мч. Собор св. Михаїла Арх. Онисифора мч. Ераста і ін. ап. Мини, Віктора і Вінкентія
6 24 П	Арети мч.	
7 25 В	Маркіяна і Мартирія	
8 26 С	Димитрія вмч. ☽	
9 27 Ч	Нестора мч.	
10 28 П	Параскеви мч.	
11 29 С	Анастасії прпмч.	26 по С. Йосафата сщм. † Івана Золотоустого св. † Филипа ап. Гурія і ін. мч. † Матея ап. і св. Григорія чудотворця св. Платона і Романа мч.
12 30 Н	21 по С. Зиновія й Зиновії	
13 31 П	Стахія і ін. ап.	
14 1 В	Листопад. Косми й Дам'яна	
15 2 С	Акиндина мч.	
16 3 Ч	Акепсими й ін. мч. ☽	
17 4 П	Йоанікія В. преп.	27 по С. Авдія прор. Григорія прп., Прокла св. Введення в храм Пр. Діви Филимона й ін. ап. Амфілохія й Григорія св. Катерини вмч. Климентя папи Римського
18 5 С	Галактіона мч.	
19 6 Н	22 по С. Павла св.	
20 7 П	Єрона й ін. мч.	
21 8 В	Собор Михаїла Арх.	
22 9 С	Онисифора мч.	
23 10 Ч	Ераста ап.	28 по С. Аліпія прп. Якова перс. мч. Стефана прпм. Парамона мч. † Андрія ап.
24 11 П	Мини й ін. мч.	
25 12 С	Йосафата сщм. (на нед.)	
26 13 Н	23 по С. † Івана Зол. ☽	
27 14 П	† Филипа ап.	
28 15 В	Гурія й ін. мч.	
29 16 С	† Матея ап.	
30 17 Ч	Григорія чудотворця св.	

Грудень - December

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. Дні	Старого Стилю	Нового Стилю
1 18 П	Платона й Романа мч. ☉	Наума прор.
2 19 С	Авдія прор.	Авакума прор.
3 20 Н	24 по С. Григорія прп.	29 по С. Софонія прор.
4 21 П	Введення в храм Пр. Діви	Варвари вмч., Ів. Дамаск.
5 22 В	Филимона й ін. ап.	† Сави Осв. прп.
6 23 С	Амфілохія й Григорія св.	Св. Николая чудотворця
7 24 Ч	Катерини вмч.	Амвросія св.
8 25 П	Климента папи Рим. ☾	Патапія прп.
9 26 С	Алипія прп.	Непорочне Зач. Пр. Діви
10 27 Н	25 по С. Якова перс. вмч.	30 по С. Мини й ін. мч.
11 28 П	Стефана мч.	Даниїла Стовпника прп.
12 29 В	Парамона мч.	Спиридиона прп.
13 30 С	† Андрея ап.	† Євстратія й ін. мч.
14 1 Ч	Грудень. Наума пр.	Тирса й Левкія мч.
15 2 П	Авакума прор.	Єлєвтерія щчм.
16 3 С	Софронія прор. ☽	Аггея прор.
17 4 Н	26 по С. Варвари. Івана Д.	Праотців. Даниїла прор.
18 5 П	† Сави Осв. прп.	Сєвастіяна і ін. мч.
19 6 В	Николая чудотворця	Боніфатія мч.
20 7 С	Амвросія св.	Ігнатія Богонос. щчм.
21 8 Ч	Патапія прп.	Юліяни мч.
22 9 П	Непорочне Зачаття Пр. Діви	Анастасії вмч.
23 10 С	Мини й ін. мч.	10 муч. у Криті
24 11 Н	Праотців. Даниїла Стовп. ☽	Пер. Різдв. Отц. Нав. Різд.
25 12 П	Спиридиона прп.	Різдво Христове
26 13 В	† Вєстратія й ін. мч.	Соб. Пр. Бог. і Йосифа О.
27 14 С	Тирса й Левкія мч.	Стефана первомч.
28 15 Ч	Єлєвтерія щчм.	20,000 мч. у Никомидії
29 16 П	Аггея прор.	Дітей убитих у Вифлеємі
30 17 С	Даниїла прор.	Анісії мч.
31 18 Н	Пер. Різд. Отців. Сєваст. ☽	По Різдві. Мєланії прп.

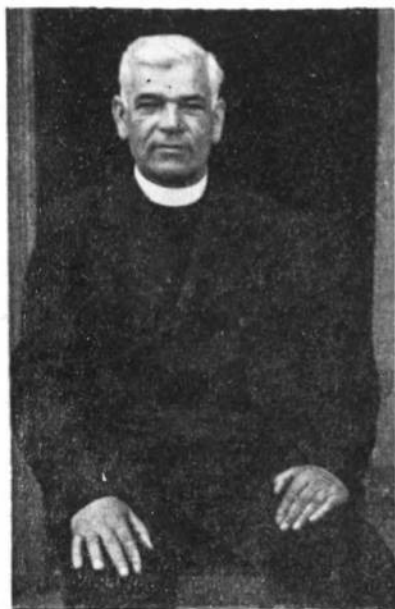
† о. Пантелеймон ШПИЛЬКА

ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ СХІДНОЇ ЛЕМКІВЩИНИ в 1918 році

(Спогади про Повітову Українську Національну Раду та Повітовий Український Комісаріят Сяницького повіту у Вислоці Великій, в місяцях листопад — грудень 1918 р. та січень 1919 р.)

1. НА ДУШПАСТИРСЬКІЙ ПРАЦІ В БЕСКИДІ

Від дня 3. 9. 1914 перебував я як гр.-кат. парох у Дальовій к. Дуклі. Туди призначив мене бл. п. Єпископ Чехович з Перемишля з рівночасним дорученням, щоби по змозі обслужити як-

Оборонець Лемківщини
сл. пам. о. Пантелеймон
ШПИЛЬКА

Українські Карпатські Січовники
у підготовці до боротьби за
волю свого народу; 1939 рік

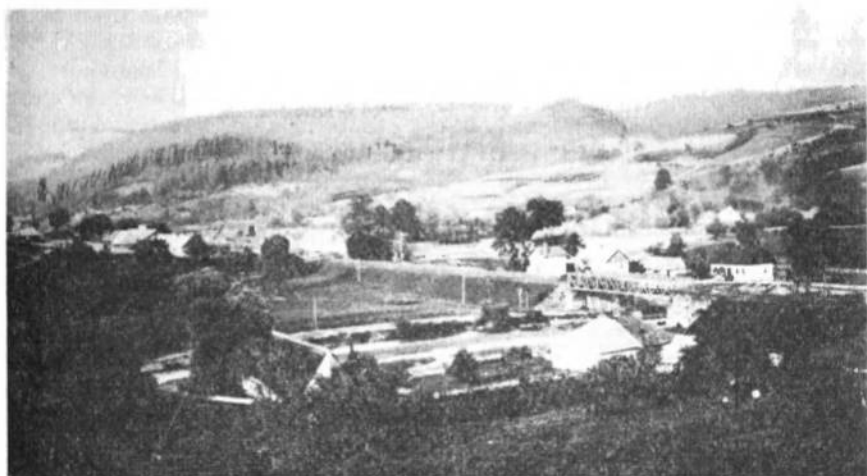
* 20. X. 1883, † 5. III. 1950
(Фото: Регенсбург, 1948 р.)

найбільше сіл під оглядом релігійних потреб, порад і т. д. Мені підлягало тоді понад 12 сіл, а саме Черемха, Липовець, Яслиська, Посада Яслиська, Дальова, Шкляри, Вороблик Королівський, Вороблик Шляхотський, Дошно, Балутянка, Тилява, Зиндранова, Барвінок, Мшана та інші, які в тому часі не були обсажені нашими священиками, частину яких австрійська влада виарештувала

та запроторила пізніше до Талергофу, а частина опустила свої парохії перед терором військової влади згл. дехто виемігрував на захід перед наступом російських військ.

Коли згодом талергофський табір інтернованих розпущено, перенесла мене моя вища духовна влада до Суровиці (було це в травні 1916 р.). З мого нового осідку адміністрував я ще селами Дарів і Мощанець. Восені 1916 р. дістав я самостійне сотрудицтво у Вислоці Великій, який має дві парохії, одну в Вислоці Вишнім (самостійне сотрудицтво, яке обсаджує сам Єпископ без презенти) та другу у Вислоці Нижнім, яка станозить самостійну парохію. Крім цього приходили до мене за різними порадами люди з інших сіл так що я був відомий у цілому Сянницькому повіті як заступець і оборонець людей. Зазначую (без жадної хвальби та вивищування моєї особи), що я дуже багато людам помагав у часі війни, головню при виеднуванні воєнних допомог (т. зв. воєнних причинків) для родин чоловіків, покликаних до війська.

На весну 1916 р. до Великодніх Святах, прийшов я до бюро воєнних причинків у Сяноці. Увійшовши до бюро, поздоровив я присутнього там урядовця словами: "Христос воскрес" та просив його поінформувати мене, хто з урядовців дасть мені вияснення, чому Петро Курдила з Дальози не дістав досі воєнних причинків за своїх двох синів, мимо того, що відносне прохання подав до уряду ще в 1914 р. На цей мій запит урядовець відповів мені нахабно: "Прошен ксендза, ту сен гада по польску". Повздержуючи себе, я ще раз повторив цей самий запит в українській мові. На це він відповів удруге: "Мувен ксендзу, же ту сен гада по польску". Тим своїм нахабством і безличністю, він мене страшенно зиритував, мені вдарила кров до голови, і я не тямлячи себе, крикнув з цілої сили: "А руське (в розумінні: українське) м'ясо на гармати добре?" Затиснувши п'ястук, я розігнався до нього з думкою "вгріти" його, але тому, що було більше урядозців, які збіглися з інших бюро та з цікавістю нас обступили, я повздержався від виконання мого наміру чинно його зневажити. Але зате зганьбив його честь і фамілію і наговорив йому все, що тільки мені на язык попало. Зваблена моїм піднесеним голосом прибігла до бюро, де відбувалася ця подія, невідома мені з прізвища секретарка якогось графа-урядовця, що був начальником того бюро, втягнула мене до своєї канцелярії та з ціказістю почала розпитувати про причину моєї іритації. На те я відповів: "Пані секретарко, мене знають, бо я у вас як не 101-ий, то бодай сотий раз, жаден чоловік з моїх сіл не дістав ще воєнного причинка без моєї особистої інтервенції. Як приходжу до бюро, то кажу: "Слава Ісусу Христу", чи як інакше по християнськи, щоб ви знали, хто я, а дальше говорю з вами по польськи, бо ви або не хочете по руськи (сц. українськи) говорити або не вмієте або не розумієте руської (української) мови, однак мені ніхто ще не сказав, що тут не вільно говорити по руськи (сц. українськи), тут є Австрія, а не Польща, ми маємо право вживати в урядах нашої рідної мови". Вона просила, щоб я не хвилювався та запевнювала, що все негайно полагодить. Вишукала прохання Петра Курдили, пола-

Українське село Команча на Лемківщині

годила його моментально та вручила мені асигнату, щоб я міг по дорозі додому вибрати в податковому уряді в Риманові гроші для щойно згаданого чоловіка. Відходячи пішов я за капелюхом, який залишився у кімнаті цього урядовця і мені прийшло на думку, що добре було б знати, як він називається. Прийшовши туди, питаю його гостро: "Як називаєшся?", а він зі страхом відповідає: "Стефан Августинські". Це ім'я і прізвище я записав собі в нотатнику і сказав до нього: "Підеш небоже порох нюхати, до окопів, а не тут в теплій кімнаті Польщу здобувати!" Опісля я попрощався зі секретаркою, а він — у міжчасі підюджений своїми колегами — прибіг також до її бюро і запитав мене: "Як ксьондз сьме сен мне питаць, як сен називам?". "Тому — сказак я — що ти тут в уряді є мій слуга і кожного, що має в тому уряді якесь діло, платимо податки, наставляємо груди під кулі не на те, щоб ти тут тепло сидів, але на те, щоб ти нас обслужив, а як того не розумієш, то тут місця не маєш і тому мушу знати твоє прізвище".

В місті, в розмові з якимось непам'ятним уже мені українцем, мабуть фінансовим урядовцем, я інформувався про особу того панка, з яким перед кількома хвилинами мав описану вище сцесію, бо хотів знати, хто це є, цей пан Стефан Августинські. При тому оповів я тому моєму знайомому про мою пригоду. Цей наш пан урядовець дуже схвилований та заклопотаний відповів мені: "Що ж ти чоловіче наробив, ти нас усіх до біди женеш, та ж це син податкового інспектора, великий протекціонер, той нас тепер буде нищити, це покінчений правник, до війська його не відібрали, бо нібито короткозорий". (Моя замітка: був здоровий як бик). Я намагався успокоїти мого співрозмовця, але він таки добре зажурений, попрощався зі мною та відійшов, роздумуючи мабуть над страхіттями майбутніх переслідувань "пана податкового інспектора").

Коли я на другий день ранком пішов до Яслиськ по мою пошту, старий начальник поштового уряду, поляк, запитав мене з цікавістю: "Що там ксьондз вчорай в Сяноку наробіл? Вшисци мувьом, же ксьондз пана старостен по писку набіл і вскутек tego настало вельке розгоричене". Мені стало смішно, я махнув тільки рукою та відповів йому, що все те, що він чув — це неправда. Вістка про цей мій інцидент з Августинським дуже скоро рознеслася по всіх селах.

Адмініструючи Дальову я став відомим майже всім мешканцям Сяніцького повіту.

2. 1918 РІК НА ЛЕМКІВЩИНІ

Політичний переворот в Австрії, а зокрема захоплення влади українцями в сусідній Галичині вночі з 31. 10. на 1. 11. 1918 року, застав мене в Вислоці Вижнім, де я повнив свої обов'язки як гр.-кат. самостійний сотрудинок. 3. 11. 1918 р. я дістав зі Львова щоденник "Діло", де була надрукована прокламація "Української Національної Ради" у Львові, що її змістом проголошено постановня Західньо-Української Республіки на всіх територіях Австрії та Угорщини замешкалих українцями. Ввечері того ж дня поїхав я з тією прокламацією до о. Михайла Теслі, гр.-кат. пароха в Вислоці Нижнім. По короткій нараді ми оба покликали учителя Гриця Судомира з Вислока Нижнього та в трійку постановили, що конечно треба скликати негайно з цілого Великога Вислока зібрання визначніших громадян, яке мало відбутися в місцевій школі. На цю нараду прийшли всі радні та много громадян так, що велика шкільна зала була повна людей.

На тому зібранні я зачитав згадану прокламацію і сказав присутнім, що в так важному та вирішальному моменті не можемо сидіти з заложеними руками, бути байдужими та вижидати, що далі буде, але ми всі мусимо ділом, активно прилучитися до творення нашої держави, свою сторону мусимо боронити, бо поляки також проголосили свою республіку з претенсіями на наші українські землі. Далі порадив я вислати зараз таки ввечері післанців по всіх дооколичних селах із запрошеннями, щоб кожна громада вислала своїх заступників, по одному чи по двох, на нараду, яка мала відбутися на другий день вполудне в Вислоці Нижнім у школі. Пропозицію мою прийнято. Проти неї піднісся тільки один-однісінький голос протесту, а саме повернулога із російського полону чоловіка на ім'я Панько (прізвища не пам'ятаю) з Вислока Нижнього, який заявив, що хлопи воювати не будуть, ні хлоп руський (сц. український), ні хлоп польський битися не будуть, війни і держави треба панам-буржуям, отже ж хай вони бються.

Мене цей протест дуже обурив і я йому відповів ось як: "Я такий самий хлоп, як і ви і називаюся так само як і ви Панько і таксамо сиджу в лавках між вами, як і ви, не вирізняюся від вас нічим, крім того, що я учений чоловік, маю обов'язок усім вам сказати про цю важливу хвилину, яка зараз для нас настала, а на

яку ми може тисячу літ чекали, я свій обов'язок виконав і далі буду його виконувати, як того буде треба, а ви можете слухати або неслухати, дайте ліпшу раду, то я вас буду слухати, тепер ділитися на панів і не панів не сміємо, бо поляки підуть на нас війною, хочай — як твердить Панько — польські хлопці не будуть бити руських хлопців, то в польській державі будемо платити дані на ополячення наших дітей, а своїми грудьми і своїми життям будемо примушені боронити Польщу, коли не схочемо боронити нашої України, така моя думка, а ви рішайте тепер, що нам робити?" Всі зібрані в один голос сказали: "Так треба робити як єгомосць Шпилька кажуть". (Зазначую, що на цих зборах не було ніякої президії вибраної з-поміж присутніх, ми 3 ініціатори сиділи в шкільних лавках між людьми).

На повищому зібранні промовляли ще о. Михайло Тесля, учитель Гриць Судомир, наш вислицький війт Соломон та інші приявні. Дуже розумну промову виголосив учитель Судомир, підтримуючи мої думки та пропозиції. О. Михайло Тесля на заяву Панька зареагував у тому сенсі, що комуна це нова ідея, можливо, що ми проти неї не утримаємося, що вона може заволодіти широкими обширами, але всякі ідеї та проблеми ми українці можемо переводити в життя аж тоді, коли матимемо свою власну безпечну хату так, що в першу чергу мусимо забезпечити границі нашої держави, щоби ніхто нам не перешкадав в її будові та закріпленні. О. Тесля був теж за тим, щоби на слідуєчий день відбулася ширша нарада і щоби безумовно вислати післанців на села. Ще того самого вечора війт Соломон з Вислока Великого розіслав післанців по селах з віванням, щоби відпоручники поодиноких сіл зійшлися на слідуєчий день на нараду до Вислока.

Наступного дня, 4. 11. 1918 року зібралися в шкільній залі в Вислоці Нижній по два представники від сіл в числі около 70 осіб, у тому кількох священників. Зокрема були делегати і священник з Полав (не можу пригадати собі його прізвища, хоч він кілька разів на зібранню промовляв, — (мабуть був це о. М. Ковальчик), були теж делегати з Полян з о. Василем Мигалем, далі делегати з Дарова, Суровиці, Нижньої і Вижньої Волі, між ними бл. п. о. Йосиф Левицький, далі делегати з Яселя, Чистогорба, Довжиці, Явірника, Репеді, Прибишова, Полонної, Карликова, Радошиць, Прилук, Туринська, Кальниці та багато ще інших. Очевидна річ були теж ми священники з обох Вислоків. На цьому зібранні ми повторили те, що було попереднього дня. В першу чергу відбулося зачитання та пояснення проклямації Української Національної Ради у Львові, якої зміст люди вислухали з помітним зворушенням та заінтересованням.

По живій дискусії нарада ця винесла таку постанову: Тому, що в Сяноці не може бути заснована Повітова Українська Національна Рада з огляду на польське військо, яке там кватирувало, засновується більшешленну Повітову Українську Національну Раду для Сяницького повіту з осідком у Вислоці Великій. Головою Повітової Національної Ради вибрали збори мене, (о. Пантелеймона Шпильку), а учителя Судомира Гриця назначено керівни-

ком Українського Повітового Комісаріату. Далі схвалено, що всі делегати зі сіл, які явилися на цьому зібранні, ввійшли в склад новоствореної Повітової Української Національної Ради, при чому я дістав повноважень зорганізувати особовий склад Національної Ради і її очолювати, а на засіданнях проводити. До уконститування її фактично не прийшло. Я дібрав собі помічників в особах мого брата Теодора Шпильки, покінченого богослова, керівника Повітового Комісаріату Гриця Судомира та суддю Куціла (його ім'я — здається — Іван, він сам мабуть з Коломиї). Далі схвалено, що Повітова Національна Рада має щотижня сходитися на засідання та що на кожній нараді має бути встановлений день наступного засідання.

На цих зборах, відбутих 4. 11. 1918 р., схвалено завести по всіх селах узброєну міліцію з метою удержання спокою, ладу та порядку. Командантом цієї міліції призначено Андрія Кира, хлібороба і купця з Команьчі, бувшого австрійського фельдвєбеля. На цих перших зборах наложено на керівника Повітового Комісаріату Судомира обов'язок настановити нові громадські управи та заприсягти їх на вірність Українській Державі. Далі схвалено завести у всіх школах українську мову навчання. Щоб не було грабунків схвалено, що села мали давати демобілізованим воякам, що верталися на батьківщину, нічліг і допомогу в прохарчуванні. Польських легіонерів, що з Сянока та Загіря зачали нападати на українські села, села мали відбивати. Діялося це так, що міліція, яка була завжди на поготівлі, в випадках грозячого нападу алярмувала ціле село та давала знати про це на сусідні села, щоб ішли з допомогою. Зазначую, що наша міліція мундурів не мала, а тим самим не було теж жадних відзнак. Двічі трапився нашій вислоцькій міліції непрямий випадок, а саме поляки, які вешталися озброєними ватагами по шляхах, лісах і полях, забрали в полон 2 наші поліційні стежі, що були на службовому обході на дорозі до Буківська, оточивши хату, де міліціанти грілися. Це було взимі 1918/19.

На цих перших зборах священник з Полав апелював дуже палко до приявних, щоб ніяк не падати духом, навіть у тому випадку, якби поляки заняли наші села, але щоб всякими можливими способами і засобами противитися польській владі, її саботувати так, щоб вона ніколи не почувалася сильною та безпечною на наших землях.

Тоді схвалено теж вигляд і зміст печатки. Вона мала такий напис: "Комісаріят повіта Сяницького у Вислоці Великій". Печатка була без гербу, округла, велика. Ту печатку зроблено в Сяноці, а приніс її мені січовий стрілець Подубинський Василь з Сянока, який тоді служив мабуть при нашій міліції. Тією печаткою печатано всякі розпорядки Комісаріату та різні довідки, які він видавав.

Схвалено теж не йти до ніяких польських урядів, ні до староства, ні до суду, ні до податкового уряду і т. д., а всі потрібні справи мав полагоджувати я.

З правильним скликуванням засідань Повітової Української

Лемківська хата в Команчі на княжій Лемківщині

Національної Ради стався пізніше клопіт з огляду на дуже строгу зиму 1918/19 р. та великі сніги. Ці пленарні збори Ради скликав я ще два рази в Вислоці та один раз у Команьчі. А коли люди зачали нарікати на тяжку дорогу та великі морози, внаслідок чого Рада більше не сходилася, тоді цілий тягар ведення усіх справ повіту і фронту впав на мою голову та плечі. В цій дуже тяжкій та виснажливій праці помагали мені в першу чергу мій брат, який провадив перепусткове бюро, видаючи подорожні документи переїжджим, що їх сільські варти не хотіли перепускати без подорожніх виказок та взагалі заступав мене в моїх агендах. Судомир теж дуже видатно мені помагав, він заступав мене чимало разів, головню тоді, коли я був зайнятий виконанням моїх душпастирських обов'язків. Мушу з признанням підкреслити, що він полагджував дуже багацько справ. Судові справи полагджував суддя Куціль, швагер о. Михайла Теслі, який приїхав до нього на відпустку, мабуть з Коломиї. Тут у Вислоці Нижньому захопив його розпад Австрії, який унеможливив йому поворот до Коломиї. Урядував у Вислоці Вижнім, де мав кімнату і там полагджував важніші цивільні та карні справи. Справи меншого значення полагджував я сам у той спосіб, що спорюючі сторони годив. Суддя Куціль видавав вироки по переведенні розправи і проголошував їх "В імені Української Республіки", поза тим дуже багацько справ теж годив.

Міліція спричиняла мені дуже багато клопоту та труду. На приходстві вистоювали постійно багато людей, що прийшли за перепустками, в судових та інших справах. Людей у мене на повідрю, як на відпусті, а тут що хвилини давали знати, що тут і

там появилися поляки, треба було давати zagrożеним селам поміч. Придержаних різних підозрілих людей міліція приводила теж до мене, я не мав їх де примістити, бо не було в'язниці, тому відсилав їх через Команьчу до Лютовиськ (Літовищ) до розташованої там кадри добровольців четаря Дякунчака, який тих людей відсилав до Стрия.

Згодом виникла конечно потреба постаратися про старшин з метою зорганізування протипольського фронту для оборони границь Української Держави, бо ця частина її, Лемковина, була найдалі на захід висунена. Треба було теж використати запал людей до самооборони. Повставали різні пляни щодо організації цієї військової оборони. Мої парохіяни, Вислічани, а зокрема бувший австрійський цугсфірер Конрад з Вислока, намічували щось у роді загального ополчення, тільки плян його реалізації був трохи дивовижний, дуже примітивний, пригадував дещо відоме з польських історичних часів "посполіте рушене". Вислічани проектували зібрати наперед людей - хлопів зі свого села, рушити з цією "армією" на різні села в горах та на придорожжі, що лежать на шляху до Сянока, по дорозі виганяти чоловіків зі сіл та зібравши в цей спосіб кілька соток, чи навіть тисячів людей, заатакувати місто Сянік з метою зайняти його силою та вигнати поляків, які там загніздилися і звітдам чинили збройні напади на наші лемківські села, рабуючи майно селян, вбиваючи населення та підпалюючи забудування. Вислічани говорили, що хто не пристане до їх відділу, того спалять. Сянік — думали легко та скоро захопити, говорили бо, що поляків там дуже мало і вони живуть у постійному страху перед українським наступом. Це останнє твердження відповідало — здається — дійсності. Про це свідчив би ось який випадок: Одного разу, кілька наших парібіків передяглися у російські шинелі і вечором гарцювали на конях поблизу містечка Загіря 7 км. від Сянока. Вістка про це дуже скоро передісталася до Сянока, в наслідок чого польська залога готовилася вже навіть до виїзду, думаючи, що це українські козаки, які приїхали з України на поміч. Вислічани, а зокрема вище згаданий Конрад, були свято переконані в тому, що в цей спосіб зможуть захопити Сянік, а з Сянока помаршують на Перемишль, заатакують його від західної сторони і Перемишль теж у короткому часі знайдеться напевно в наших руках. При цьому постановлено було зірвати міст на Сяні в Перемишлі. Розплянуючи цю акцію, передбачували теж зірвання мосту на схід від Сянока.

Коли мені предложено цей плян до апробати, я спротивився допустити до реалізації намірів Конрада та його однодумців. Я вийшов із założення, що мало є захопити Сянік, його ж треба було постійно заосмотрювати провіянтами, а ми не мали ніяких харчових магазинів ані припасів. На мою думку для переведення цієї акції треба було мати сям так військово вишколені відділи під командою офіцерів, озброєння та муніцію. Мені йшло не про хвиливу, переминаючу акцію, навіть в своїх початках успішну, яка одначе в кінцевому висліді мусіла би принести нам болочу поразку, мені ходило про те, щоби по захопленні Сянока вдержати

ВОНИ ВИВЕЛИ КНЯЖУ ЛЕМКІВЩИНУ НА ІСТОРИЧНУ АРЕНУ

Посередні Провідник Національного Зриву Лемківщини 1918-1919, сл. пам. о. Пантелеймон Шпилька; наліво командир УПА на Лемківщині соти. Степан Голіяш; на право ред. Юліян Бескид. (Регенсбург, 1948 р.)

його на стало при нашій Українській Державі. Щоб цю ціль досягнути, треба було подумати про zorganizовання регулярної військової сили. Це була найбільша моя журба.

То ж на останній нараді Повітової Української Національної Ради, що відбулася у Команьчі в грудні місяці 1918 року, схвалено постаратися бодай про одного українського старшину, яких — як ми довідалися — багато перебувало в збірних демобілізаційних таборах у Будапешті. Про цих українських старшин оповідали нам наші люди, що там були, між іншими бувший австрійський літун Лукасевич зі Сянока та ще двох УСС (Українських Січових Стрільців) — (одним з них був Подобинський), які робили службу розвідників між мною та Сяноком. Додаю, що Лукасевич у зв'язку зі згаданою вище акцією Конрада, натякав мені деколи, що якби мав екразит, то сам зірвав би міст на Сяні в Перемишлі, щоби полякам загородити наступ на схід.

Нарада Повітової Національної Української Ради в Команьчі назначила мене і студента університету Назаревича делегатами до Будапешту з метою дослідження тамошніх таборів демобілізованих вояків та прийняття еventуальних зголошень від старшин і підстаршин, які виявлять охоту поїхати на Лемківщину та її боронити. (Заввага: сестра студ. Назаревича Юлія була в тому часі вчителькою в селі Чистогорб). На кілька днів перед латинськими Різдвяними Святами 1918 року поїхали ми в двійку до Будапешту. По дорозі туди відслужив я у Сатораля Уйгели на-

шу Службу Божу. Приїхавши до Будапешту, ми в першу чергу відвідали нашого українського конзуля проф. Біберовича, якому розповів я про нашу місію. Він подав нам адресу та скерував нас до табору, де були приміщені українські старшини. З ними перевів я численні розмови, але без позитивного результату, ні один з них не хотів піти рідній справі на службу. Ніхто з них не хотів грудьми захищати цього найнебезпечнішого, найдалі на захід висуненого клаптика української землі, ніхто з них на таку небезпеку не хотів наражуватися. Цей неуспіх не зневірив мене, я звернувся з моїм проханням до українських підстаршин, що були приміщені в недалекому сусідстві від старшин. Я прохав їх стати на службу рідній Лемковині та її боронити. 12 українських підстаршин радо відгукнулися на мій апель, заявивши, що їдуть зі мною. На утримання цих 12 добровольців конзуль Біберович виасигнував на місяць грудень 1918 р. 10.000 австрійських корон на мою руку з тим, що по впливі цього часу порадив знову приїхати, або когось до нього післати, щоби пібрати в нього дальші фінансові засоби в такій висоті, якої буде треба.

Я привіз цих 12 підофіцерів до Вислока, записяг їх у церкві на вірну службу Українській Державі та 6-ох з них заіменував командантами 6-ох Станиць Української Жандармерії, приділяючи їм до помочі по 2-3 людей з тим, що кожна станиця мала право дібрати собі ще довільну кількість людей з міліції.

Станиці української жандармерії були в ось яких місцевостях: Вислоці, Суровиці, Команьчі, Щавному, Кулашнім та ще в двох місцевостях, яких назв собі не пригадую. Командантом станиці в Команьчі був фельдфебель Щуровський, у Суровиці фельдфебель Мілянович. Повітовим командантом жандармерії був фельдфебель Полох, який урядував у Вислоці. Із тих жандармів, що я їх привіз із Будапешту, один був буковинець, котрий не мав жадної шаржі, але за то на його грудях видніли численні воєнні відзначення та хрести хоробрости. За згодою всіх підофіцерів він був висланий мною до Стрия, мабуть до команданта III Галицького Корпусу полковника Гриця Козака по зброю. По дуже тяжкій та виснажливій подорожі горами, він дістав у Стрию скоростріли, 100 рушниць, муніцію і т. д. та підводами віз то все до Вислока. Але по дорозі в Лютовиськах (Літовищах) командант Дякунчак відібрав йому всю зброю та муніцію та призначив її на вишкіл своїх добровольців. Так отже ж ці боєприпаси до Вислока не дійшли. Своїм необдуманим і самовільним учинком Дякунчак зробив нам дуже велику кривду, він погребав цілу нашу лемківську справу. Згаданий мною буковинець до Вислока не повернувся, бо соромився, що така подія його стрінула. Він зголосився до війська в Турці над Стриєм, де робив службу на залізнодорожній станції.

Правда, моя поїздка до Будапешту з метою звербування енергійних та досвідчених старшин на нашу Лемковину не мала успіху, одначе думка ця ніколи мене не покидала. Спровадження згаданих підстаршин аж ніяк не розв'язало проблеми організації збройної сили, це були люди — ніде правди діти — солідні, пра-

цьовиті та жертвенні, свою службу робили добре, але до розв'язки такої справи як організація війська, його вишкіл, провід, організація боевого фронту та відпору польським нападам і т. п. вони зовсім не надавалися. На цьому відповідальному та важкому фронті треба було мати вправних, метких, відважних та досвідчених старшин тимбільше, що польська сила помітно зростала, польські збройні відділи з Сянока щораз то частіше натискали і нападали на наші села, які майже щоденно були алярмовані.

Загально, а тим самим і мені, було відомо, що недалеко від нас на Закарпатській стороні на фільварку в Горбку Радванським газдував бувший посол до австрійського парламенту Яцько Остапчук. Я постановив поїхати до нього з проханням, щоби він як член Української Національної Ради в Станиславові, не сидів на своїм господарстві, та переконати його, щоби поїхав до Станиславова і там у Військовому Секретаріаті постарався про відкомандування кількох старшин (в крайньому випадку бодай одного) на Сянницький фронтовий відтинок. У розмові посол Остапчук поінформував мене, що на сусідньому фільварку барона Шкоди мешкає його знайомий емігрант з Великої України, прізвищем Пилипенко (кличка Байда), який брав участь у революції 1905 року та мав бути навіть провідником повстання. Посол Остапчук заявив, що Пилипенко надається до зреалізування моїх задумів та запросив його до себе. Пилипенко зазнайомившись з моїми плянами, без довшої надуми згодився на мою пропозицію, зараз же таки сіз на свого коня і ми в двійку поїхали до Вислока. Радість розпирала мої груди на думку, що мені повезло, а надія підказувала, що аж тепер настануть ліпші часи для майбутньої долі нашої Лемковини. Мені здавалося, що Пилипенко — це муж спасіння для нас усіх лемків. Коли ми приїхали до Вислока, а вістка про прибуття та особу нашого майбутнього команданта грянула серед широких кругів нашого вислицького громадянства, запанувала радість та підйом духа не до описання. Але це все скоро виявилось передчасним. Пилипенко бо зажадав від мене постаратися, щоби найвища наша військова влада затвердила його командантом нашого бойового відтинка, щоби його попередню рангу четаря піднести до сотника та щоби призначити йому відповідну плату. Сумнів щодо моральної вартости цієї людини вкрався у мою душу, коли я вислухав ці його домагання, я побачив, що це людина — так би мовити — інтересу, яка в першу чергу думає про свої особисті речі та матеріальну сторінку. Я поважно зачав сумніватися, чи мої пляни та задуми взагалі колинебудь здійсняться, бо замість зразу приступити до організації військової сили та боевого фронту, треба було витратити дорогий час на такі дрогогорядні справи, як поїздка з метою підшукати старшин чи затвердити їхні становища, степені, згл. признання відповідної винагороди. Ці останні справи можна було чейже полагодити вже в часі повнення служби Пилипенком, бо час не стояв, кожна хвилина була дорога. Щоб полагодити ці домагання, ми оба поїхали до Лютовиськ (Літовищ), бо тільки звідтам існувала нагода получитися телефонічно зі світом. Ні Команда III Галицького Корпусу,

ні Окружна Військова Команда в Стрию не знали Пилипенка-Богуна і він, щоб полагодити ці свої особисті справи, вибрався аж до Станиславова, звідкля вже до нас не вернувся. Як я пізніше довідався, його заіменовано сотником, але не призначено до нас. Вправді в якийсь час пізніше Військова Команда в Стрию (мабуть Команда III Галицького Корпусу) призначила командантом нашого фронту старшину Котиса, який — як нас повідомлено — пустився до нас у дорогу, але зі скорим приїздом йому цілком не спішилося і він до нас ніколи не доїхав, бо в міжчасі поляки нас розбили та захопили нашу східню Лемківщину, яка одинока ставила їм до останнього моменту завзятий опір.

Гроші, одержані мною від конзуля Біберовича розійшлися в короткому часі і ми сильно відчували брак готівки. Її треба було конечно в якийсь спосіб роздобути. В першу чергу на виплату платень жандармам та для переведення акції спровадження міліції з Закарпаття, тобто з "руських" (українських) сіл на малярській стороні до нас та відіслання нашої міліції на українські села, положені по той бік Карпат на території колишньої Угорщини. Ми дійшли до переконання, що така виміна міліції є безумовно потрібна та невідхильна, бо лежала вона не тільки в інтересі ліпшого виконання служби, але теж і для підвищення моральності наших міліціантів. Досвід виказав, що міліціанти по наших селах замість виконувати службу, пересиджували нічною порою в часі служби по приватних домах, забавляючися зі знайомими дівчатами та жінками. Це дуже деморалізувало міліціантів, які цілком явно та славно занедбували, а то і нехтували свої службові обов'язки. Останніми часами наших жандармів прохарчовували люди по селах, а за приобіцяними конзулем Біберовичем грішми я не мав часу сам поїхати, ані теж в інший спосіб з ним пов'язатися, а післати когось до Будапешту, я не мав кого. Тому мусіли ми самі пригадатися над способом, як дійти до гроша. Тоді ми пригадали собі, що представники сільського жидівства, які постійно стояли з нами в контакті, не раз і не два говорили нам, що про гроші ми ніколи не повинні мати "старунку", бо вони подбають уже про це, щоби відповідні суми між собою зібрати.

З цією метою відбув я разом з нашим повітовим комісарем Грицьом Судомиром, командантом висліцької міліції Андрієм Киrom та двома запрошеними мною представниками від жидів у Команьчі нараду, на якій жидівські делегати підтримали свої заяви щодо придбання фінансових засобів для нашої справи та зобов'язалися подати нам у короткому часі список цих усіх жидівських родин, які спроможні зложити певні суми та визначити висоту цих сум відповідно до вартости майна контрибуентів. І дійсно жиди додержали свого слова, такий список був ними предложений, але нам не дозелося уже його реалізувати, бо в міжчасі польська збройна сила зліквідувала наші визвольні змагання на східній Лемківщині.

**

Около 10. 1. 1919 року прислав мені парох села Габура на Закарпаттю о. Ілля Петрашович малярського офіцера, прізвищем

Яроміра Пішту з письмом, у котрому просив мене, щоб я який тиждень передержав його у себе, а саме доти, коли знову дістану від нього якоесь письмо щодо дальшої його долі. Я дуже зрадів тим, що нарешті вже маю старшину, бо думав використати його для реалізації моїх плянів організації та оборони фронту, але дуже скоро розчарувався. Хісна з нього я не мав і не міг мати жадного, бо цей старшина не вмів взагалі по українськи говорити, лиш по малярськи, а тільки дещо по німецьки та по словацьки.

Дня 22. 1. 1919 р. ввечері загостив до мене зі Сянока один суддя в товаристві студента медицини і вони оба попросили мене видати їм перепустки на схід, подаючи, що поляки переводять у Сяноці масові арешти між українцями та що підготовляється якась велика військова акція. Я виставив їм бажані документи до Стрия підводами. До товариства я додав їм мого брата Теодора з тим, що він має задержатися у Балигороді. Завданням мого брата було нав'язати там зв'язки та контакт з Українською Національною Радою та Повітовим Комісаріатом з метою скоординувати організаційну та військову роботу. Вони всі три ранком дня 23. 1. 1919 р. від'їхали підводою на схід. По їх від'їзді, ранком доручено мені письмо пароха Габури о. Іллі Петрашовича з проханням того ж таки дня ввечері привезти йому назад малярського офіцера Яроміра Пішту. Хоч як я не мав ні хвилини часу, але трудно, для сусіда мусів його прохання сповнити, бо в такий небезпечний та бурхливий час я міг знайтися кожної хвилини в такій ситуації, що примушувала мене шукати в нього помочі. Я наймив парібка, дав коні, що їх міліція перед тижнем привела. Коні ці сконфіскувала наша міліція в дворі в Команьчі тому, що тамошній дідич відправив їх до Сянока з призначенням для польського війська. Конфіскація коней наступила в моменті, коли їх гнали до Сянока.

Ми виїхали санками до села Габури дорогою на Мощанець та Яселко о годині 19-тій. По дорозі вступив я ще до нашого повітового комісаря Судомира та попросив його, щоби мене через ніч з 23. 1. на 24. 1. 1919 р. заступив в урядуванні, в мене вдома. Ми їхали дорогою серед піль та лісів і вкінці о годині 23-ій добилися до Габури. Мене збудили раннім ранком і я, поснідавши, вийшов на подвір'я, де побачив малярського офіцера Пішту переодягненого в кожух мого фірмана. Ми сіли на санки та поїхали в напрямі на Межилябірець. По дорозі задержала нас стежа чеської граничної охорони та зажадала від мене виказки. Я викрутився тим, що сказав, що якраз їду до чеського команданта в Межилябірці, який має мені таку особисту виказку виготовити та вручити. Приїхавши туди, ми навіть ніде не задержувалися, зокрема не вступили на чеську команду, тільки пігнули в південному напрямі до Чабіни, де мій офіцер-фірман зіскочив зі санок та пішов до нотарського уряду, звідки більше до мене не вернувся. Я рішився відвідати бувшого посла Яцька Остапчука в Горбку Радванськім, селі віддаленім кілька кілометрів, де трохи відпочив та покріпився, а не довідавшись нічого нового, вернувся до Межиляборця, куди прибув о годині 9-ій. Тут вступив на чеську команду та попросив видати мені перепустку на перехід границі та

поворот до Вислока. У відповіді на моє прохання чеський командант Мікуляш Пек сказав мені: — "Ви там уж не пуйдете, там йсов поляці, а спатне се захажеї, стреляю а бїю а палїю". "Коли вони прийшли?." — спитав я "Вчора". "Як це може бути, таж я вчора звїдтам виїхав". "Коли ви виїхали?" "О 19-їй годїні". "А так, а вони прийшли о 21-їй годїнь.". (Моя заввага: поляки дійсно захопили Вислік о годїні 9-їй ввечорї). Як маєте тут кого знайомого, так зачекайте, може українці відіб'ють поляків, так тоді ви туди повернете".

Ця неприємна, а zarazом неждана та жахлива для мене вістка, дуже мене пригнобила та схвилювала. Я негайно пішов до Габури, куди приїхав коло полудня. Там застав я велику масу моїх людей з Вислока, обмерзлих, перемучених і невиспаних, що мене стали просити: "Єгомость, не ходїте до Вислока, бо польська варта в лісах чекає на вас, щоби вас перехопити". Охолонувши трохи від сильного зворушення та хвилювання і прийшовши до себе по денервуючих переживаннях кількох останніх годин, я почав розпитувати моїх людей-парохїян про хїд захоплення Вислока поляками. Люди розказували мені, якто поляки, вчинивши несподіваний напад на Вислік ввечорї дня 23. 1. 1919 р. в першу чергу кинулися на приходство, де пограбували всеньке моє майно, зокрема забрали мої гроші, які я тримав у перехованні в моїй кімнатї, подерли на шматки мою реверенду, зрабували мені коня, та всі ліпші та вартїсніші рсчі.

Цї безрадїсні вістки та втрата нашої Батьківщини і самостїйности дуже мене хвилювали, я довший час не мїг з тими фактами погодитися, мені все здавалося, що це сон, який скоро минеться. Майже щодня ходив я пішки з Габури на команду чеської добровольчої легїї в Межилябірці довідуватися, чи може наші не вигнали поляків. Чеські легїонери мене завжди чемно приймали, одначе давали негативні відповідї, а коли я в недїлю, дня 26. 1. 1919 р. знову загостив до них пополудні, вони радили мені далї чекати. Коли я цього дня вернувся до Габури, до гостинного дому Іллі Петрашовича, застав я там мого брата Теодора, від якого довідався, що він до Балигороду не мїг уже доїхати, бо поляки наступали якраз тоді одночасно зі Сянока і з Загїр'я на всі сторони, а головно в сторону гір і перетяли йому дальшу дорогу. Супроти цього він завернув на південь на границю, яку перейшов в околицї Тїсної (Цїсна) і перебрався опїсля окружною дорогою через Гуменне до Межилябірця, а згодом до Габури, шукаючи за мною. І тут у Габурї він мене найшов. Того вечора ми оба довго гуторили. Лягли спати коло 22 годїни та думали по цих переживаннях дещо відпочити.

Тимчасом уже в 23 годїні збудив нас о. Петрашович. Коли ми з трудом прокинулись з першого, твердого сну, побачили, що в кімнатї стоїть чеський командант Пек, коло нього ще один старшина та 4 підстаршини, озброєні рушницями та ручними ґранатами. Ще напівсонні чуємо, як хтось з них голосно говорить: "Вставайте, пудете з нами!" Мене заарештували, а брата залишили. Посадили мене на великі сани плечима до коней, напроти мене

сидів командант зі старшиною, а довкруги сань станули 4 підстаршини і ще два вояки, так що я їхав оточений з усіх сторін. Пігнули коні гальпопом у напрямі на Межилябірець.

В часі дороги поспитав я, чому мене арештували, я ж у них недавно був і вони мені заявили, щоб я якийсь час залишився на чеській території. На це командант заявив, що дістав наказ арештувати мене від міністерства в Празі (якого не пам'ятаю) тому, що я большевик. Мого арештування домагалася польська республіка з Кракова, закидуючи, що я утік на чеській бік, хочачи уникнути відповідальности як небезпечний большевик і на цій підставі зажадали моєї екстрадиції.

Я по чеськи з командантом не міг добре розмовитися, тому просив дальшу розмову провадити на німецькій мові та вияснив йому, що як священик не міг і не могу бути ніяким большевиком. Далі вияснив йому, що мене як голову Повітової Української Національної Ради люди дуже любили та слухали і тільки задля тої причини поляки хотять мене дістати в свої руки та мене знищити. "А, то ви йсте кнез?" (священик). Я це потвердив і спитав: "Будь ласка сказати мені, чи ви готові видати мене полякам?. та ж ми українці природні союзники з чехами в спільній боротьбі проти поляків. Чеюже ви теж ведете війну проти них. Мушу вам заявити, що я велів розібрати рейки на залізнодорожньому шляху від Радошиць до Команьчі і тільки тому не міг бути доставлений потяг зі зброєю для поляків, якої вони були б ужили проти вас чехіз у боротьбі за Богумін (Одерберг), ми природні приятелі, тож — питаю вас — чи рішені ви видати мене, чи ні?" Командант відповів: "Ми присягали на вірність своєму урядові, як він нам накаже вас видати, то мусимо вас видати". Тоді я на це: "А я протестую проти видання мене полякам, бо хотяй я з моєї Батьківщини та з мого дому не тікав перед поляками, а тільки припадково знайшовся на вашій території, то все ж таки, як виходить з усіх обставин мого виїзду, я політичний утікач. Ви порушили б постанови міжнародного права. До того Уряд Української Республіки за мене упімнеться і ви будете за те відповідальні".

На цьому наша розмова увірвалася, запанувала прикра мовчанка. Коли ми доїхали до Межилябірця, спитав мене командант, чи знаю місцевого священика. "Знаю". "А, підете ви до нього?" "Піду" — сказав я. О 24-ій годині вночі запровадила мене моя ескорта до приходського будинку, збудили священика о. Володимира Ройковича, попробували, чи всі вікна добре позапирані і там мене залишили. В кухні стояла чеська варта, яка стерегла чимало арештованих утікачів з нашого повіту. Між ними були: командант міліції, Андрій Кир і Майкович, оба делегати до Української Повітової Національної Ради з Команьчі, Міланович, командант жандармської станиці в Суровиці та много інших.

Від них я довідався, як поляки захопили Команьчу дня 24. 1. 1919 р. До Команьчі прийшли вони з півночі (мабуть із Сянока, а може і з Загіря), раннім ранком у силі около 200 людей, забрали насамперед залогу нашої станиці жандармерії, між ними Федя, свояка Андрія Кира. Він носив російську шинелю. Цей Федьо ста-

Товариська Зустріч к. вояків УПА з к. політичними в'язнями німецьких концентраційних таборів смерті. Посередині о. П. Шпилька, на право пол. З. Стефанів і ред. Ю. Бескид; на ліво командир УПА сот. Степан Голіяш, мгр. Ілля Городецький, пор. Н. Н., пол. лікар Круш, М. Черешньовський та вояки УПА. (15. II. 1948).

рався спасти своє життя утечею, вискочив через вікно та прожогом кинувся тікати у поле, але його застрілили. Команданта Щуровського, який у часі нападу був у селі, поляки вхопили. Міліціанти ставили завзятий опір, стріляючи густо в сторону поляків, які скрилися за церковними обмуруваннями. Андрій Кир наказав їм обстрілювати поляків, щоби вони зпоза муру не могли вийти, а сам сів на санки та пігнав до Вислока просити помочі. Коли приїхав над село, побачив, що в Вислоці горять хати і забудування, а польські вояки вештаються по селі. Кир вистрілив кілька разів на пострах, внаслідок чого поляки розвинулися у розстрільну, яка зачала підходити в сторону, звідки впав стріл. Бачучи це Кир, завернув коня та пігнав до Команьчі назад. В той саме час поляки займили село, а тому, що Кир не привіз жодної помочі, команецькі міліціанти мусли уступити і поляки захопили село.

В цьому бою у Команьчі згинуло на полі бою кілька наших міліціантів. З полоненим командантом Щуровським поляки в жорстокий спосіб розправилися, його дуже мучили, між іншими вирізали йому язик, а вкінці застрілили.

Вночі з 26. 1. на 27. 1. 1919 р. почув я два стріли. Ранком довідався від вартових, що Андрій Кир утік. Вартові стріляли за ним, але опісля сказали мені, що "ми так стріляли, щоби куля у нього не попала".

У понеділок ранком, 27. 1. 1919 р. я вислав сина священника

о. Ройковича до габурського пароха о. Іллі Петрашовича з проханням, щоби він мене в якийсь спосіб вирятував із цієї тяжкої ситуації, в яку я цілком несподівано попав. Молодий Ройкович вернувся з Габури моїми кінями і саньми в товаристві мого брата, який однак до мене не вступив, тільки зараз поїхав до посла Остапчука, де лишив мої коні, а сам пішки помандрував до Галичини в позафронтову полосу. ОО. Петрашович і Ройкович попросили ще 5-6-тиох священників з доколичних сіл (між іншими о. Ігоря Мацькова та інших) і пішли на чеську команду довідатися, як стоїть моя справа. Це був торговий день, вістка про моє арештування чи пак інтернування стрілою дійшла до відома широких мас зібраних на ринку людей. Багато селян зібралося перед будинком, де приміщувалася чеська команда і вони підносили оклики: "Віддайте нам нашого пана, домагаючися у цей спосіб мого звільнення. ("Паном" — у цій околиці називають загально священників).

По повероті з команди згадані вище отці радили мені, щоби я конечно якимсь чином сам себе рятував, бо їхня інтервенція закінчилася нічим. Командант заявив їм, що в моїй справі він мусять скомунікуватися зі своїм шефом-генералом у Кошицях. На це я заявив, що тікати не буду, хочби це коштувало мене життя, я нікого не вбив, ані нікому нічого злого не зробив. Тоді о. Петрашович передав сенсаційну для мене вістку: "На столі в чеській команді — сказав він мені — лежить письмо від польської команди, я це письмо читав і там виразно стоїть написано, що поляки жадають вашої видачі, все одно — живого чи мертвого — за винагородою 5.000 австрійських корон тому, що ви небезпечний большевик".

О. Петрашович радив мені не ризикувати життям, бо жартів тут ніяких немає, одиноким виходом для мене — на його думку — є якнайскоріша втеча. Я заявив, що не можу тікати, бо злапають на іншому місці і за гроші можуть мене видати, якщо хтонебудь довідається, що поляки таку високу премію за мою голову визначили.

Я приготувався на найгіршу евентуальність, висповідався і спокійно чекав на дальші випадки, довіривши свою долю Богові. Мимо цього мого — здавалося — безнадійного положення я не заломився психічно і не стратив доброго гумору. По цій хвилюючій розмові з о. Ілею Петрашовичем я став співати українських пісень, а крім цього на прохання моїх вартових поклав для них ці пісні на ноти, з чого вони були дуже вдоволені. Деколи навідувалися до мене чеські підстаршини, вони принесли мені всякі дарунки: цукорки, папіроски, цигари і т. п. і намовляли мене, щоби я тікав. На це мав я тверду відповідь, що я священник і це моє становище ніяк не дозволяє мені тікати. Тоді вони запропонували мені, що визначають для мене таку варту, яка мене попровадить до границі і що ці вартові вже знають, як мали б мене туди провадити. "Ви тікайте тоди, куди вважаєте за найліпше для себе, ми будемо стріляти, але куля вам не попадеться". На це я відповів: "На вашій території я слухаю ваших наказів, як мені нака-

жете, то я сам, без ескорти, піду до поляків, але тікати не буду". — "А шкода, пан князь, вас паляці заб'юв". — відповів якийсь підстаршина.

У вівторок, 28. 1. 1919 року, вечором, прийшли до мене командант Пек з другим якимсь офіцером і сказали мені: — "Пан князь, ми есме били у нашіго генерала в Кошицях у вашій справі, а пан генерал лишив нам щодо вашої особи вільну руку, ми такого, що його нарід любить, полякам не видамо, пускаємо вас на волю, дістанете подорожний "приказ" туди, куди самі схочете виїхати, хочете до Праги, чи до Пешту, чи в Україну?" — "До Праги я радо поїхав би, але там поляки можуть зажадати знову моєї видачі, — боюся. До Будапешту, до конзуля, не маю чого їхати, там буду йому на заваді тимбільше, що по мадярськи не знаю. Поїду в Україну, за фронт" — задецидував я.

На це вони дуже радо погодилися з тим додатком, що завтра в середу, тобто 29. 1. 1919 року, мені не вільно з хати нікуди виходити, ані нікому на очі не показуватися, "бо польські офіцери мають прийти по мене, а вони (тобто чеські старшини) скажуть їм, що я утік". "Пуйдете се в чвертек" — закінчили вони нашу розмову та вийшли, сміючися. І дійсно чеські старшини додержали свого слова. Вони виписали мені та Мілянновичеві подорожні накази, змістом яких ми були управнені податися в Україну, поза українсько-польський боєвий фронт, пішки, підводою чи залізницею. Коли я уже збирався виходити з канцелярії команданта, він мене поспитав: — "А масте ви гроші?" — "Не маю жодних" — відповів я. Тоді командант Пек позичив мені 2.000 австрійських корон з тим, що як колись буду мати спосібність, то йому цю позичку маю віддати. Я — розуміється — дуже тим утішився і сердечно йому подякував за його ввічливість та уважливість до мого тодішнього положення.

*

**

У середу, 29. 1. 1919 р. оповідали мені мої знайомі, що бачили 5-ох польських офіцерів, що проходжувалися по місті. Вони приїхали забрати мене зі собою, але відїхали з нічим.

У четвер, 30. 1. 1919 р., я відїхав з Мілянновичем залізницею до Чабін, звідтам (пішки) подалися ми на Горбок Радванський до посла Яцька Остапчука, де стояли мої коні та санки. Відпочивши короткий час у домі посла Остапчука, я зараз поїхав з Мілянновичем, який у дорозі був мені за фірмана, через Збайну до Рокетова, де ми переночували у священника о. Степана Рокіцького, а звідтам через Папин до Зубного, де переночували у домі о. Антонія Адамовича. Звідтам поїхали ми до Сніни, де я мусів лишити санки у латинського священника та купити за 200 австр. корон віз, бо не було уже там снігу і доїхав через Стакчин, Велике Березне до Ужока, де переночував.

Усюди по дорозі розмавляв з людьми і всі виявляли недвозначну охоту і щире бажання належати до одної Української Республіки. В Ужоці хотів замінити віз на санки, але не найшовся ніякий рефлектант охочий на таку заміну. Глибокими снігами я з Мілянновичем мусіли пхати віз через карпатський хребет аж до

Сянок і там ми станули безпечні вже, на свою українську землю, де панувала українська влада.

Звідтам поїхав я до Турки над Стриєм і там довідався, що в селі Розлуч є опорожнена парохія. Там перебув я около 2 тижні завідателем. Майже безпосередньо до мого приїзді до Розлуча, тамошній залізничоройний будник дав мені прочитати польську газету зі Сянока (наголовка її не пригадую собі) з дня 23. 1. 1919 року, де було видруковано: "Же кс. Шпілька zostал розстшеляни на подвужу плебанії в Віслоку в дню 23. 1. 1919 р.", (тобто в день мого виїзду до Габури). Цю сензаційну вістку надруковано — очевидно — заздалегідь, ще перед тим, заки мене "розстріляли", в тій надії, що мене вдома злапають і польські жовніри виконають вирок смерти, який видали на мене сянїцькі поляки.

В часі мого побуту в Східній Галичині чув я поголоску, поширювану поміж людьми того змісту, що сянїцькі поляки видали стежний лист за мною, але ближчого його змісту не знаю. Щоби забезпечити моє життя перед можливими замахами, я мусів запустити в часі мого побуту в Східній Галичині бороду, бо мав деякі підстави догадуватися, що за мною слідкують.

З Розлуча трапилася мені нагода поїхати зі знайомим мені українським старшиною через Самбір та Стрий до Станиславова, просити в міродатних чинників про збройну поміч для моєї Лемківщини. В Секретаріяті Внутрішніх Справ мене поінформовано, що ця справа належить до Військового Секретаріату згл. до Начальної Команди УГА в Ходорові. В Секретаріяті Внутрішніх Справ я одержав 2.000 австр. корон допомоги.

В часі мого перебування в Станиславові зазнайомився я з 2 делегатами Закарпатської України, що були приїхали просити про военну поміч для своєї вужчої батьківщини. Тут теж стрівув я мого товариша о. Теодора Пасічинського, який був делегатом чи представником Міжнародного Червоного Хреста. Ми оба пішли зі щойно згаданими закарпатцями до Секретаріату Військових Справ та явилися на авдієнції у полковника Дмитра Вітовського.

Він заявив нам, що військової помочі для Закарпаття дати не може, бо перша справа — це відзискання Львова. Правління ЗОУНР уважає Закарпаття своєю територією та без жодного прохання і так прилучить його до Української Держави. З тяжкими думками опускали ми кабінет полковника Вітовського, ми бачили безвиглядність наших заходів, мабуть верховні круги ЗОУНР замало уваги та значення придавали розв'язці цих справ, які для нас були першорядними. Зі згаданими делегатами зайшли ми опісля до великого ресторану-каварні "Одесса" і вони жалувалися переді мною, кажучи: — "Дивіться панове, маємо тут 2 повні валізи тисячок, та що нам з цих грошей, нам треба військової сили, збройної допомоги".

Зі Станиславова поїхав я до Ходорова, де був у штабі Української Галицької Армії. Просив, щоби післали хоч трохи війська, бодай один полк на Лемківщину, треба використати пригожий момент, а саме народнє одушевлення, що там загально панує, навіть

тепер відзискання Лемківщини прийде нам розмірно легко. Але мої аргументи не впали на придатний ґрунт. Якийсь генерал відповів мені, що це неможливе, бо я уже який десятий, що приїхав просити Начальну Команду про поміч. Він заявив, що регулярна українська армія щойно формується, найголовніше та найважливіше завдання теперішньої хвилини, — це здобуття Львова, як ми його відзискаємо, матимемо все.

У Ходорові стрів я випадково мого шкільного товариша, сотника Теодора Гозу, пізнішого гімназійного вчителя з Перемишля, який вислухавши отих моїх переживань в останніх місяцях, обіцяв мені дещо допомогти. Не знаю, чи з його спонуки, був висланий від сторони Турки над Стриєм на захід, мабуть на Лемківщину, один збільшевізований український полк, який не то, що нічого не поміг, але справа ще більше зробив безнадійною, а навіть пропашою. Вояки цього полку проголошували явно большевицькі кличі, по дорозі на захід грабили багатших селян та взагалі допускалися різних бешкетів, які не личили частині української армії. До території Лемківщини цей полк навіть не дійшов, чому — мені невідомо.

З Ходорова вернувся я до Турки над Стриєм, де зустрівся з о. Деканом Морозом з Бордини і він доручив мені обняти адміністрацію парохії Висіцьки Вижні. Там серед нашої ходячої шляхти я прожив 6 тижнів, дещо між шляхтичами запомігся.

В травні місяці 1919 року справджена з Франції польська армія генерала Станіслава Галлера сильною атакою заломила наш український боевий фронт між Хировом та Львовом. Швидкими рухами вона маршувала на схід, внаслідок чого нашим частинам, розташованим у Стросамбірщині, Турчанщині та Скільщині були відрізані шляхи відвороту на схід, де вони могли злучитися з головними силами нашої армії та згодом перейти на Велику Україну. Ці частини знайшлися у пастці, оточені від півночі та сходу і не мали іншого виходу, як відступати на територію Закарпатської України, окуповану вже тоді чесько-словацькими військами.

В складі цих частин перейшов я теж через Верецький промик на територію ЧСР. Прибувши до Верецьких, купив я від нашого старшини коня, зладив візок та поїхав горами до Межилябірця. Тому, що чесько-польська границя була досить слабо стежена і люди з Лемківщини, між ними теж і з Вислока, часто її нелегально переходили, я використав цю обставину та повідомив моїх бувших парохіян у Вислоці, що мешкаю на Закарпаттю та просив їх перевести як найскоріше моїх троє дітей та рештки мого майна, яке там залишилося. Чекав я дуже довго на їхній приїзд. Щойно 7. 8. 1919 року Вислічани вночі на 2 фірах привезли мені мої діти та дещо з домашніх речей. Вони перегнали теж через кордон мою худобу, а саме 2 корови та 2 ялівки.

А тепер, коли мої найдорожчі були вже зі мною, треба було оглянутися за якоюсь посадою, бо ж треба було і самому жити і дітей прокормити та виховати в люди. Я послухав ради місцевих священників та самовільно обняв опорожену парохію у Валяшків-

цях, на горі Вігорлят, яка числила всего 40 газдівств. На цю посаду ніхто зі священників не хотів йти, бо треба було добре там бідувати, це була — до певної міри — карна колонія для духовників, яким цю парохію надали. Там прожив я 2 і пів року, тяжко бідуючи разом з дітьми. З цього невідрадного положення вирятував мене Єпископ крижевацький Кир Діонізій Нярядій з Югославії, адміністратор Пряшівської Єпархії, золота душа, великий український патріот. Він призначив мене парохом села Пихні, де я прожив довгі літа, бо від 1923 р. аж до 1944 р., коли то 28. 10. 1944 року німці вивезли мене примусово на захід і я опинився аж у місті Регенсбургу.

Ще в часі мого побуту в Валяшківцях, а опісля в Пихнях, приносили мені різні вістки з рідної Лемківщини, а разом питали, коли до них вернуся. Вони уявляли собі, що я прийду до них разом з українським військом та висвободжу нашу Лемківщину з під польського ярма. Аж укінці ці відвідини нагло перервалися та довгі літа, а саме аж до року 1939, ніхто вже мене не відвідував. Причиною цього був жахливий випадок, який трапився вислічанинові Фецьові Кочанові. Його вхопили чеські пограничники в той мент, коли він нелегально переходив чесько-польську границю, арештували його та так сильно потурбували, що він внаслідок якихось внутрішніх тілесних пошкоджень помер. Від цього часу до мене вже ніхто не загостив. Щойно в рр. 1938/39, коли воскресла державність Карпатської України, молоді юнаки, що з Лемківщини та Галичини чимало разів прокрадалися через чесько-польський кордон та йшли "в січовики", заходили до мене і зробили собі за мою згодою в мому домі — так би мовити — "переходову станицю".

На закінчення моїх спогадів з цих світлих, а разом трагічних, часів визвольних змагань східної Лемківщини, мушу внести деякі вияснення та коректури щодо дефініції т. зв. "Команецької Республіки", якою непам'ятний мені автор охрестив (в статті поміщеній мабуть у журналі "Літопис Червоної Калини", що виходив до війни 1939 року у Львові) цю частину Сяницького повіту, на котрій ми провадили нашу визвольну боротьбу та організаційні заходи. Дефініція та (зовсім невласлива) постала — на мою думку — тому, що останній бій поміж нашою міліцією та польським військом вдібувся 24. 1. 1919 року в селі Команьча. Цей бій розголосили команецькі розбитки та в слід за тим і інші люди, які не визнавалися в цих подіях так, що створилася ілюзія, нібито всі визвольні змагання Лемків зосереджувалися в цьому селі та звідтам промінювали на цілу Лемківську Землю, зокрема на її Сяницьку частину. Це невлучне та хибне поняття аж ніяк не відповідає дійсності, події розігралися так, як я це вже вище накреслив, зокрема центром визвольного руху на східній Лемківщині був Великий Вислік, а не Команьча.

Дехто називає цю нашу Повітову Українську Національну Раду та її Повітовий Комісаріят теж "Лемківською Республікою". Це вже слушніше, бо наша повітова влада та її територія, не ма-

Катихет Української Народної Школи в Регенсбурзі на Гангофер оселі сл. пам. о. Пантелеймон Шпилька серед Учительського Збору в навчальному році 1945-1946; директором і організатором школи був Юрій Теодорович.

юча безпосереднього сполучення з Центральним Урядом ЗОУНР, ані українською армією та не дістаючи від них ніякої допомоги, все ж таки встоялася самостійно, суверенно майже 3 місяці власними силами, обороняючи свої границі проти нападів польських боївок та військових частин з Сянока.

Наприкінці додаю ще, що невідомо мені, що сталося з печаткою нашого Повітового Комісаріату з осідком у Вислоці. В тому часі, коли я від'їхав на Закарпаття, до Габури, а було це 23. 1. 1919 року, вона залишилася у Вислоці. Пізніше довідався я (однак за вірність цієї інформації не ручаюся), що печатку цю вирятувано від польського знищення та закопано її в якомусь безпечному місці.

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ПРО БРАТІВ НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ!

АВТОБІОГРАФІЯ

О. ПАНТЕЛЕЙМОН ШПИЛЬКА, народжений дня 20. 10. 1883 року, в селі Дмитровичі, повіт Мостиська, Західня Україна, греко-католицького віровизнання, священник, син Івана Шпильки та Катерини нар. Бардин, вдовець, батько 3 дітей. Покінчив 4-класову народну школу в Дмитровичах і Судовій Вишні, в році 1895 став учнем української гімназії в Перемишлі, іспит зрілості зложив у 1904 р. Теологію студіював спершу, а то від 1904 до 1907 рр. в Духовному Семінарі у Львові, а останній рік богословських наук відбув у Перемишлі в рр. 1907-1908. В році 1909 одружився з Анною Софією (2 ім.) Соловківною (Соловка), сиротою по священнику в Корнові, снітинського повіту. Дня 3. 4. 1910 року у хрестопоклонну неділю приймив третє свячення у Перемишлі від Єпископа Кир Константина Чеховича. Першу посаду - сотрудицтов з правом завідательства — дістав у році 1910-му в Угерцях Незабитівських коло Городка, доїжджаючи рівночасно як сотрудиник до Чишевич з метою заступства о. Онишкевича, що був тоді послом до австрійського парламента.

В Угерцях Незабитівських заложив — о. Шпилька оповідає — Братство тверезости, в члени якого втягнув усе населення села. Далі заснував я там кружок "Сільського Господаря", а згодом "Уділову Крамницю" того ж кружка. До якого пів року потім не стало вже в селі з 5-ох коршем ані одної, а всі жиди, їх власники, кудись розбрилися. У селі існувала на папері москвофільська читальня імені Михайла Качковського, що приміщувалася у коршмі. Ведучи дуже обережну тактику я її не поборював, а зокрема оснуванням Читальні Просвіти не старався причинитися до наглої ліквідації цього русофільського гнізда, бо не хотів входити в конфлікт з парохом о. Корнилом Гнатишаком, москвофілом. Я поволі освідомлював нарід і дійшло до того, що Управа Громади дарувала кружкові "Сільського Господаря" площу під будову дому, де була колись найбільша та найбогатша коршма. Але Повітовий Виділ у Городку цієї постанови Управи Громади не затвердив, і зажадав, щоби за цю площу кружок "Сільського Господаря" заплатив її рівновартість у сумі 3000 австрійських корон, яку треба було зложити в касі Повітового Віділу. Щоб якнайскорше придбати цю будь що будь дуже поважну на тодішні часи суму, я з двома газдами підписали вексель, на який я узискав в Українському Банку в Городку позичку в сумі 3.000 австр. корон. Тоді адвокат д-р Лонгин Озаркевич у Городку, списав контракт купна-продажі на предметову парцелю, на підставі якого, по його затвердженні Повітовим Виділом, ми заінтабулювали право власности до цієї парцелі в хосен кружка "Сільського Господаря" в Угерцях Незабитівських. Тепер виринула проблема вибудувати для кружка будинок.

За порадою господарів я звернувся з проханням до місцевого дідича графа Станислава Незабітовського, красового маршала, продати на цю ціль будівельний матеріал з його старого млина.

Під час Богослуження в Регенсбурзі, 1947 рік; сл. пам. о. Пантелеймон Шпилька, посередині сл. пам. о. Володимир Гайдукевич, збоку о. Богдан Ганушевський. (Пластове свято)

Мені вдалося переконати графа про доцільність продажі цієї старенької будівлі з його боку і він на ту мою пропозицію по довшій надумі погодився та продав нам цей матеріал за 200 австр. корон. Однак я не встиг уже цей млин розібрати та узисканий з нього матеріал приготувати до будови нового будинку для кружка "Сільського Господаря", бо мене перенесено на сусідню парохію Добрів'яни, як її адміністратора. Мені відомо, — що люди з Угерців Незабитівських збудували собі величавий та просторий будинок, який обіймав театральну залу, склеп, приміщення на товарний магазин і т. д. Надвижку будівельного матеріалу, яка залишилася по будові будинку, Виділ Кружка відпродав, узискуючи в цей спосіб фонди на покриття даху дахівкою і заплати решти заскарженого вже до суду векселевого довгу належного Українському Банкові в Городку. Одним словом, кружок "Сільського Господаря" зробив на цій купівлі старого млина знаменитий інтерес, бо не тільки, що побудував великий і гарний будинок, але позбувся ще старого векселевого довгу з титулу ціни купна за площу. Граф Незабитівський довідавшись про це, говорив нераз жартуючи: "як тен кс. Шпілька мугл мнє так набраць". В Угерці Незабитівські я вложив багато праці та моєї любови для піднесення добробуту, свідомости і моральности місцевого населення.

До Добрян прийшов я під осінь 1911 року і був там аж до весни 1912 року. В тому короткому часі мого там побуту перемінив я читальню імени Качковського (москвофільську) на читальню Просвіти, при якій заснував руханково-спортове товариство "Сокильська Січ", навчив місцевий хор співати пісню "Соколи, соколи". Ця моя праця дуже зацікавила людей і вони що неділі робили мені дефіляду. Спровадив для села два вагони томасини для погноєння піль, доглядав засновані вже давніше 3 церковні

крамниці, а те все, попри мою душпастирську працю, займало мені багато часу. На весну 1912 року ця парохія мала бути на постійне обсаджена і добрянці висловили бажання, щоби я у них став парохом. Тому що це було неможливим, бо я не мав ще трьох літ душпастирської праці, вони пішли до власника двора, дідича Вішневського і наказали йому, щоби не посмів ніякому іншому священикові давати презенти на добрянську парохію, тільки мені. Мабуть цей "наказ" мусів бути досить твердий, бо перестрашений дідич спровадив компанію війська, яка перестояла в нього, в дворі, один місяць. Він видко боявся, щоби його не спалено, або не нападено на двір. Іздили теж делегації зі села до Єпископа Кир Константина Чеховича в Перемишлі просити, щоб він залишив мене парохом Добрян. Коли я про це довідався, мусів поїхати до Єпископа з перепросинами, щоб він не думав, що я цю делегацію до нього посилав. Як я увійшов до кабінету Єпископа на авдієнцію, я зразу запримітив, що він дуже почервонів на лиці і зачав мені докоряти, мовляв, який то я священик, що не знає канонічного права, далі закинув мені, що хочу дістатися на парохію передчасно, що спричинив йому непотрібно багато клопоту і то так на першій, як і на другій парохії, а до того всего я настільки необережний, що присилаю до нього людей-делегатів, не повчивши їх наперед, як вони мають вестися та як просити. Вони — сказав Єпископ, тут, в тому авдієнціональному кабінеті, попадали передімною на коліна і просили як Бога, щоб вас дати їм за пароха. Я тоді сказав їм, що Ісус Христос 3 роки поміж людей ходив і їх навчав, так теж і кожний священик мусить їздити 3 роки по різних парохіях і аж потім може дістати сталу посаду, а ваш духовний отець має щойно 2 роки священства і він не може ще дістати сталої парохії. З тим вони від мене відійшли, а ви не могли їм цього повісти?

У відповідь на ці його докори відповів я: — "Ваша Ексцеленціє! Я абсолютно про це не знав, я їх не вислав; дуже жалую, що таке сталося і я приїхав, щоби Вашу Ексцеленцію за те перепросити. Я про Добрян не стараюся, ані заходів ніяких не робив, бо не маю конкурсового іспиту, котрий можу складати аж за рік. Що ж до парохії Угерці Незабитівські я жодних клопотів Вашій Ексцеленції не завдав, навпаки думаю, що морально, як і матеріально, а також і під оглядом національним поставив село на ноги. Те що я там робив, то наперед обговорив кожну справу з деканом о. Айталем Ковальським, впрочім дисциплінарне слідство не виявило вини за мною". — "Але ж, якби то кожний стільки клопоту мені завдавав, що ви, то не знаю, чи мені довелосся б пів року на цьому світі прожити" — відповів з нетерплячкою Єпископ та зачав на мене викрикувати так, що допік мені до живого. Я скинув клерикальний пояс і сказав: — "Тут, Ексцеленціє складаю Вам свій уряд, переведіть ще сьогодні зі мною дисциплінарний суд, інакше дякую за службу". — "А це правда, що ви мені тут говорите?" — "Не маю причини говорити неправду, я не заслужив ганьби, але що найменше якесь признання, про це хай посвідчать о. декан чи інші священики, чи цивільні люди або хтонебудь". —

Тоді Єпископ зітхнув глибоко, обняв мене, поцілував і сказав: — "Коби я таких священників мав усіх, як ви, то гори з ними перевертав би, ідїть та працюйте так далі, хай вас Бог благословить і я Вас благословляю".

На весну 1912 року з Добрян перейшов я на посаду катехита народної школи в Мостиськах, де працював один рік. На весну 1913 року призначив мене Єпископ катехитом Виділової школи в Перемишлі, де я сповняв свої обов'язки до 3. 9. 1914 року, коли то я виїхав у гори, на Лемківщину та осїв у Дальовій. Іспит на катехита здав я у 1912 році, а конкурсний на пароха весною 1913 року. Обо іспити здав перед Екзамінаційною Комісією Єпископської Консисторії в Перемишлі.

Дня 7. 1. 1914 року, в Перемишлі, померла моя дружина на шлунковий тиф і я остав з 3-ма маленькими дітьми, з яких найстарший Юрко мав тоді 4 роки, середня донечка Звенислава 3 роки, а наймолодший Володько всего 3 місяці. З тими дрібонькими дітьми я мусїв перенестися у лемківські гори, до Дальової і там з ними цілу війну бідувати. Через Дальову перейшов три рази австрійсько-російський фронт. Дальова до війни була одним з осередків, а zarazом розсадником русофільства, її довголітнім парохом був завятий москвофіл о. Вахнянин. Обнявши Дальову, я в церкві виголошуючи першу мою проповідь, заявив людям твердо та отверто, що ми всі українці, греко-католики, мусимо всі разом міцно триматися того, що їм наказую і наказувати буду, не слід їм робити нічого без мене, а як вони мене слухатимуться, то війна минеться і нікому волос з голови не впаде. І нарід тримався твердо і терпеливо. Аж як одного разу прийшли до села на довгий постій руські, наші притаєні москвофіли зачали підносити голову внаслідок агітації православних батюшок і вояків, які переводили навіть голосування за тим, хто хоче перейти на православ'я. Однак з моїх 12-ти сіл ніхто на православ'я не перейшов.

У Великий Четвер 1915 року відвідали мене війт Ваньо (Іван) Бобер і Василь Порада, старший церковний брат і сказали мені: — "Єгомосць най дозволять заложити серця до дзвонів, що мадари веліли були зняти, бо на похорон кожному звичайному чоловікові дзвонимо, а самому Ісусу Христу ми не мали б дзвонити на Страсти і на смерть, радше всі помремо і най буде, що хоче, а дзвонити на Страсти мусимо". Я знайшовся у такій ситуації, що не міг ні спротивитися, ні відмовити. Я дозволив серця заложити і сказав, що ще і на перший день Великодня будемо дзвонити, але потім серця з дзвонів треба негайно виймати. "А хто їх здійме?" — спитав я. "Я" — відповів Василь Порада (це була дуже щира душа) і дійсно так зробив. У Великодній Понеділок прийшов я до церкви, де в захристії застав я другого старшого церковного брата, чоловіка старшого за Ваня Пораду, а саме Ваня Гирила, який побачивши мене, затиснув п'ястуки та тер їх, піднявши у мою сторону, при чому приговорював: "Як би я знав, хто дзвони поздіймав, то оттак бим його потер, оттак, оттак", при чому далі тер п'ястуками та скреготав зубами. "То я наказав" — відповів

я йому. А він до мене: — "То вони, єгомосьць не мають права вже розказувати, бо ту суть уж рускіє і ті будуть ту розказувать, а не они (тобто я)". Мене ця балаканина розлютила і я роздратований гукнув до нього: — "ти нерозуме один, мовчи, бо як я ти дам русских, то тебе дідько візьме". Двері в захристії отворилися і він вилетів на двір. Обійшовши довкола церкву, він прийшов знову до захристії, поцілував мене в руку тай сказав: — "Най ся не рачать єгомосьць гнівати на старого бортака, най ми отпустять, що ми щось таке до голови прийшло".

На Утреню, крім моїх людей-парохіян, зайшло до церкви багато русских офіцерів різних степенів. По відслуженні Утрени — в часі півгодинної перерви — я зайшов до моєї хати і там відвідав мене руский офіцер-капітан Крушинський та спитав мене, чому я так у церкві іритувався, зокрема хотів знати, що мені цей мужик зробив. Я вяснив йому справу і сказав, що фронт постійно пересувається та хитається то сюди то туди, можуть прийти мадяри і повісять наперед мене, а потім того дурня, котрий твердить, що тепер є руське право, щоби дзвони заложити. Капітан на це заявив: — "Так отче, ми відступаємо і мадяри прийдуть, але позвольте мені, я тому мужикові всиплю 40 нагаїв, щоби знав, яке є руське право, він має свого батюшку слухатися і ви не пожалуйте того, це буде наука всім". Я зачав його просити, щоби мужика залишив в спокою, бо я ніколи на нікім не мстився і тепер не хочу цього робити. Цей капітан був українець з Волині і ми розмовляли по українськи.

В травні 1916 року перенесено мене до Суровиці, а згодом до Вислока Вижнього. Про дальші мої переживання згадував я уже в першій частині моїх споминів.

28. 10. 1944 року німці вивезли мене насильно, а опісля евакували і ціле село Пихні та завезли аж до Пряшева, де прожив я около 2 тижні. Потім перенісся до Братислави до моїх рідних — старшого радника міністерства залізниці та іншого урядовця того ж міністерства. Середуца моя дитина-дочка Звеніслава, вчителька по званню, була завжди зо мною. В Братиславі побув я десь до кінця березня місяця 1945 року, а вкінці опинився дня 15. 5. 1945 р. на передмістю міста Регенсбургу — Зігетсдорфі, де мешкав до 17. 11. 1945 р. Від цього дня замешкав я з донькою в українській оселі "Ганггофер" у Регенсбургу, де заіменовано мене катехитом української народної школи та душпастирем для хворих, які знаходяться на лікуванні в шпиталях УНРРА-и.

Отсим заявляю, що мої спогади під заголовком: "Визвольні змагання Східної Лемківщини" та моя автобіографія є списані згідно з моїм оповіданням.

Регенсбург, дня 30 грудня, 1947.

о. Пантелеймон Шпилька вр.

Моя примітка: Працюючи в 1939-1941 рр. на Лемківщині, як нар. учитель (у Загірю та Туринську, пов. Сянік) багато чув я про визвольну боротьбу наших Лемків в 1918/19 рр. під проводом о. П. Шпильки. Мріяв я про те, щоб колись побачити цього ідейного борця і говорити особисто з Ним про те. На жаль Він жив на Карпатській Україні, чи радше тоді на Словаччині, а я на Лемківщині по цей бік Карпат.

Мої мрії здійснилися щойно з початком 1945 р., коли я стрінувся з о. П. Шпилькою в Рачісторфі під Братиславою. Ми оба політичні біженці сховались аж тут перед "червоним опиром", що залляв вже тоді був нашу Землю. Запізнались і заприязнилися і від тоді вже разом держалися при всіх дальших емігрантських утечах-діяспорах. Нераз у вечір — після сутінку чи на проході оповідав Він мені про свої молоді літа, перші душпастирські роки, праці, про боротьбу наших лемків за свободу і волю. Коли ж 15. V. 1945 р. приїхали ми разом до Баварії — до Цігетсдорфу коло Регенсбургу — запізнав я о. П. Шпильку з адвокатом д-ром Іваном Максимчуком і намовив їх обох, щоб вони оба списали це все, що о. П. Шпилька пережив і зробив — головню Лемківське Повстання. (Сам я особисто не міг цього зробити з браку часу — працюючи тоді як організаційний референт Українського Обласного Комітету в Регенсбурзі). Д-р І. Максимчук взявся до праці і з часом так зродився оцей цінний документ.

Ілля Городецький

Прим. Ред. На весні 1948 р. о. П. Шпилька переїхав до Канади й замешкав у Вінніпегу у своєї доньки Звенислави при вул. 132 Лорн. В неділі і свята виїжджав він в околицю Вінніпегу на душпастирську працю між наших поселенців, совісно сповняючи доручення свого нового Архипастира Архиеп. Кир Василя. Та дня 5 березня 1950 р. перестало битися серце о. П. Шпильки; помер як український полігичний емігрант, похований у Вінніпегу, далеко від своєї любної України.

---

*) Фотографічна копія, ч. 1, передана в архів та користування Юліянові Бескидові — ред. "Лемківських Вістей" та "Лемківського Календаря" в Торонті, Канада.

Сиракузи, 29-го вересня, 1966 р.

Ілля Городецький

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ПРО РІДНИЙ КРАЙ

НА СТОРОЖІ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ

СОРОКЛІТТЯ (1927-1967) НАУКОВОЇ ПРАЦІ ІСТОРИКА, ЩО ДОСЛІДЖУВАВ ТАКОЖ ЛЕМКІВЩИНУ

В 1967 р. минає сорок років наукової праці історика д-ра Никола Андрюсяка, якому 20 лютого 1967 р. скінчиться також шістьдесят п'ять років життя.

Свою наукову працю почав він розвідками з історії України в сімнадцятому столітті, друкованими здебільша в "Записках Наукового Товариства ім. Шевченка" у Львові в 1927-33. Першою була його стаття про перемиського православного діяча Івана Хлопецького, якого діяльність зазначена в "Історії України - Руси" Михайла Грушевського в початках другого десятиліття сімнадцятого століття, а Андрюсяк виказав на основі документів, що Хлопецький був вибраний кандидатом на перемиське православне єпископство в 1632 р. та дістав королівську номінацію, але помер у 1633 р., не встигнувши одержати митрополичого свячення. В іншій статті з 1927 р. ("Поступ") розглянув Андрюсяк згадки хорватського ченця Юрія Крижанича про Україну, через яку він проїздив до Москви в 1659 р.

Др. Никола Андрюсяк

Саме в двадцятих роках нашого століття київські історики Віктор Романовський, Микола Петровський та Олександр Оглоблін виказували, що автором Літопису Самовидця був Роман Ракушка: Андрюсяк заперечив авторство Ракушки. Хоч Грушевський на засланні в Москві прилучився до думки київських істориків, натякнувши при тому, що львівський історик Андрюсяк старається "тщательно" (дбайливо й обережно) це авторство опрокинути, проте київський історик Лев Окіншевич прилучився до думки Андрюсяка, а відтак львівські історики Василь Гарасимчук і Михайло Возняк опркнули також авторство Ракушки, подаючи інших авторів.

Розглядаючи джерела з другої половини сімнадцятого століття Андрюсяк написав причинки до історії боротьби між гетьма-

нами Петром Дорошенком та Петром Суховієм у 1668-69 рр., про зі'язки экс-гетьмана Павла Тетери з львівським Ставропігійським братством та про останні роки (1665-671) того польського прислужника, що як "зрадник польської Речипосполитої" мусів утікати до Туреччини, та причинки до історії правобічних козаків у 1689-90 рр. Головна ціль дослідів у цьому періоді була для Андрусяка діяльність першого уніятського львівського Єпископа Йосифа Шумлянського (1667-1708), якого дотогочасна історіографія вважала скритим уніятим, висуненим католиками проти православного кандидата Евстахія-Єремії Свистельницького. Андрусяк опрокинув цей погляд і виказав, що Шумлянського висунула на кандидата шляхта львівської і галицької земель, щоби позбутися адміністратора митрополита Антонія Винницького, який не міг засісти в Києві, де признавали за митрополита його суперника Йосифа Нелюбовича-Тукальського, що був дорадником гетьмана Петра Дорошенка в Чигирині. З Тукальським і Дорошенком зв'язався Шумлянський і взяв на себе місію посередництва з польським коронним гетьманом, а згодом королем Яном Собеським. Перед поляками виказував Шумлянський політичну зрілість Дорошенкових козаків до державного життя. Після впадку Дорошенка Шумлянський справді двічі приступав тайно до церковної унії і виеднав за це привілеї для підчиненої йому православної пастви й адміністрацію київської православної митрополії у межах Речипосполитої так, як ще на початку сімнадцятого століття прийняв унію Евстахій-Єремія Тисаровський, щоби дістати королівську номінацію, а коли дістав її, відмовився від унії. Шумлянський викручувався перед Собеським від явного проголошення себе уніятим так, що врешті король зневірився до нього і без порозуміння з ним як адміністратором київської митрополії признав луцьке єпископство Дмитрові-Дионісієві Жабокрицькому. Незабаром король помер, а католики вважали Шумлянського втраченим для них і, щоби скомпромітувати його перед православними, оголосили його тайне приступлення до унії в 1681 р. Але після карловицького миру з Туреччиною в 1699 р., коли Поділля й південне Правобережжя було повернене до Польщі, польський сойм вирішив, що в Кам'янці, як пограничній твердині, не сміють проживати православні. Шумлянського, що силою хотів захопити кам'янецькі православні церкви, визвали королівські комісарі до відповідальності на найближчому соймі. Щоб уникнути цієї відповідальності, рішив Шумлянський приступити до унії, проте він не змушував до унії монастирі в львівсько-галицько-кам'янець-подільській епархії. Його братанич Кирило був його генеральним вікарієм в уніятській кам'янецькій катедрі й одночасно ігуменом православного угорницького монастиря. У своїм передсмертнім завіщанні заявив Шумлянський себе вірним східної православної Церкви св. Апостолів і св. Отців, а поміж своїми записами на різні цілі не поминув він православних монастирів, а саме Скиту Манявського, де була похоронена його мати й де він присягав у 1667 р. перед ігуменом Теофілем боронити православія, та крехівського монастиря, де він складав чернечі обіти, з проханням до ченців

молитися за його душу. Його братанич Кирило, коли дістав номінацію на луцьке уніятське єпископство, зігнував уніятського митрополита Юрія Винницького та поїхав до київського православного митрополита Йосафа Кроковського, через те був позбавлений права вертатися на Волинь і залишився на Лівобережжі переяславським єпископом. Таке було тоді відношення до унії завзятих православних, доки уніятська Церква в Галичині не стала українською національною. Тимто Андрусак заперечив приписуване д-ром Василем Щуратом уніятське авторство полемічному творові з другої половини сімнадцятого століття, виданому названим автором у Львові в 1929 р. п. н. "В обороні Потієвої Унії".

Андрусак збирав бібліографію українознавства поза межами СРСР за 1928-29 рр. для видаваного Грушевським двомісячника українознавства "Україна" в Києві, але тільки бібліографія за 1928 рік була напечатана в двох книжках "України" з 1929 р. Дальший друк цієї бібліографії советська цензура не дозволила, тому що в ній були протибольшевицькі публікації.

В дальшому етапі дослідів розглядав Андрусак матеріали до історії галицько-українського національного відродження в дев'ятнадцятому столітті і виказав, що Михайло Качковський не був москвофілом, заявляв, що "треба бути ворогом власного народу, щоби стреміти до Росії, де є кріпацтво", та платив гонорарі письменникам народницького напрямку в Галичині. Основане по його смерті "общество" назвав москвофільський діяч о. Іван Наумович ім. М. Качковського, щоби користати і з популярности імені і з фондів, записаних ним на літературні твори. Наш історик виказав також, що керманіч москвофільського руху в другій половині дев'ятнадцятого століття Богдан Дідицький обурився з приводу нового курсу галицьких москвофілів, що рішили закинути цілком українську народню мову й перейти на мову московську. З приводу використання австрійського концентраційного табору вязнів, запідозрених у москвофільстві, галицькими москвофілами в часі поверсальської Польщі, вів Андрусак полеміку в пресі з москвофільськими діячами В. Р. Вавриком і Ол. Хиляком.

Попри те написав Андрусак біографічні нариси видатних діячів галицького відродження о. Івана Могильницького і о. Осипа Лозинського, статті про перші вибори в Галичині в 1848 р., доповнення до дослідів історика Івана Кривецького над пробами організувати галицько-українського народного війська в 1848-49 рр., до чого згаданий історик заохотив Андрусак, про неfortunного речника русько-польської згоди в 1848 р. Кирила Максима Вінковського, про перших галицько-українських селянських діячів, та про початки Шевченкового культу в Галичині. Синтетичними були нариси про українську проблему на провесні народів та про український рух у Галичині за Австрії; останній нарис в англійській мові в лондонському "Ди Слевоник енд Іст Юропіен Рівю" в 1935-36 рр.

Мазепинський ювілей в 1932 р. спонукав Андрусак до дослідів над звязками Мазепи з Станіславом Лещинським і Карлом XII, звязками цього гетьмана з правобічним полковником Семеном

Палієм та над його культурною діяльністю. В арештуванні Палія Мазепою добачує Андрусяк політичну помилку гетьмана, що пімстилася на ньому в часі його протимосковського зриву.

Польська акція "ревіндикації" шляхти на західньо-українських землях спонукала Андрусяка написати науково-популярний нарис "Звідки взялася шляхта на наших землях", а в слід за цим вести полеміку з польськими авторами з "Злот-ого Шляк-у" і "Дзен-нік-а Польск-ого".

Низка оглядів української історіографії та біографічних нарисів окремих істориків появилися з під пера нашого історика. З поручення митр. А. Шептицького зладив Андрусяк нарис історії української Церкви, та огляд церковної літератури для паризького "Словника Католицької Теології". Нарис "Історії України" в княжій добі появився в Празі в 1941 р., "Історія козаччини" в Мінхені в 1946 р. як виклади на Українському Вільному Університеті. В п'ятому томі "Наукового Збірника" цього Університету виказав Андрусяк існування незалежного холмського князівства під нащадками Мстислава Даниловича до 1376 р. Синтетичний огляд дослідів над тризубом появився у видавництві "Вернигора" в Мінхені в 1947 р.

Низку нарисів присвятив Андрусяк назві "Україна" і виказав, що ця назва повстала на українському ґрунті із всеславянської "країни" і із значіння "країни"; з таким самим значінням подибуємо її також у польських документах шістнадцятого й першої половини сімнадцятого століть, але згодом почали поляки вживати цієї назви для означення межівної землі, й це польське значіння прийнялося частинно також серед самих українців, підчас коли в словацькій мові зберіглося значіння назви "україна" тотожне з "країною".

Андрусяк подав також вияснення до тексту "Слова о полку Ігореві, а саме: "Минули літа Ярославля" значить "коли минулися літа Ярослава, настали січи Троянові", тобто княжі міжусобиці. "Время бусове" це часи готського короля Теодорика або Дитриха, до якого причеплено призвище чеського пізнішого героя Дитриха Буси.

У своїх дальших дослідях виказав Андрусяк, що київські великі князі, які були суверенними володарями Русі, були називані королями в західно-європейських джерелах, а від 1247 р. папа Інокентій IV титулував "королем Русі" галицького князя Данила. Проте папські грамоти перед 1247 р., адресовані до королів Русі, не відносилися до Данила так, як це подає в публікації цих грамот о. Атанасій Великий, ЧСВВ, тільки до великих київських князів: Володимирі IV Рюриковича, Ізяслава IV Мстиславича і Михайла Всеволодовича. Коронація Данила папським легатом у 1253 році була тільки символом папської опіки й благословення для нашого короля на його протитатарські походи, а не підвищенням до королівської гідності. Зірвання звязків Данила з Римом було наслідком спроб латинських єпископів: любуського, оломунецького й вратиславського ввести латинський обряд у державі Данила, який їхнім спробам протиставився.

Зіставляючи вістку анонімного автора історії угрів з XIII ст. про прихід русинів разом із мадярами під проводом князя Альма до Панонії із оповідання "Повісти временних літ" про похоронення князя Аскольда на горі Угорській в Ольминому дворі і про поставлення церкви св. Николи на Аскольдовій могилі, дійшов Андрусак до висновку, що Аскольд і Дир визвали мадярів на допомогу проти Олега, а після їх смерті їхня дружина відійшла разом з мадярами до Панонії й осіли в Мукачеві, де на горі вибудували також церкву св. Николая, якої основини звязувала пізніша традиція з князем Федором Коріятовичем, але "Коротка історична розвідка про Мукачівську єпархію" і Мих. Грушевський відносять основини цієї церкви на давніші часи.

Андрусак приймає концепцію Грушевського, що предки українців, які звали себе русинами, були творцями киево-руської держави, але не погоджується з батьком новітньої історіографії в тому, що народи український, білоруський і московський розвивалися від зарання славянської історії незалежно від політичних подій у Східній Європі. Андрусак вважає, що нарід русинів сформувався із східних славянських племен від дев'ятого до дванадцятого століть, але зіславненні фіни не вважали себе русинами в дванадцятому столітті, як про свідчить літописна згадка, що ростовці в Суздальщині були невдоволені, що князі роздавали посадицтва "руським отрокам". Київські русини не вважали ніколи суздальців, а згодом москалів за русинів, і навпаки, згодом, коли москалі почали себе звати "руськими", не вважали мешканців України за "руських". Грецькою назвою Руси "Росія" і створеними від неї прикметниками "російський" і "роський" намагалися українці зазначити свою національну окремішність від московських "руських" від кінця шістнадцятого до початків вісімнадцятого століть, але від московських статей переяславського договору в 1654 р. московський уряд присвоїв собі назву "Росія" для означення Московщини, Україну почав називати "Малою Росією", якою то назвою назвав у початках чотирнадцятого століття царгородський патріарх новостворену галицьку митрополію, називаючи одночасно кийську митрополію "Великою Росією". Назва "русин" є чужа для москалів і вона щезла під московським караулом на Україні, а зберіглася тільки на прикарпатських українських землях під Австрією.

З краєзнавчих нарисів Андрусак слід згадати його нариси для збірника "Яворівщина" (1931), "З минулого Знесіння" (1932), золочівської однойнівки "У століття "Русалки Дністрової" (1937), про Полісся, Надсяння, Холмщину, Лемківщину, Карпатську Україну, Мармарошину, Буковину, Бесарабію, Добруджу, Кубань і Зелений Клин, у ЗДА про історію Львова від його початків до 1772 р. для ню-йоркського англомовного збірника "Львів", про історію Перемишля до 1918 р. для Перемиського Збірника, про проблему українсько-польського розмежування на відтинку Посяння для однойнівки Ярославчан.

В англомовних журналах, як "Український Квартальник", "Ди Кетолік Гісторікал Рівю", "Горізонс", "Ди Ню Рівю" справив

Андрусяк помилки в нарисах історії Росії американських істориків Ворена Волша і Джеса Клерксона, "МекГров-Гил Енциклопедії Росії і Советського Союзу", зредагованої Мих. Флорінским, російським професором Колумбійського Університету, публікації польського історика Генрика Пашкевіча про початки Руси-Росії і творення руського-російського народу, студії Кароліни Лянцкоронської про римо- (в дійсності: греко-) славянський обряд у Польщі в десятому-дванадцятому століттях", та публікацію Академії Наук СРСР про "Проблеми історії релігії і атеїзму".

Як доброволець у рядах Української Галицької Армії і Армії Української Народної Республіки в 1918-20 рр. написав Андрусяк низку своїх спогадів з цих часів. Зладив також нарис, "Як прийшло до чортківського пролому" та вів дискусію на цю тему у львівській пресі. Проте годі тоді було знайти ініціатора чортківського пролому, тому що він як учитель перемиської гімназії мусів мовчати; цим ініціатором був курінний командант сотник Богдан Загайкевич, що повів протинаступ у супереч заборони полковника Арнольда Вольфа, який одобрив цей протинаступ, коли він був успішний; тоді пішли до протинаступу всі частини УГА. Проф. Богдан Загайкевич, що зредагував Перемиський Збірник і редагує Лемківський, повинен написати нарис про цей найсвітліший епізод в історії УГА.

З ЖИТТЄПІСУ Д-ра НИКОЛИ АНДРУСЯКА: Никола Андрусяк учився в гімназіях у Бродах (ц. к. ім. архикнязя Рудольфа з польською викладовою мовою), в Яворові (українська прив.), де брав участь у листопадових подіях 1918 р., Золочеві (українська державна в 1919 р.) і після повороту зза Збруча в Академічній Гімназії у Львові, де склав іспит зрілости в 1923 р. В часі студій у львівським університеті був одним із організаторів Історичного Кружка при Студентській Громаді, який один рік очолював і тоді пробував зорганізувати "Громаду студентів-українців Гуманістичного Відділу" та університетський Сенат не дозволив з приводу терміну "українців", а тогочасний ректор палеонтолог Семірадзкий заявив Андрусякові й І. К. О. Гладилловичеві, що він сам з Харкова, але там населення не говорить по-українськи, тільки "по малоруску".

Від листопада 1927 р. працював у Бібліотеці НТШ у Львові. В листопаді 1928 р. зложив учительський іспит з історії і німецької мови та вчив до червня 1929 р. в Дівочій Гімназії Рідної Школи у Львові. Від серпня 1929 до вересня 1930 р. мусів служити в польському війську, в Школі Підхорунжих Резерви Піхоти в Замброві. Там домагався святкування українських свят для українців з успіхом, передплачував сам "Діло" та зажадав від колегів-поляків, щоби за гроші із зрезигнованого підхорунжими жалування передплачувано для "першої стрілецької компанії" "Новий Час", що тоді за редакції Д. Палієва був більше конфіскований, як "Діло". Капітан Міхал Костеркевич був невдоволений з цього приводу і сказав на зібранні компанії, що "можна кожному за свої гроші передплачувати "Ізвестія" або "Комунара" з Москви, але він не

може дозволити, щоби за компанійні гроші на адресу компанії прихоридив часопис ворожий польській державності." Тоді Андрусяк попросив його дозволити вяснити і заявив, що він передплачує український часопис зі Львова, який переходить польську цензуру, а передплачує тому, щоби не чутися осамітненим на чужині. Костеркевич тоді заявив, що він нічого проти А. не говорив, він сам родом з Перемишля і знає, що ще перед війною виходило "руске пісмо Діло, льяольне до паньства". Коли А. не дав нічого на "фундуш валькі зе шпегофством" з приводу іменин Пілсудського, почали старшини давати йому лихі ноти при підстаршинському іспиті. Тоді А. на заввагу пор. Урбана, що він не зробить військової кар'єри, заявив, що він не тільки не хоче робити військової кар'єри, а взагалі не хоче служити у війську; а кап. Костеркевичеві сказав, що він бачить охоту відослати його до полка, отже хоче піти їм на руку, бо три місяці довшої військової служби нічого не значать в його житті, а буде мати менші моральні зобовязання. Тоді капітан заперечив мовбито хтонебудь хотів вислати А. до полка. А. залишився до кінця в школі і хоч ще раз мав "карний рапорт" з приводу неприявности на полевому богослуженні вяснюючи, що він як греко-католик не обовязаний до участі в церемоніях римо-католицького обряду, відійшов після закінчення школи до 30-го полка т. зв. "канівських стрільців" у варшавській Цитаделі із тайною заміткою: "службова льяольність" зупелне дужа, льяольносьць паньствова под знаком запитаня". Проте після двох військових літніх вправ А. був підвищений до старшинської ранги підпоручника і в часі військових маневрів у 1934 р. заімпував генералові дивізії, коли відмовився виконати його наказ, заявляючи, що з плютоном не буде переходити Варти, тому що його розвідка донесла йому, що по противному боці є полк. Після вправ заводі старшини говорили А-кові, що він з усіх резервових старшин має найкращу опінію як боевик. В 1936 р. новий баталіоновий командант майор Кучайовский, що був раніше командантом баталіонової підхорунжівки в галицькому Геродку, при першому рапорті запитав А. звідки він і дістав відповідь "зі Львова"; віроісповідання: — греко-католицьке. Після рапорту сказав Кучайовский до резервових старшин таке: "Офіцери резерви "заборчих" армій: австрійської, російської і німецької прислужилися своїм державам тим, що завалили свої держави; він не хоче, щоби тим самим прислужилися польські офіцери резерви; а говорить він так тому, що "має в евіденції одного пана, на якого карті евіденційній з одного боку є написано, що він дуже добрий офіцир", а другій стороні "брак зауфання". А., що ще перед рапортом сказав своїм варшавським колегам, що його як українця "вища політика" принесла до варшавського полка зі Львова, спитав їх після рапорту: "Я цікавий, кого майор мав на думці"; "Певно з попереднього турнусу" — відповіли йому. В часі військових вправ зимою 1939 р. на запросини студента Олега Штуля, користаючи з дозволу резервовим старшинам ходити поза службою в цивільному вбранні виголосив історичні недільні доповіді в Українській Студентській Гро-

маді, після яких поліційний агент приходив на його мешкання у Львові, але там йому сказали, що А. на військових вправах.

Коли зимою 1932 р. Народня Організація Міста Львова задумала вести курси громадянського знання у львівських читальнях "Просвіти", то саме А. мав цивільну відвагу піти разом з Агатом Добрянським до Гродського старости за дозволом, погодився, що на його першу доповідь прийде поліційний агент, після якого звіту староство видало дозвіл на ті курси, в яких крім А. доповідали й інші історики: Ом. Терлецький, Р. Зубик, І. Витанович й інші. В 1937-38 рр. зимою був ректором і викладав історію України в Робітничому Університеті Т-ва "Сила", доки цього товариства львівське гродське староство не розв'язало. Маючи на увазі доповіді у львівських читальнях вибрано А. до Виділу Т-ва "Просвіта" у Львові в 1939 р., якого гродське староство не затвердило; в часі війни серед актів ново-сандецького староства знайдено поліційну опінію членів цього Виділу, як націоналістів групи Кравцева, Палієва і католицьких (В. Глібовицького); а при А. було зазначено: "народовець".

На основі дисертації про Йосифа Шумлянського, першого львівського уніятського єпископа (1667-1708) був А. промований на доктора філософії на львівським університеті 18 березня 1931 р. В 1932 р. був обраний дійсним членом Історично-Філософічної Секції НТШ у Львові, в 1936 р. — дійсним членом Історично-Правничої Секції Українського Богословського Наукового Т-ва у Львові, в 1941 р. — дійсним членом Укра. Історично-філологічного Т-ва в Празі.

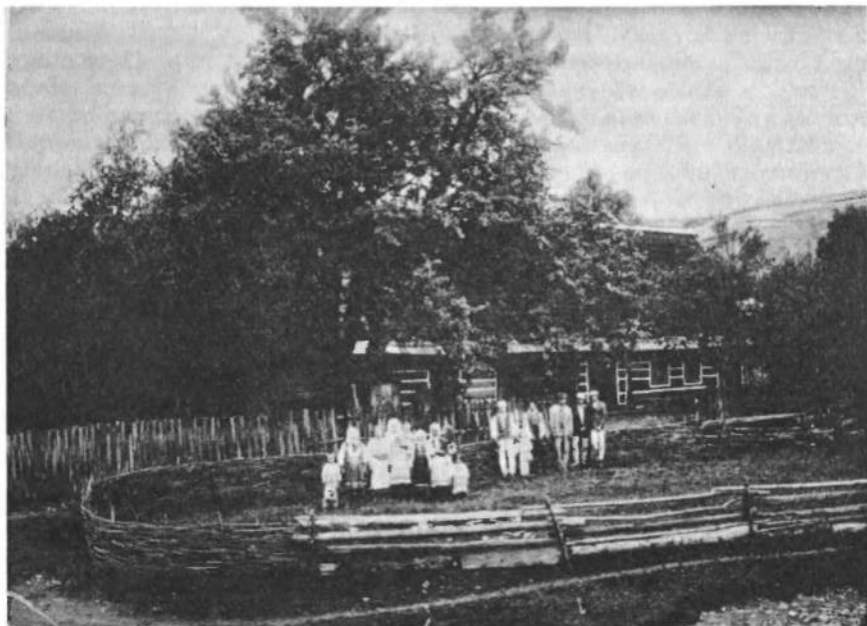
Від 26 жовтня до 15 грудня 1939 р. був А. проректором учбової частини Львівського Державного Університету. При переформуванні НТШ на львівський філіял Академії Наук УСРР був А. намічений на директора Інституту історії України, в зв'язку з цим жадав Ілля Стебун від нього заяви покаяння за давніші протирадянські гріхи. А. відмовився й мусів утікати під німецьку окупацію. В часі німецької окупації України А. діставшись до Києва, був заступником керівника Відділу Культури й Освіти при Миській Управі від 13 листопада 1941 р. до 1 лютого 1942 р. Він заявив німецькому керівникові групи Розенберга д-рові фон Франке, що домагався виселення вчених з Києва, хай німці не відбирають харчів, які буде довозити доколичне українське населення для населення Києва. Цією заявою викликав А. лють німців і коли він 19 грудня пішов інтервенювати з приводу закриття народних шкіл і дитячих садків, закричав до нього Райнгард, шеф німецької обласної пропаганди: "Рогач уже сидить, за ним помандрують Андрусяк і Багазій за свою протинімецьку політику". Коли фон Франке закривав Університет і Академію Наук, написав йому А., що він не має права до тих установ, які вдержує своїми коштами Миська Управа. Тоді фон Франке відповів А-ові, що німецький бурмистр Києва Рогавш не дозволить Миській Управі витрачати кошти на ці установи. Після того заступник Рогавша Рік викликав А. 22 січня 1942 р. й загрозив йому арештом, якщо він буде вести "політику" в Києві. Тоді А. заявив Багазієві, що він не може зани-

мати посади в Міській Управі, коли не має можності оборонити українського стану посідання перед німцями; отже, тому що німці не дозволяють не тільки відкрити високі і середні школи, але й замкнули народні, зайва є посада заступника керівника Відділу Культури й Освіти; тимто хай його відпустить з 1 лютим, а він, дїставшись до Львова, буде старатися знайти шляхи допомоги Києву. Тимчасом 6 і 7 лютого заарештовано Багазія, його заступника й керівників відділів при Міській Управі, а також Олену Телігу разом з чоловіком інж. Михайлом і багато інших київських українців. Видання перепустки А-ові на виїзд з Києва застрягло в німецькій поліції, але бувший парох одної із львівських церков о. О. К., що виконував у Києві функції референта Цукротресту, якого централія була тоді в Житомирі, вписав Андрусяка на листу інженерів цукрової промисловости, що виїздили з Києва до Житомира. Там А. заждав на київського уніятського пароха о. д-ра Ю. П., уродженця Волині, якому допоміг zorganizувати уніятську парохію при бувшому римокатолицькому костелі св. Олександра, і в його товаристві прибув окружним шляхом до Львова в половині березня 1942 р. Негайно зголосився до полк. Бізанца, з яким розмовляв у привяности голови УЦК, його заступника й секретаря. Бізанц висловив тільки свій жаль з приводу того, що він постарався про гроші на дорогу для Олени Теліги, а її стрінуло в Києві нещастя. Після того написав Андрусяк лист до професора берлінського університету д-ра Ганса Йоахима Баєра, що давніше навязував контакти з українцями, у своїх викладах на українські теми в привяности українських студентів виявляв симпатії до укр. національного руху, але вже початках німецького походу на Україну помістив у "Краківських Вістях" статтю: "Що знаходимо на Сході?", передруковану також у львівських "Укр. Щоденних Вістях", в якій виказував брак української інтелігенції на те, щоби могла існувати незалежна українська держава. А. виступив тоді з реплікою в "Українському Вістнику", органі Укр. Національного Обеднання на правах рукопису в Берліні, за редакцією Андрія Білинського, згодом полоненого більшовиками в околиці Золочева в часі відступу української дивізії з брідського кітла; у своїй статті виказував А., що на Україні є досить державно-вишколеної інтелігенції, а Баєра порівняв з Валуєвим. Мимо того Андрусяк звернувся до Баєра, виказуючи, що німецько-українські взаємини не уложилися так, як він колись представляв у своїх викладах. Баєр відповів А-ові, що він не займається політикою, але припадково зустрів на відпустці в Берліні поліційного старшину Ерлінгера, від якого залежало видання перепустки А-ові в Києві і той сказав Баєрові, що А. не був льяльний супроти німецької влади в Києві.

Один місяць працював Андрусяк знов бібліотекарем у НТШ у Львові, а відтак статистиком у Психотехнічному Закладі м. Львога до кінця серпня 1943 р. В шк. р. 1943/44 вчив історію і географію в Першій Українській Державній Гімназії та Вчительській Семінарії у Львові, а від квітня до липня 1944 викладав історію української Церкви й провадив історичний семінар у Греко-Католицькій Духовній Академії. Залишивши Львів у липні 1944 р.,

прибув до Праги, де від вересня 1944 до половини квітня 1945 працював у секції славянського відділу університетської бібліотеки. Від січня 1946 р. до червня 1948 р. викладав історію України в Українському Вільному Університеті в Мюнхені. Від вересня 1955 року викладав історію України якийсь час в Українським Технічним Інституті в Нью Йорку. Від 1959 р. вчив російської, німецької та французької мов і історії Росії в таких американських школах: Північний Огайський Університет в Ейді, Каледж св. Вінкентія в Лейтробі, Пенсилвенія, Волш Каледж у Кентоні, Огайо, Публичний Гай Скул у Данкірку ню-йоркського стейту, Есампше: Каледж у Вурстері, Месечусетс, і в останнє як звичайний професор модерних мов (французької і німецької) у винсенськім університеті, Винсенс, Індіана. Короткі біографії Андрусика подані в "Дайректорі оф Емерікен Сколарс", т. III, 4-е вид., Нью Йорк 1964 і "Гу'с Гу ін Емерікен Едукейшен", т. XII, 1965-66, Нешвіл, Тенн.

Діти д-ра Андрусика: Олександра скінчила перед півтора роками Акронський Університет і вчила англійську мову та мистецтво в двох гайскулах в Акроні, тепер іде до Квінсі коло Бостону в Массачусетс, щоб тут, крім навчання, студіювати на "мастер дегрі" в Бостонськім Університеті. Молодша Зиновія закінчує університетські студії, щоб учити, як її старша сестричка в гайскулах. Син Ярослав теж студіює в Акронськму Університеті.

У неділю прийшли гості, українське село Комагча на Лемківщині.

БОДАЙ БУЛА В ПЕКЛІ ЗГОРІЛА ЖИДІВСЬКО-МОСКОВСЬКА КОМУНА

Найкращий український господар і довголітній віт в українському селі, Великий Вислік на княжій Лемківщині, Іван Святила, вельмишановний та всіми люблений — після вигнання на Україну, — щоб не вмерти з голоду, на старі роки мусів пасти в колгоспі чужі корови.

Наш приятель Петро Малний, найстарший емігрант з Великого Вислока на княжій Лемківщині, з своєю ріднею у Віндсорі, Онтаріо.

НАВЕРНЕНІ

— Так воно вже і буває, що самому банно,
і як то казали в хаті: на відлюдді планно.
— Ото вийшов я із дому та зайшов до Демка,
може знаєте, отого, з-під Криниці лемка?
— хоч нерадо зустрічає, навіть кривить оком,
і як то казали люди, — обминає боком.
— Бож він руский, а я знайте — українець з роду,
то між нами, як би вирив ворог загороду.
— Все хвалився, величався Москвою-сатрапом
і помітував заєдно, своїм рідним братом.
— Та я собі так міркую — та Господь з тобою;
я своїх не здам позицій, не вступлюсь без бою.
— Тож зайшов одного разу в гостину до нього,
щоб почути, що у світі діється нового.
— А тут бачу біля нього вже Митро з Висови;
тільки, що вступив у хату, спинили розмови.
— Слава Богу, привітався, так, як то пристало,
а у Демка, нишком бачу, лице засіяло.
— Та і глянули на мене, Демко став вітати,
і за стіл гостинно просить в нього засідати.
"Добре щос прийшов Грицуню", я від Демка чую
— Ще ніколи так гостинно не казав до мене,
то цікавість огорнула серце насталене.
— А я йому лиш на тее, — собрате мій, Демко,
так і видно, що правдивий з тебе, брате, лемко.
— Бо гостинні ми то люди, любим гостювати,
при гостині лемки люблять гарно поспівати.
"Та ти все, Грицуню тее, весело співаєш" —
так до мене Демко сумно, зтиха повідає.
"Не про те з тобою хочем нинька тут гварити,
а тобі сказати щиро: годі нам спорити!"
"Скільки літ ми змарнували, скільки труду того,
щоб нарешті приєднатись до народу свого!"
— Глянув з дива я на Демка, думав, що глузує,
і мені, як то бувало, крови знов напсує.
— А він, знайте, зміркував все, тільки хіхікає,
і на мене милим оком, так ніби моргає.
Що воно до лиха буде, що то з Демком нині,
ну і буде ж мені певно, в цій його гостині?
— А він далі лиш сміється, за боки береться,
а Митро щось там міркує і тільки ось дметься.
— "Скільки лиха натерпівся — продовжує Демко,
ще з дороги він ізбився, наш нещасний лемко."
"Хто і як хотів лиш, Грицю, дурив, баламутив,
то як знаєш, у ворожі впав народ наш пута."
"Цар московський напустив нам — брехунів підшитих,

що століттями то вміли, майстерно дурити.”
 “І як знаєш, одурили, обікralи з роду,
 і відрікся лемко, брате, рідного народу.” —
 На хвилину зупинився, щось горло здавило,
 як би грім ударив в хату, ним ось так струсило!
 “Глянь на мене, сором Грицю, сором і гварити,
 що московія триклята, вміла так дурити!”
 “Одурила, обікрала із всього святого,
 і вчинила з брата лемка глухого, сліпого!”
 “Тож блудили ми літами, ні пес-собака,
 то і жерся брат із братом, бідний наш сарака!”
 “Глянь но Грицю на цю книгу, грізно крикнув Демко,*)
 аж із неї дізнався, — хто такий я лемко!”
 “Це ж москвини написали, лиш читай мій Грицю,
 щоб написане попало добре в мозгівницю!”
 “А написано, що лемки та і Лемківщина,
 то ніяка Московія, то є Україна!”
 “А лемківський нарід, Грицю, це його частина
 і до нього право має тільки Україна!”
 “Баламуте, вийди з хати”, — став Демко співати,
 та став мене, любі браття, міцно обіймати!
 — А я взяв його в рамена, з радости аж скочив,
 ну і бачиш, як москаль то, голову морочив.
 — Ще такої я хвилини у житті не бачив,
 як мій Демко баламутів, проклинав і псьочив!
 — То ми довго ще гварили і палюнку пили
 і як ті блудні синове, довго веселились.
 — То історія правдива і красні нам мила,
 то гадаю, неодного лемка звеселила,
 — Дай то Боже милий скоро, того нам діждати,
 що всі лемки навернуться до рідної хати,
 — І тоді спільним зусиллям, виборемо волю
 і наш лемко вже зустріне — кращу, світлу долю.
 — Заживе в державі рідній, в рідній Україні,
 і весело заспіває в рідній Лемківщині!
 — Дай то, Боже милий, скоро, всім того діждати,
 того зичить вам сердечно —

Ваш Грицько Мохнатий

*) “Большая московська енциклопедія”.

**CARDINAL & SON
 FUNERAL DIRECTORS**

УКРАЇНСЬКЕ ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ

366 Bathurst St. — Tel.: EM 8-8655 — Toronto 2B, Ont.

92 Annette Street

Tel.: RO 2-8141

НА ПОРОЗІ НОВОГО ЕТАПУ ПРАЦІ

З нагоди 30-річчя праці Організації Оборони Лемківщини в днях 10 і 11 вересня 1966 на оселі Українського Робітничого Союзу "Верховина" в Глен Спей к. Нью Йорку, відбулася 6-та Зустріч уродженців Лемківщини з Америки і Канади. На цій великій зустрічі піонер емігрант з Лемківщини, Теодосій Вислоцький з Ньюарку, Н. Дж., виголосив промову, яку, з огляду на важливість порушених питань, у цілому друкуємо:

Українські діточки несуть вінок перед пам'ятник І. Франка, після Богослуження в неділю 1-го вересня 1966 на "Верховині" в Глен Спей.

На 6-тій Зустрічі лемків на "Верховині" в Глен Спей 10-11 вересня 1966 — Теодосій Вислоцький з Ньюарку виголосив поклін Великому Синові України — Іванові Франкові.

"З глибини моєї душі і серця вітаю Вас щиро на цій Зустрічі та бажаю Вам усім сил та терпеливості, а при тому здорової і

творчої думки для проведення нашої зустрічі. Зібралися ми тут добровільно, за покликком нашого проводу і за покликком наших душ, які рвуться до національної єдності і до творчої праці для добра українського поневоленого народу, а в тому і до творчої праці для найдалше на заході висуненої території, нашому серцю любові Лемківщини.

Зібралися ми вже 6-ий раз, щоб перевірити все те, що було рішено і не зроблено та намітити, що ще треба зробити.

ЯКІ Ж СИЛИ НАС СПОНУКУВАЛИ І СПОНУКУЮТЬ ЗБИРАТИСЯ РАЗОМ?

Тими силами, що нас спонукували і спонукують збиратися разом є дана нам Богом любов до свого рідного — любов до свого українського народу, любов до своєї релігії, обрядів, традиції, рідного села й міста, любов до своєї мови, пісні, музики, культури і мистецтва, любов до свободи і любов до того, щоб бути господарями у своїй рідній хаті, рідному селі, повіті і державі. Тільки ті люди, що мали і мають любов у серці до свого рідного — працювали і працюють, боролися і боряться, гинули і гинуть за ідеї — національні, релігійні, політичні, культурні, державні та інші.

Тільки ті люди, що мали і мають любов у серці до свого рідного, йшли в народ і його просвіщали, творили організації, творили духову силу народу, а разом з тим творили силу культурну, політичну, релігійну та мілітарну. Так воно було в усіх народів, так воно було і в нас.

ЯКІ БУЛИ СПОНУКИ СТВОРИТИ ОРГАНІЗАЦІЮ ЛЕМКІВ?

Ми, вигнанці з Лемківщини, мали і маємо в своїх серцях Богом дану любов до свого рідного, як мали і мають її інші народи. Ця любов до свого рідного була тою спонукою, що казала нам організуватися найперше в загально релігійних і національних організаціях. Ми, як найстарша українська еміграція в Америці і Канаді, творили церковні братства, будували церкви, організували заповітові братські союзи і т. д.

В своїх хатах, у своїх церквах і товариствах ми зберігали свою мову, свою релігію, свою пісню — усе, що було рідне, усе, що підносило наші душі до небесних висот і що їх радувало та веселило. Правда, не бракувало серед нашої еміграції таких, які баламутили нас, вони баламутять ще й тепер, москвофільством та комунофільством. Але завдяки національно-свідомому проводові та здорово думаючим численним людям наша еміграція взагалі, а іміграція з Лемківщини, не пішла за ними. Вона була і залишилася українською спільнотою, яка визнавала і визнає правду, що вона є частиною великої української нації, яка змагала і змагає до створення української самостійної, суверенної і соборної держави.

Але прийшов час, коли нам, вигнанцям з Лемківщини, треба було створити свою земляцьку організацію. Це було по першій війні, коли треба було допомагати зразу нашим родинам, а потім:

і нашим національно-культурним та церковним організаціям. Зокрема велика була конечність творити нашу земляцьку організацію тоді, коли Західня Україна, знеможена у збройній війні з Польщею була признана Радою Амбасадорів Польщі. Уся сила польського окупаційного режиму була звернена на так звані окраїни землі — тобто на Лемківщину, Надсяння, Підляшшя і Волинь, щоб їх зденаціоналізувати. Правда, проти цієї польської колонізаційної політики боролосся саме населення, а в тому політичні, релігійні та культурно-освітні організації. В польському соймі українські послы раз-у-раз пригадували польському урядові, що він, згідно з угодою, яку він підписав перед Радою Амбасадорів, не є власником тих земель та що він має дати Західній Україні автономію. Польському урядові пригадували раз-у-раз підпільні організації, що проти його насильної польонізації вони застосують проти його політики терор. Але це можна було робити так довго, доки в Польщі панувала — бодай паперова — демократія. Коли ж в 1930-их роках до влади почали приходити польські націоналісти і режим почав прибирати диктаторську форму — треба було подумати про інший спосіб оборони.

Наша газета "Лемківські Вісті" ч. 6, 1964 р. у статті "Працьоті щиро на добро свого народу й Бог Вам допоможе", що її написав Теодор Копка, подає історію початків заснування нашої земляцької організації. Там дослівно написано так:

"Проминуло блискавкою чверть століття з 9 вересня 1933 Божого року, коли зібралася невеличка горстка гречкосіїв під числом 613, при 13 вулиці в Нью Йорку, з наміром розпочати діло нести моральну й матеріальну допомогу нашим братам на Рідній Землі. Перше, щоб закупити в Матірному Товаристві "Просвіта" у Львові більшу скількість книжок, у формі мандрівних бібліотек, і тим шляхом ширити освідомлення по наших селах на Лемківщині. Ми вибрали комітет і назвали його "Центральний Комітет Оборони Лемківщини в Америці" і ця назва залишилася до сьогодні. Першим головою Комітету був Олекса Роман, колишній Січовий Стрелець Української Армії."

Кінчиться ця стаття ствердженням, що "глибоко записалась у серці пам'ять від того часу, коли появилися листи з Рідного Краю, з наших рідних сіл, з дорогої Батьківщини, — немов весняні ластівки, — з подякою, бо до них загостила Мандруюча Бібліотека з Матірного Товариства "Просвіта" зі Львова та з рани нашого Комітету десятки і сотні передплаченого "Нашого Лемка" до місцевих читалень і для наших братів, скованих польською неволею на Лемківщині!"

Таким способом був скріплений фронт боротьби на Лемківщині моральною і матеріальною допомогою з Америки. Цей фронт ще більше був скріплений, як каже історія нашої іміграції в Америці, в 1936 році у Філадельфії Українці Лемки зорганізували себе в Організацію Оборони Лемківщини, та почали видавати свій орган, місячник "Лемківський Дзвін".

ЯК ДІЯЛА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ?

Відповісти на це питання, — треба б написати цілу історію праці нашої організації і така історія, я думаю, скоро повинна появиться друком. Я лише коротко пригадаю, щоб мати докладну картину того, що ми вже зробили, що ми робимо і що треба ще зробити.

Ми почали творити нашу організацію на засадах земляцтва, тобто організувати земляків, щоб вони не загубилися у широкому морі американського життя. Потім ми допомагали своїм рідним, організаціям та установам, а вкінці ми почали діяти політично; — почали боронити разом з нашими рідними стану посідання їх землі, мови, релігії, культури, ми вийшли на фронт національної боротьби українського народу проти польського імперіялізму

Ми діяли на двох відтинках: на внутрішньому і на зовнішньому. На внутрішньому ми приєднували членів, переводили збірки на різні цілі, приєднували передплатників для "Нашого Лемка" і для "Лемківського Дзвона", купували книжки і т. д. На зовнішньому відтинку ми боронили стану посідання Лемківщини та висилали для неї різні допомоги. В наслідок другої світової війни наша організація була мало активна. Живішою почала бути праця тоді, коли до Америки почали приїздити нові імігранти, приїхав тоді і д-р Юліян Налисник, який став душою організації.

З кожним роком, як збільшувалася наша організація і як зростала активність членів, зростала потреба відновлення органу "Лемківський Дзвін", який під час другої світової війни перестав був виходити. В 1958 році, як всім відомо, 2-ий Відділ Організації Оборони Лемківщини в Йонкерсі, Н. Й. почав видавати місячник "Лемківські Вісті".

Головна Управа Організації Оборони Лемківщини віднеслася до цього видання прихильно, а як зайшла потреба допомогти матеріально, то й допомагала. Вона, як законно обраний керівний орган Відділів Організації Оборони Лемківщини вкінці перебрала "Лемківські Вісті" і таким способом врятувала їх від фінансового краху.

Організація Оборони Лемківщини, маючи орган, тобто маючи засіб духового звязку зі своїми членами та засіб ширення правди про Лемківщину — за останні роки значно зросла. На зріст указує збільшення Відділів Організації Оборони Лемківщини, збільшення членів, зріст збірок, збільшення передплатників газети, видання календарів, видання книжок і т. д. Ми, як центральна організація, здобули авторитет у нашій українській спільноті та в таких наших репрезентативних організаціях як: Український Конгресовий Комітет Америки (УККА) та Комітет Українців Канади (КУК) на нашому континенті і в інших організаціях поза нашим континентом.

Правда, багато щирих працівників уже відійшли з цього світу і я з того приводу прошу всіх встати і однохвилинною мовчанкою вшанувати всіх тих, що колись давно на Лемківщині, і тут, в Америці та Канаді, для оборони Лемківщини віддали свій до-свід, свої труди, гроші і життя.

Перед пам'ятником Івана Франка на оселі Українського Робітничого Союзу в Глен Спей 10-11 вересня 1966 р. на 6-ій Зустрічі уродженців Лемківщини від ліва стоять: Василь Дзюба з Трой, Михайло Фарбанець з Н. Джерзі, Іван Хомко з Пассейку, Юліян Котляр з Клифтону, ред. Юліян Бескид з Торонта, Методій Медюх з Мейплвуд, Павло Добош з Рочестер і Корнило Бабяк з Н. Йорку.

ЩО МИ ЩЕ НЕ ЗРОБИЛИ?

Щоб відповісти на це питання, я раджу поглянути на ті резолюції, які ми були ухвалили на П'ятому З'їзді Делегатів Організації Оборони Лемківщини, що відбувся 26 жовтня 1963 року в Нью Йорку та на П'ятій Зустрічі Уродженців Лемківщини, що відбулася 30 травня 1965 року в Рочестері, Н. Й.

Резолюції П'ятого З'їзду були друковані в "Лемківських Вістях" ч. I, 1964 р., сторінка 4. Там було сказано:

"Закликаємо всіх Лемків в Америці до згоди, виrozumіння, толеранції і співпраці..."

"Закликаємо всіх членів ставати членами Організації Оборони Лемківщини, організувати нові відділи ООЛ там, де проживає хочби кілька Українців з Лемківщини..."

"Закликаємо всіх уродженців Лемківщини допомогти організувати "Лемківський Музей і Архів"..."

"П'ятий Лемківський З'їзд доручає новообраній Управі... придбати прапор для Централі ООЛ..."

Резолюції П'ятої Зустрічі Уродженців Лемківщини (друковані в "Лемківських Вістях" ч. 7, 1965) на першій сторінці, potwierджують резолюції, ухвалені в Нью Йорку.

Треба розглянути теперішнє положення нашої Лемківщини, як також і наших лемків, що є виселені з рідних сіл. Наша Лемківщина є окупована Людовою Польщею, в якій панівним є комуністичний режим. Наші брати Лемки в Польщі є не тільки в неволі політичній, але національній і релігійній. Брак шкіл, брак священників, брак молодечих організацій — дуже сприяє польовізації, яку проводить теперішній комуністичний польський уряд.

На території Польщі, в Варшаві, з дозволу уряду діє так зване Українське Суспільно-Культурне Товариство, якого завданням є опікуватися тими Українцями, що живуть на польських землях і на Лемківщині. Товариство видає тижневик "Наше Слово".

Українці в Польщі не мають ніякої духової, ні релігійної української поживи. Діти на Лемківщині виростають без рідної мови, без рідної релігії.

Комісія, яка діяла в рамени Українського Суспільно-Культурного Товариства ствердила, що стан навчання української мови у повітах Горлиці, Коросно, Ясло в основному дуже поганий: бракує учителів українців, бракує приміщень для українських бібліотек, бракує підручників.

Отже ми мусимо шукати способу, щоб допомогти нашим Лемкам у Польщі.

Так само погано стоять справи релігійні на нашій Лемківщині. Наші брати дотепер не мають своїх парохій з українськими священниками, а наші священники не мають українського адміністратора.

ЯКІ ЗАВДАННЯ ТРЕБА НАМ ВИКОНАТИ?

Одне для себе, а друге для наших братів на Лемківщині.

Для себе ми мали б: Збільшити нашу організацію відділами і членами. Поширити "Лемківські Вісті" новими передплатниками і придбати для них Пресовий Фонд. Створити Лемківський Видавничий Фонд і за гроші того фонду видати Лемківський Збірник, Лемківський Співаник та Збірник Лемківського Мистецтва. Повести агітацію за збільшення експонатами Лемківський Музей і Архів.

Для наших братів на Лемківщині: Звернутися з проханням до Блаженнішого Верховного Архiepіскопа Кардинала Йосифа Сліпого, щоб він своїм авторитетом подбав вивести право українським священникам служити Богослуження українською мовою та щоб на території Польщі був Український Католицький Адміністратор, як духовний опікун священників і мирян. Звернутися до наших репрезентативних організацій — УККА і КУК, щоб вони домагалися у відповідних чинників, як в американських, так і в канадських, щоб вони у можливий спосіб вимагали від теперішнього польського уряду забезпечити тих українців, що є на території Польщі і на території Лемківщини та інших окраїнних землях, шкільництвом, організаціями молоді та культурно-освітніми і мистецькими організаціями.

Маніфестувати при кожній відповідній нагоді, щоб польський

теперішній уряд дозволив переселенням Лемкам Польщі вернутися на їх прадідні землі.

Бести освідомну акцію серед наших братів Лемків, які опинилися в організації — Лемко-Союзі, щоб вони пізнали правду, що стара назва нашого народу русини, це не те саме, що рускі, як називають себе для баламучення людей москалі.

Продовжувати видавання книжок англійською мовою про Лемківщину, як це зроблено з виданням брошури "Ад майорем Польоніе гльоріям" сприводу відзначення Польщі 1000 - річчя христіянства.

Моє звернення до Вас закінчую закликком: Браття лемки, памятаймо, що будемо мати успіх тоді, коли будемо:

Визнавати одну ідею, яка каже, що кожний Українець, на якій території він не жив би і з якої території не походив би, є Українцеві братом, а не ворогом.

Будемо вірити в одну ідею, яка каже, що ніякий нарід не вмере, як він буде в своєму серці плекати любов до всього, що своє і рідне.

Будемо зорганізовані в таких товариствах, установах і клубах, які визнають, що їх праця ведеться на те, щоб дати допомогу членам і Україні.

Будемо виконувати те, що самі для себе ухвалимо і що самі на себе наложимо.

Будемо визнавати засаду, що найбільша сила — це правда і добре зорганізована спільнота.

Будемо шанувати і слухати своїх провідників, яких ми власними голосами і в демократичний спосіб вибираємо.

Я переконаний, що кожний з нас, як буде мати на увазі те, що я сказав, то ми, Лемки, зробимо багато і для нашої Організації Оборони Лемківщини і для нашої загальної української визвольної справи."

Теодосій Вислоцький, Ньюарк, Н. Дж.

КРЕДИТОВА СПІЛКА

ПРИ ЦЕРКВІ М.Б.Н.П. В ТОРОНТІ

278 Bathurst St. — Toronto 2B, Ont. — Tel.: 368-4227

- **Приймає ощадності на 4%**
- **Уділяє особисті позики до висоти 3,000 дол. на 8%**
- **Моргеджеві позики до 15,000 дол. на 7% включно з**
- **асекурацією.**

УРЯДОВІ ГОДИНИ:

Від понеділка до п'ятниці від 10 рано до 2 попол. та в понеділок від 6-8 вечора, а в п'ятницю від 5-8 вечора.

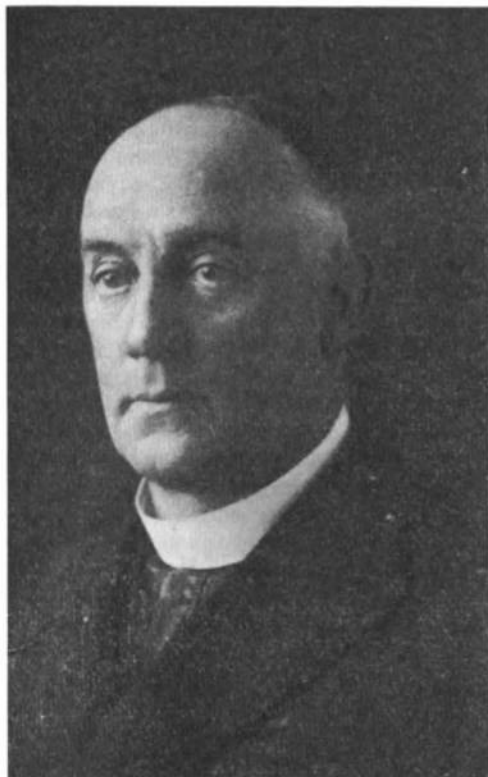
В суботу від 10 рано до 12 впол.

ЗА КОЖНУ УКРАЇНСЬКУ ДУШУ

*В пам'ять довголітнього пароха Селиська, повіт Березів, сл. пам.
о. Теодора Савойки — в століття його народин*

Великий наш добродій, меценат бл. п. др. Франц Коковський, в своїй праці п. н. "Східніми межами Лемківщини", виданій в серії "Бібліотеки Лемківщини", ч. 3, Львів 1937 р., на стор. 44, в описі Селиськ, так пише:

**Сл. пам. о. Теодор Савойка,
парох українського села Селиська, ко-
ло Динова, повіт Березів, Лемківщина,
Західня Україна.**

Селиська, колись чисто українське, числить нині 360 українців, а 380 латинників. Мимо великого натиску українці держаться добре, мають власну домівку, де міститься читальня "Просвіти", кооператива "Надія" та "Єдність". Село свідоме, дбає про національну честь. Головна заслуга в тому о. Теодора Савойки, українського священника того типу, що перед ними треба завжди хилити голозу за їхню працю. Сьогодні сімдесятьлітній дідусь, але які в його ясні думки, які здорові погляди на все. Кожному раджу щиро прочитати брошуру о. Савойки "Наша молодь", щоб пізнати, як наше старе, свідоме та національно настроєне громадянство дивиться на те, що в нас тепер діється та на ті події враз із побічними обставинами, що відбулися недавно тому. Може кому промовлять щирі, хоч

нераз тверді слова о. Савойки до серця: я читав їх зі зворушенням і подивом!

Бл. п. о. Теодор Савойка, народжений 16 лютого 1866 р. в Любичі Князі, повіт Рава Руська; теологічні студії кінчив у Львові, а останній рік у Перемишлі. Вінчаний з Марією, дочкою о. Ла-

зора, пароха в його родинному селі. Рукоположений в 1891 р. Епископом Ю. Пелешом у Перемишлі. Початково був сотрудником пароха в Любичі, а відтак по різних місцевостях завідателем, в 1901 р. став парохом в Селиських б. Динова, повіт Березів. Застав тут невідрадні обставини, половина селян латинники, решта греко-католики з польською розговірною мовою. В прилучених селах Володж (Волош), Поруби, Воля Волошська, мешканці греко-католики, але також з польською розговірною мовою. Були це наслідки шовіністичної польської адміністрації і польського духовенства, річево представлені в брошурі о. Романа Прислопського п. н. "Примір латинізаторської гакати на рубежах Галицкой Руси", Перемишль 1902 р., про крадіж уніятських віроісповідників польським духовенством в околиці Дубецька і Динова.

Коли о. Савойка перебрав парохію в Селиських, не було відповідного мешкання для священика, церкви занедбані. Так звана "плебанія" була в напіврозваленій корчмі, церква в Селиських маленька, з напів-погнилим деревом, а церква — дочерна в селі Володж (Волош) це властиво капличка, похилена, що лячно було зайти в середину. Щоб церковні відправи були кращі, о. Савойка постарався про молодого дяка українця Теофіля Волинця. Заходами пароха вибудовано прекрасний мурований приходський дім, а в 1905 р. нову, муровану, велику церкву у Володжі (Волоші), а відтак перебудовано церкву в Селиських, розширивши її і надаючи український стиль, додавши відповідні верхівки. Зорганізовано церковні братства, тоді дівчата і парубки на врочисті свята при ношенні образів, фан і хоругов мали синьожовті ленти. Засновано читальню "Просвіти", вибудовано мурований "Народний Дім" у Селиських, відтак у Володжі та деревляний в Порубах, Касу "Райфанзена" та рухалково-пожежне Т-во "Сокіл". Різні сценічні вистави і концерти, що їх досі влаштовувано по стодолах, відбувалися відтак у вигідних театральних залах "Народних Домів" у Селиських і Володжі. На "Каміннику" — болоні, в закруті Сяну у Володжі відбувались фестини, де парубки, члени Т-ва "Сокіл" парадували в одностроях, та з іншими брали участь в різних грах, ходи в мішках, досягнення ковбаси, завішеної на високому пості і т. п. Національне відродження постійно кріпшало, загомонила рідна мова, втихала польська. Поляки, ствердивши успіх суспільно-громадської праці русинів-українців, самі почали говорити в Селиських, Володжі і Порубах "по руську". Засновано Господарсько-Торговельні Кооперативи, а в Володжі ще і Молочарську Кооперативу, що під наглядом "Маслозююст" виробляла прекрасне масло. До нової церкви в Володжі артист Манастирський вималював гарний іконостас. Коли його вставляв був гостем пароха о. Савойки і при нагоді вималював заслону театральної залі "Народного Дому" в Селиських. Ще десь в 1906 р. з нагоди кандидатури на посла до віденського парламенту, приїхав до Селиськ, як гість до о. Савойки, директор української гімназії в Перемишлі Григорій Цеглинський. Тоді переведено політичні віча в Селиських і околичних селах. Подібні віча відбувалися і пізніше, бо вони активізували нашу справу і параліжували ворожі польські

акції. Національне відродження не приходило легко, треба було поборювати різні шикани польської адміністрації, березівського старости, як також місцевого поляка-діди́ча, що вносив між селян зазолот, обіцяючи безплатне вживання пасовиська і т. п.

Важко було намовити селян, щоб своїх дітей слали в середні школи, до гімназії в Перемишлі. Крім синів пароха о. Савойки: Романа, др. праз, кол. адвоката в Дрогобичі, інженера Любомира і Льва, що згинув в бою з большевиками під Калинівкою в 1919 р. як десятник УГА, та доньок: Наталії, дружини о. Івана Лебедовича, б. заслуженого пароха Бірчі, і Ірини, дружини адвоката д-ра Петра Гайдучка, ніхто в гімназії не вчився. Тому то освітню працю вони разом з батьком вели. Допомігав також Олександр Трач, син огородника графа Стаженського з Дубрівки над Сяном, віддаленої до 3 км. від Селиськ, що був два роки вище від Любомира в перемиській гімназії. В 1918 р. Лев Савойка підготував в Селиських виставу "Назар Стодоля", що дуже подобалася селянам. Приїздив з Глудка Данило Стецик, дяк, що одружився з дівчиною у Володжі та замешкав у Селиських, народний учитель з Глудна Любович, що десь ще в 1910 р. помер. Сорочак з Поруб, учень Учит. Семинарії в Коросні, Бревка з Володжі, коли був учнем гімназії в Перемишлі, трохи Дівик, учень Учит. Семинарії в Кросні, що за Польщі деякий час учительював у Володжі, а з селян у Володжі Михайло Сич, Степан Глушик, його донька Ксеня, Іван Дідик, що мав сина в Учит. Семинарії в Кросні, Чарнота, найвищий в селі, що міг білити хати без драбини, коваль Завадський — ось ті, з якими можна було тоді говорити і притягати до суспільної праці, перед першою світовою війною.

Початково в Селиських було ще важче працювати. З свідоміших був Ваньо Нагірний, що носив пошту з Динова до Селиськ і Гдичині, для діди́ча. Якийсь час, щось два роки був відділ пошти в Селиських, ведений урядничкою Чудівною, селянин Вацура, Глушик, Іван Бак, що за польських часів був касієром кооперативи, Йосиф Ясельський, справник кооперативи, Йосиф Туцький — добрий крамар кооперативи, книговодство вела Ірина Савойка.

В Селиських була школа з польською розговорною мовою і містилася на Гдичині, два км. від Селиськ. В другій класі вчили по українськи і учителькою була Ірина Савойка для української мови десь в 1922-1923 рр. Костел був на Гдичині, там, де двір діди́ча поляка-шовіністи, який завжди виступав проти українців. Відправи відбувались нерегулярно. З Диягови приїздив польський ксьондз. Ганебний морд мешканців Пазлокоми спричинила ляншя власне в Диягової. Латинники робили в полі в часі українських свят, але за Австрії економія в Селиських, що була побіч церкви, в часі Служби Божої, не сміла молотити і робити гуркоту. Науку релігії для дітей гр. католиків вчив о. Савойка. Управителем школи в Гдичині була постійно полька Баруцка, дочка лісничого при дворі.

Народні Доми в Селиських і Володжі побудовано на церковних ґрунтах, за збирані в церкві гроші і добровільною роботою селян, з цегли, яку випалено в Селиських і Володжі, та з камення,

В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ: СЕЛИСЬКА КОЛО ДИНОВА

На світлині: церква після перебудови; на право Народний Дім, де містилася каса Райфазена, Читальня "Просвіти", кооперативна крамниця і театральна зала.

Здолу: парохіяльний дім, збоку мурований будинок жандармерії.

копаного самими і піску зі Сяну. Всі освітньо-народні інституції за-сновано ще за Австрії. Поляки з ненавистю і заздрістю дивилися на великі успіхи о. Савойки і лише шукали нагоди, щоб на ньому помститись. Використовуючи вибух війни, початком 1914 р. за-арештували цілу родину о. Савойки. Його двох синів Романа і Лю-бомира і батька. Закутих у кайданах завезли до концетраційного табору в Талергофі і щойно під кінець 1914 р. були звільнені в першій групі українців.

По закінченні першої світової війни в 1918 р., з нагоди "Ли-стопадового Зриву", влаштовано в Селиських і околичних селах велику параду з концертом, на жаль радість не довго тривала. По-ляки робили всілякі заходи, щоб нищити українство. Не зважаючи на ніякі перешкоди, о. Савойка продовжував успішно свою ідейну працю для рідної Церкви і Народу. Розбудовано "Народний Дім" у Селиських, добудовуючи до нього високу, велику театральну за-лю. Кращали також господарсько-економічні обставини селян, які, на жаль, занедбали, щоб їхні діти здобули середню, вищу освіту, чи професійний вишкіл, тільки син столяра Бревко вчився в пере-миській гімназії, але вже по 6-ій класі школу покинув і столярував з батьком. Перемиську гімназію закінчив Любомир Пелех, що відтак мав крамницю в Сяноці, та син дяка Омелян Волинець, що кінчав медичні студії в Кракові. Тартак, млин і "гуральня" були у дворі в Гдичині. Хати в Селиських переважно дерев'яні, до 1914 р. криті соломною, а потому дахівкою, або бляхою. Подібно і в Во-

УКРАЇНСЬКІ ВИЗВОЛЕНЦІ З ТАЛЕРГОФУ

Сидять у другому ряду: зліва 4-тий Всч. о. Теодор Савойка, парох Селиська; 9-та п-і Чудівна — нач. пошти в Селиських, від правого 4-ий Всч. о. О. Солтківчич — парох Улюча над Сяном. — У 3-тій ряді з правого боку інж. Любомир Савойка, тоді учень 7 гімназ. класи. Згорі в 3-ім ряді від правого: третій Всч. о. Іван Жарський, парох Глудна, к. Динова; 4 д-р Роман Савойка, тоді студент університету у Відні; п'ятий Володимир Зубрицький — професор гімназії в Перемишлі; шостий д-р М. Кашубинський, тоді студент медицини; сьомий Данило Стецик — дяк у Глудні к. Динова. — Другий ряд зліва: 3 Теодор Коростіль — професор гімназії в Перемишлі, 7. Глушник — господар з Вари за Сяном, який помагав в освідженні українців у Селиських, мав сина в гімназії в Перемишлі (обох замордували поляки).

лоджі, тимбільше, що там часто були пожежі. В Селиських і Володжі, дочки о. Савойки Наталія і Ірина, пізніше Анна, дружина Даниїла Стецика, організувала дівчата і жіноцтво в "Союзі Українок", вчили домашнього господарства і вишивати. З часом більшість дівчат вбиралось у гарну вишивану ношу.

Ревно працював о. Савойка серед важких обставин, проти діяли поляки, а вміжчасі і комуністичні киринники. З приходом советів в 1939 р. знищено приходство і церкву в Селиських та церкву у Володжі. Парох о. Савойка виїхав до Ряшева. По відході советів вернувся, але до Бірчі, де помер 14 липня 1943 р. На похорони приїхав делегат від тод. Апост. Адмін. Лемківщини о. Олександра Малиновського з (Романова) Сянока та багато священників. Поховано його на горбочку біля старенької церкви, з гарним видом на цілу околицю. Хоч стару церкву поляки розібрали, то цвинтар залишився і недавно своячка о. Лебедовича гріб бл. п.

о. Савойки відновила, обмурувала і поставила новий хрест. Спочиває там примірний, ревний душпастир, щирий український патріот, що майже пів віку, труду і праці посвятив на національне і економічне відродження занедбаних, знедолених мешканців Надсяння, та перейшло пів віку на вірну службу Богові і Україні.

Додаткові дані про парохію Селиська:

Церква дер. св. Арх. Михаїла, збудована в 1866 р., відновлена 1912 р. Візитація канонічна переведена в 1836 р. Еп. Снігурським. Патрон: за Австрії Альберт гр. Старженські, а відтак Франц Тржцінські в Гдичині. Стан населення: Селиська, 1909 р. гр. кат. 375; 1930 р. — гр. кат. 350, лат. 380; 1936 р. — гр. кат. 358, лат. 380; — Місц. Поруби з Гутою і Ясеновом: 1909 р. гр. кат. 695; 1930 р. — гр. кат. 852, лат. 40; 1936 р. — гр. кат. 870, лат. 52. Дубрівка Стаженська: 1909 р. — гр. кат. 95; Володжа з Волею Володж.: 1909 р. — гр. кат. 788, лат. ок. 850; 1930 р. — гр. кат. 820, лат. 12 (каплиця) окрема парохія. 1950 р. гр. кат. 2022.

Латинський парох кс. Францішек Пасцяк у Дилигівій.

Перемиський Шематизм на 1909 р. подає, що тоді була школа етатова в Селиських, для Селиськ, Порубів (з Гутою і Ясеновом) і Володжа (з Волею Володзкою) з польською мовою викладовою з 1-им учителем, дітей гр. к. 112. Повіт Березів, суд, уряд податковий, стація телегр. і пошта Динів і залізниця Динів — 6 км., Березів — 30 км.

З минулого парохії:

Ще в після йосифінських часах був у Селиських, а через деякий час і в приналежній до 21 жовтня 1935 р. до парохії Селиськ, Володжі (Волоші) самостійний гр. католицький парох. Тут осів свого часу, прибувши з Угорщини, заможний і образований о. Бекеш. З часом в Селиських не стало пароха, а тільки в Володжі, якого Еп. Снігурський переніс напостійне до Селиськ в 1845 р. бо грозила небезпека, що мішані мешканці села винародовляться. В Дуброві був колись приходський ґрунт і гр. католицька церква, яку в 1805 р. замкнуто, з сгляду на "старість". В наслідок того число гр. катол. вірних в 1901 р. впало до 90 душ, а в 1914 р. після вивозу селиського пароха до Талергофу, змаліло майже до зера. В тому самому часі, за порадою знаного в тій околиці безоглядного латинізатора гр. католиків, латинського пароха в Дилигіві кс. Яна Стелінського, спроваджено до церкви в Селиських органи, а усунено їх тоді, коли прийшла вістка, що о. Савойка вже у Відні, на волі. По ліквідації церкви та вірних гр. католиків в Дубровій, прийшла черга і на тамошній ерекц. ґрунт. Дідич Дубрової, що був рівночасно і власником дібр у Селиських, відступив селиському парохові частину ґрунту зі свого простору в Селиських, а на ерекційному ґрунті в Дубровій побудував двірські економ. будинки. На місці, де колись у Дубровій стояла гр. катол. церква, поставлено мурований, вже неіснуючий двірський млин. З дубровицької церкви дещо передано до церкви в Селиських, один дзвін перейшов на вжиток двору графа Саржевського. Мертики ведено від 1783 р.

І БУЛА ВЕСНА ПРЕКРАСНА

*Гварила мі мамичка,
Што буде войничка;
Ой, уж сй маш, (2)
Сідай на коничка.*

Лемківська пісня

Розколисався в берегах Вислік і туча пройшла в горах. Несло трами та жбурляло смерековим протіссям, наче сірниками на струмочку, або висипалися з решета білі качата на водопадovu кручу...

І з життям ледве втекла Оліярева Ганка та з веретою молодняку; вода сягала до пояса. То на другий день повила вона хлопця, — кругленького та опецькуватого; лиш побачив світ, дерся до світла й плакала та сміялася Ганка, що кусає, коли вона дає хлопчині свою материнську грудь.

Розірвало телігу Лешкові, коні пішли з водою; він імівся поруччя пливучої кладки та недалечко червоного берега штобовхнули гривчасті хвилі трамами й мов веретеном шибнуло кінцем кладки, та Лешко спам'ятався, коли прибігли люди й він носом заповров аж у коноплях. — А тримався, аж йому чорна кров вибігла за нігтями!

— До тарадайки запрягти б таку міць! Міг би гори позвозити в дебрі...

— Або чортяці вивертити діру в животі!

Сусіди прибігли над ріку й жердками з гаком ловили пливучі трами.

— То гвариш дідькові... Рогатий чортище не в'їдається в твій мозок, як ці ріжкаті мучителі, що загнали б людське око, де сонце не світить...

— А ти роби чорніше від бурої мурашки, стебелину до стебельця...

— Закачають широкобедрі драбняки й пішла з кретесом уся твоя праця...

— Сторіками кров хлопська й ще гірша розпушта в тих, що дорвалися до праватства...

— З їх мозку розум, як би виколупав зерно з горіха.

— Глупота братається з подлим і з того сороката година.

— Лізе поза обшивку забріхане закономіря; в діда герцюють насікоми за обшивкою й петлю сукати б для лиходіїв чорного дня!

***

Біг вулицею Ганчин підросток, на великому пальці відскалив ніготь і капала кров та писала мокрі сліди на дорозі.

Пропала веселість і школярська торбина впала серед подвір'я до болота. Злазив з драбини вояцький бендюга й обв'язував кінець мотуза доокола пенька груші.

— Мамо, — роззявив рота хлопець, але за горло опришок душив матір; обіруч вона заперлась до дверей, загороджуючи дорогу до стайні.

П'ястук упав на лице й ззаду вдарився хлопчина, падуци на жорняні снози.

Заколисалася груша подовжньою веретою, — видиво просу-нулось крізь щілини очей та заревла красуля; біля школярської торби розляглася калюжа крови.

Гойдалася на гиялці чорна тінь і очі світили банями; з клуні коней вивели й між драбини на возі косою зарізану корову.

З клятьбою чухнули батогом: — Хам'є, владу шановаць уч сєн!

Ще й поліцай навинувся, на клапате своє ліве вухо перекрутивши рогативку, держався руками за живіт, сміючися, що на груші: — лепський гайдамака, а очі в його виперло, як у жаби до перуна!

Кхикав, хохотався і колисався поліцайський лях-босяка, чалапаючи лискучими чоботами по калюжі крови серед подвіря...

**

Той вусатий мороз повиполошував усю дичину з гущавини. Зацементував крицею річкові вири та побудував на кручах мостові дороги.

Буковиця заплела сріблом смерекові коси й голодні вовки шлялися на згарищах.

Горіло небо на сході, в багрі купалась Яворина; кривавою луною окутався княжий Бєскид. Над горою Церговою з'явилися вогняні хрести й ночі від тих вогнів стояли в білих шатах.

— Катують нарід за віру християнську! — мовили тривожно люди, вигнані з батьківських порогів, і малі діти матерям замерзали при грудях.

— Бо душу має нарід і земля його добро родить.

Пригнали люте військо на княжі оселі прокляті правотарі та широко роззявили на безборонній народ свої чорні пащі гармати.

— Лях несе петлю; москвин білу смерть! — з голими руками нарід, але довкола села кріси у вояцьких руках і скоростріли.

— Скарає їх Бог стократно за людські муки!

— Вони з чаш причасники чоботами толочать!

Білими снігами сунулася чорна валка й проклін давив у гортанці.

— Ви їдьте далі, але не спішіться, — до своїх погоничів мовили господарі, — ми в село ще вертаємося.

— Хай зжере вогонь усе, що від сторіч набудовано; лютий враг задавиться нашою руїною! — вони бігли навмання, крізь ко-чогури й снігові горби, твердо заключивши свої кулаки, — як би з усіх сторіч уся кривда нагромадилася в їх мозках.

— Велетні, що за свою кривду — катам червоним ляхам зго-товили вічну ганьбу!

**

Ріща підкидали до вогню та стояли вони суворі, неподатливі й, закусивши до крови губи, один в очах одного шукали правди.

— Вовчими їклами гризти в само серце ворога!
— Гадючої їді супроти кожного свого ворога!
— Раз на завжди зятям: — нема меншого, або більшого ворога! Кожний ворог, що простягає свою кровожадну руку по твоє добро!

— Не руку відрубати, бо рука, як у гадини, відросте. Голову його в порох зм'язджити!

— За кожний подлий вчинок — сторицею віддай!

— Безпощадно в боротьбі стій! Кожний за себе самого й за всіх кожний!

— Не гнутися і не складатися перед ворогом, ще гірше гнутися в чотири погібелі! Хрясни гадину прямо поміж очі та не знай пощади ворогові!

Ближче до вогню він підійшов, щоб видно було його лице; подивився кругом ватри й далі спокійно, але мов довбнею, продовжав: — Може інакше дехто з вас думав би! Тоді я вам усім скажу одне: — Ворог хоче нашу землю! Але він хоче нашої смерті.

— Ми і наша земля, — він різьбив слово за словом, — разом це Україна!

Він випростався на весь свій зріст, приклав кіса біля ноги, стиснув дуло в правій руці та, якби перед найвищим зверхником, звітував:

— Мій ляхами повішений батько — це Україна!

— Мати моя, що її босоніж у люті морози погнали в далекі засвіти, — це Україна!

— І ось тут, — дулом кіса вказав він на свої груди, — моє серце — це вона, свята Україна!

З черги занурив той повстанець руку в полі свого кожуха та виймив звідсіль ладунок з п'ятьма кісовими кулями, розпростер широко свої пальці, щоб добре кулі видно було й сказав: — Це теж Україна! Маєш силу, маєш право! А право — це влада!

Знову ближче до ватри він підійшов, підгорнув до вогню недогарки, бавився часок — як палахкотіло сухе смеречиння та добавив на закінчення: — Оте, що я найбільше ненавиджу — це рабство!!!

Стріляла ватра ясным полум'ям, до вогню присунулися ближенько повстанці друзі й як би вечірню свою молитву, співали гоцяцьку пісню:

"Ми Сотня Лемківська завзята,
Що в боях зродилась, зросла.
Громила ляхів у своїх селах
І честь Лемківщини зберегла.
Впало нас у боях багато,
Ще більше до бою нас піде!
За Тебе, свята Україно,
Снага нас до бою всіх веде!"

Горіло на сході небо, у пурпуровій багрянці стелилися західні шпилі гір; купався південь у полум'ях вогню та довгими вогняними мечами видніла північна смуга старої української землі. Княжого Лемківського Бескиду.

— Стійкові на свої місця! — пролунало біля ватри й чорні тині розгубились у гущавині гайбору.

**

Розколисався в своїх дебрах Вислів і весна прийшла в гори. Висипалися з-поза хмар жайворонки й кувала зазуля на щастя, на здоров'я, на добрий врожай.

Не було вже давно такої веселої весни в горах. Лози вкрилися шовковими бруньками, ліщина заплела свої коси до самого долу. На майзілля левадах бджоли горнуть повними жменьками нектар і круглий та пухнатий джміль розстелив широко свої крильця та іграється з м'якими пеленами вітру. Швидким летом причалюють ластівки на дорогу та ще швидше відлітають на будову своїх гнізд. Межею прзбігла біла ласиця й скрилась швиденько в норі, щоб не побачив її орел ширококрилий та не кинувся каменюкою на її білу ще голівку.

Разом з ластівками прилетіла до тихого бору вістка. Звідуні принесли відомість, що невдовзі туди приїде на переглядини один з найвисокіших з-поміж червоно-поляцької галайстри — заслужений московський розбишака і поляцький пан товариш-генерал.

— Отой, що недавно ще пописувався героїзмом, мордюючи дітей та жінок аж у цій соняшній країні, в Еспанії...

— Скільки то він власними польськими — так він славився, — руками зарізав священників, інтелігентів у тій прекрасній християнській країні...

— Які ж велетенські має той товариш генерал заслуги в ім'я московського большевизму...

— Подивитися хоче червоний генерал Сверчевський, як складно проведено акцію виселення на Лемківщині...

Сердився пан генерал: — Живої скотини, не тільки людини жодної не хочу більше бачити в цій прекрасній закутині наших гір! — Нове життя постане тут, — хвалився, широко розсівшись у відкритому авті, щоб краще набиратися в повні груди весняних пахощів. — Чудні ці схили гір, — п'янів він, — царить тишина, аж серце сміється.

— Ці в'язання природи ярами, рівні клаптики ріллі, горбовини й віковічні зелені бори; безмежне мистецтво — вертівся він як гадюка, на своєму сідалі, наче в один мент хотів би збагнути всю велич і красу того твору, що вийшов з рук Творця. І з-під працьовитих рук лемка.

— Справді, далєбі, колего-товаришу, — він швидко поправився, — варто тут жити.

— Муравлина якась рука набудувала ці природні дива й людська рука підпорядкувала закони природи на свою службу.

— Нові пляни колективного господарства, — він почав гарячитися, — з перевихованими нашою доктриною людьми, то я сам рукави заочу до колективної праці...

**

Сунулось повільною ходою авто доріжкою, що за бродом річки веде прямо до містечка Балигорода.

Але це не ця доріжка, що нею біг зі школи Ганчин підросток і відскалив на носі ніготь з пальця.

Чвакало авто на дорозі й грязюка розбрискувалась на боки, бо в дебрах ще снігова навія та з того м'якне дорога.

— Привіт від мого повішеного батька, від прогнаної з вітчизни моєї матері — привіт, — спокійно, наче сам до себе промовив і спокійно прицілився, щоб ані на міліметр не схибити, — повстанець, що на стійці стояв при дорозі, яка за бродом річки прямо веде до Балигорода містечка.

— Прямо в чоло, у саму середину, поміж очі пана й товариша генерала!

Щераз пробігла межею біла ласиця, але ще пруткіше шкурнула в нору, бо сизокрилий орел стояв цяткою на високому небі та й була весна прекрасна в лемківських горах.

*****

Лемківська красуня в народній ноші з Команецької округи.

ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ ОСВІДОМЛЕННЯ

Читачі першого українського національного часопису для Лемківщини "Наш Лемко" в українському селі Синів над Вислоком, коло княжого Романова, Михайло Преців (з газетою) і Микола Пилип.

НА ПРЕСЪВАТУ ПОКРОВУ

І. Калинич — присвячую

— Парасонько, Парасонько, Парасю, Параско...

То си бисідуј до вітру, кед ти ся одозве; борше лем Ключкани з гробу стане, бо гмерла, а хліб г пецу, то углики зогребали сирітски пальці.

— И чого-с си так тяженько тото до голови зяла? Бале, реку...

Ваньо Козярчин присігався, што за крячом розоблеглася до білюсього місяце, здерла й зошмарила зо ся хомевку, бо він на ніч до Коняника з кінми зобрався, — што лем кін вискочит, нещасну пустився здоганяти, то лем перхла му з-під рук, гей перепелиця...

— Лем біла стежка ся пристерла, з зимлі ей зняли хмарки, а плесканец занурився за Буковицом...

— Штефанцю, Штефанцю, мій сегинику, то до серця ем тя клала... Каламутна вода мі тя зяла... Вечір-вечір, добрий вечір — ба ле не кождому... воятила, воятила покрійому...

На босьняцку війну Штефан ходив, дванадцет рочків сьвітами бродив...

— Хоц-бис шитко зілля спила и за гучок до ворожки ножки свої збила...

Пикіт г серцю, мало не прасне;

— Штефанцю — газдо, личко красне...

— Ци-м ти мириндю не зготовила?

Білу постіль квітом вишні з'оначила...

...Покрадькома з хижі вискочит, за сливником стане, штоси шарудит, пак деси крила ся озмут, під облячки ся зніме и лем, як не з того сьвіта, понад гори, понад дебрі перхат, перхат і літат, літат...

— Силаж годно тото людске серце видолати? Злюбила си го навіченьки, лем, як очей своїх зіниці; на грядці сидит і коноплі поле и з газдоньком бесіду веде...

— Присягався, — я тя не охаблю; то-с мі гзяв вінчик чистий, што-м ти на нього в церковци присягу дала; пак ищи, кой-сме з кермашу з Полав до хиж верталися, біли мої ручки цілював, обгорнув ня в свої рамена, то я лем сталася його премилена.

А, ци то лем неедного дур імався голови? Бале, нехора, ани не зо шитким здорова Параска; то лем тоди, кой соньце сидат за гору, туруфлі ся одозвут г серці, запасоньком свої очка втерат и стрібуй до ньой загварити...

Хоц повідали Далівчани, што колиси й г Дошні на Оленцю Зозулишину таке ся привергло; то нона не лем під чорну ніч заєдно воятила, волося з голови скубла и на байсигли не зімав би-с ей на рівній дорозі... Бале уцтива душа принесла зо студенки сьватого Ивана з-під Дуклі хрещеной водиці и гейби руками од-

няло; така здоровічка одтоди Зозулишина Оленка: горит кожда робота в білих ручках.

— Не знаш той моци, што між земльом і небом. А пак, на наш річний кермаш, на тоту Пресв'яту Покрову повели обі нашішки — Филева Марька и Бенчаниа — попід руки зяли Парасоньку и до церковці привели.

Ангелию розпристерли Отец Духовний над отрочатком хвореньким и казали людям з церкви вийти; лем оба з нанашком дяком Миколаєм духа злого випуджали...

Тряслися гамби Отченька Духовного и слова молитви росою падали в серце невістяті.

— Сьвітло правди, сьвітло ясне, сьвітло благоразумя; од немощі и гсякого просвіщення.

— Встань, дитино, та перед Іконою Пресв'ятої Покрови серце своє в покорі схили.

Горохом котилися слезинки з очей Параски и веселість ангельска в душі сонцем сияла...

*****

РАДУЙСЯ, ПРЕЧИСТАЯ ДІВО

"Маріє-Діво, Опікунко й Царице України, Ти Мати наша, Ти Захисниця, Ти Покровителька, до Тебе ніжну любов зберігав завжди наш нарід, до Тебе линули почування наших найкращих воїнів і наших співців-поетів, Ти впродовж віків у багатьох місцях втішалася особливою пошаною, з багатьох чудотворних Ікон зсилала щедро ласки і благодаті, — Ти, Маріє Діво, що й сьогодні додаєш нам віри й скріпляєш нас у наших немочах Своєю появою на українській далекій землі, допоможи вірним синам і дочкам Твоїм мужньо перенести всі люті терпіння і біль зневіри та дозволь і нам, українцям на чужині, зберегти вірність та витривалість". — (Із спільної молитви на день 1-го листопада).

*****

КОЖНИЙ УКРАЇНЕЦЬ ЛЕМКО ПОВИНЕН БУТИ ОБОВ'ЯЗКОВО ЧЛЕНОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ!

СЕМАНІКІВ ЮРКО

(Лемківським говором)

То си лем на тямку восте, але такого лем змисняка ани на річнім ярмарку г Бардийові не здибати. А сьм'яв бис ся, аж би го захлисло. Си став серед того зилізіва, што дорогу подрітували, за боки ся имив и повідат — котрий двигнете тоти колісіва, што ними пара гонит, то кечок уцтивного вина поставлю и пийте за своє, ба лем дяка, то и за моє здоровля...

А тих шилияких, з ціалой морханії аж од маскальскої и турецької крайниці зо штири копи люда, з самого Пишту аж до гір наших жилізну дорогу клали; якиси сирби-босняци, чихи и словаци, гугри з поляцми ся тримали, бо сомар сес забиват-ся за пинязми, а пак лем до пропинації ся поглече.

Зімав посиридині за оси грубе жилізо з колюсми, пак багу си перешмарив за зубами на ліву велицу, чвиркнув кріз зуби, а што гвидів сесе заглядач-мірник, прибіг лем и рече: — Жменю дукатів кладу в заклад, кег дахто рушит з землі вісь з обома колесами, иби не стояли на шинах.

— А сила то буде на куруни? — зьвідався Юрко Семанів, што так звався з свого роду.

— Сила? Лем сто корунок — засьмьявся паниско гчений, — деж така моц г людцких руках? Борше живого вола за роги завергнув би си на рамена...

Легіцко ногавки си підсунув Юрко на колінцях, прикучнув кусцьок, заперся керпцями на порожинах, ухопив — гейби муху за крила — колісіва, — напився моцеленного повітря и на локти прас рукав, бо си забив кошелину розцібнути; спрібував лем ґрунт під ногами и рівніцко з бородом значив тоту халію з двома колюсми...

— Лем му кусцьок шия з моци згрубла и нич бівше; талем, пропали ному дукаче...

— Клад під ноги заклад, — повідат ищи силач, — аж згінчала зимля, кой хпало жилізіва на своє місце.

На долоню си поклав Семаніків змисняк тоти червени бринкачи и лем пальцьом їх розсував. — Си хижу бляхом поглечу... А того дукача, што цисарйови на ньому баюси зошликалися, на бік одсунув: — Виреклося, то ний ся фраси напиють уцтивного мого вина...

Спер си бороду ищи на двох пальцьох тот пан мірник, вертів счима и гамбу розняв, спогляда із дива на Юркову моц.

— Лем жаба ся так озерат на перуна...

**

Штоси лем зо два ищи Різдва бракувало до півтори копи, а може догнав би сивий Юрко повних сто годів...

Ба-ле, морозівьом прало од верхів і ліс занурився г білих пеленах. То си спав під ядлівцем за Козяришином межом вовчище старий и неголодний.

А понад меджу кривульком си погинав Семанів газдонько; прутко, аби з квартином олію до бобальок дохиж вернутися; заздів спячоло вовка, то до села верхома приїду...

Юрко обкочив і зімав за вуха сомаря вовчого та до села ним пядит. Што вовк хоче до свого лісу гуцака, то Семаник го за ушиска до села крутит...

Ба ишли парібци на вичюрки, то лем штоси ся вовтузит на горбі; прибіжали и колами вовка спорядили. Закоцюрбли пальці в Юрка.

— Нач му того било? Чорна пішла до серця...

Пак ици ярь ся родила и плакали дзвони на дзвіници: — Юрко Семанів пшикнув... Він си лем гзья і лем одишов на віченьки...

*****

Нема в цілому світі кращик не іст, як на княжій Лемківщині.

*****

УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ НА ЛЕМКІВЩИНІ

В ОКРУГАХ ЩАВНЕ, КОМАНЧА І ВОЛЯ МИГОВА

*"Коло млина яворина,
Коло млина качка;
Видам я ся про то видам,
Хоц ем не багачка!"*

(Лемківська весільна співанка)

Коли дехто із газдів задумав робити для свого сина, чи своєї дочки весілля, то передтим мусіли бути заручини, а відтак обов'язково по приписах нашої релігії виголошені священиком у церкві три оповіди. Остання (третя) оповідь могла бути виголошена вже в ту саму неділю, що відбувалося весілля.

До самих заручин родичі молодого, що мали замір його женити, виправляли старшого і розумного чоловіка, дуже часто когось із своєї родини разом із молодим женихом, до хати родичів тої дівчини, з якою мали замір і в плані женити свого сина; на їхню думку — ця дівчина була найкращою стати їхньою невісткою. Вона мусіла мати дві найважніші прикмети, а саме: гарна і роботяца, а при цьому їй родичі мусіли мати гроші, дати їй віно. В деяких селах тих округ, називали таку церемонію: ношами, заручинами чи зальотами.

На заручинах відпоручники молодого женюха вимагали від батьків дівчини якнайбільше віна — посагу. Саме віно з дівчиною мусіло бути в долярах, бо дуже добре всі знали, що доляр ніколи вартости не тратив. Крім віна — посагу в грошах обов'язково ще вимагали добру дійну корову і "лалу" (скриню), в якій знаходилася вся дівчини одежа, і перину. Після заручин, якщо обидві сторони погодилися, не скорше, як за три неділі, відбувалося весілля. Вміжчасі, коли батьки молоді не знали добре батьків молодого, бо могли бути з другого, чи третього села, то батьки молоді приходили до хати молодого на оглядини газдівства, бо дійсно хотіли знати хто вони і що мають, і на яке багатство віддають свою доню.

Перед самим весіллям уже в четвер, господар, що приготувався до весілля, вислав просотаря (післанця) до своїх приятелів і просив старосту, "сукачку" (господиню), що вміла добре варити, чотири свашки і "цепнаря" (наливайку). Дружбу, чи дружку просили вже ті, що женилися, чи виходили заміж. Отож особи, що були запрошені до передвесільних і весільних праць, відповідали майже за ціле весілля.

В суботу до полудня перед весіллям, ближча і дальша родина, кумове, сусіди і всі добре знайомі, зношали до тої хати, де мало бути весілля, свої подарунки; звичайно дійник зерна (збіжжя).

"ПРАЦАЙ МОЯ РОДИНОНЬКО, НЕ ПЛАЧ МОЯ МАМОНЬКО"

**З лівої сторони — молодиця Маруся Кантуляк з своєю дружкою,
Радожичі коло Команчі, повіт Сянік.**

Багатші дарували пшеницю, жито, бідніші ячмінь присипаний житом.

Пополудні в ту саму суботу молодий зі старостою їхали, а як було близько, то йшли пішки до молодої з колачем (хлібом). Окрім того молодий своїй судженій приносив гарну хустку і давав гроші на чупець, а молода своїому судженому давала сорочку і рушник. Тому в деяких селах називали цю церемонію з рушником.

Коли молодий зі старостою вернулися від молодої, зараз вечором починалося весілля в молодого і в молодої. Цей початок весілля звали "Оплещинами". Вечором до хати приходили "гудаце" (музиканти), дуже часто це були цигани, а весільний староста спрощував перед заграванням родичів молодого, чи молодої до стільця, та сказав кілька слів, в яких було прохання від молодих пор Боже і Батьківське Благословення. Відтак гудаце починали грати відповідну весільну мелодію "загравини", де молодий, чи молода кланялися своїм родичам, цілували їх в лица, руки і коліна. Відтак молоді при тій самій мелодії "заграванню", серед хати оберталися в ліво і в право по три рази. По тих загравинах весілля зачалось і музика для молодших грала до самого раня.

В неділю рано молодий з дружною, молода з дружною ішли по селі просити, якщо того не зробили на тижні, всю родину, сусідів добре знайомих до вінців, плести вінці (вити). Відтак молоді сідали за стіл, біля них свашки, а на краю староста з цепнарем. Старша свашка несла з комори в кошику барвінок, несучи через хату три рази в право і в ліво обернулася серед хати та поклала на стіл, а "гудаце" пригравали їй спеціальну увагу.

Тоді староста вставав і казав, що "злетів ангел із неба і приніс з барвінку зелену корону та держить над головою молодих і каже — не можу зложити на голову, доки не почую Божого благословення і т. д." Після тих слів староста просив весільних гостей, в першу чергу родичів про перше, друге і третє благословення.

"СТЕЛИСЯ, СТЕЛИСЯ ЗЕЛЕНИЙ БАРВІНОЧКУ"

**Молодиця Анна Дрочак з своїми дружками й старостою з весільним прапором у руці, на возі перед від'їздом до церкви до шлюбу:
Мигова Воля, повіт Сянік, 1941 рік.**

"ІДЕМЕ, ІДЕМЕ, ДОРІЖКИ НЕ ЗНАМЕ"

**Молодий зі своїм дружбою перед від'їздом до церкви до шлюбу,
Мигова Воля, повіт Сянік, 1941 рік.**

Свашки починають "ладкати" (приспівувати) і плетуть вінці, при тому всі вгощаються. Гудаце грають, а хто хоче з гостей, танцює. Коли вже виплетуть вінці і покладуть молодим на голову, відтак виходять зза стола. Староста просить родичів молодих до стільця, родичі сідають і дуже близька родина на стілець, староста промовляє, музики грають, а молодий чи молода кланяється батькам і родині, цілує їх в лица, руки і коліна. Після того вся весільна "старшина" (гості) держаться за весільний прапорець, обертаються по хаті три рази в право і в ліво, співаючи "Дай нам Боже добрий час, як у людей, так і в нас і щасливу годину; розвеселім родину, ой, ну-ну, ой, ну-ну, розвеселім родину", музиканти грають ту саму мелодію, аж ціла хата трясеться. Потім музиканти грають весільний марш і вся весільна старшина виходить з хати. При виході, якщо це є в молодця, то дружба своїм топірцем хрестить три рази кожне одвіря і так перепускає всіх весільних (головних) гостей, молодця, старосту і свашки. На подвірю всі сідають на віз, а мати молодого, чи молодої, убрана в кожух на виверіт, обходить три рази віз і кропить свяченою водою, гудаце даліше на подвірю грають весільного марша, доки молоді і гості не відїдуть з подвіря до церкви. Подорозі свашки співають весільні пісні. До церкви їхали молоді на Богослуження, бо так вимагав наш український християнський звичай.

По повероті з церкви до хати, перед дверима вітають весільних гостей на чолі з молодими, хлібом і сіллю, а "ципнар" (наливайко) частує їх по чарці горілки. Дружба при вході до хати

“ДО СТІЛЬЦЯ СІДАТИ, МАМИЧКИ НЕ МАТИ”

Дві весільні боярині - свашки в українському селі Команча на княжій Лемківщині. Свашками могли бути лише найчесніші та найбільш господарні газдині в селі.

робить своїм топірцем на одвірях три рази знак хреста і впускає до хати молодця, старосту і свашки. При зустрічі гостей з церкви, музиканти знову грають весільний марш. Мелоді сідають за стіл, переходячи через стіл (обходити їм стола не було можна). Те саме роблять і при виході з за стола. Свашки сідають, як і попередньо біля молодих, а староста на краю стола. Свашки співають, музиканти грають, молодь танцює, а за столом всі гості мають малу перекуску. В міжчасі господар весілля виправляє просотаря (післанця) по селі, просити всіх (очевидно, кого має в пляні) на весільний обід. Переважно просяться всіх тих людей на обід, що принесли ще перед весіллям подарунки (дійничок збіжжя). Коли гості посходилися на весільний обід, усіх саджають за столи, а "сукачка" (весільна господиня) зі своїми помічницями подає страву до столів. "Цепнар" наливає до "пугарика" (чарки) горілку і кожного запрошеного гостя частує. Гості приспівують "цепнарьови" — "Ципнарю малюцький, трясать ти ся ручки, малий пугаричок маєш і той не доливаєш". Після обіду музиканти далі грають і всі бавляться, майже до раня (це вже з неділі на понеділок).

У понеділок, коли це було в молодії, то вже перед полуднем чекали приходу від молодого сватів, а як у молодого, то молодий ще перед полуднем вибирав собі сватів (молодих парубків) біля двадцять осіб. Тих сватів відзначував рясою вівса, або стяжками та саджали за стіл на перекуску, бо вони ще перед молодим ішли до молодії. Весільна старшина також у той час була за столом і при тій закусці, всіх сватів звали "Боярами". Між собою вибирали старшину, до якої молодий само собою належав і його звали "королем". Кожна свашка вибирала собі підсващак, а кожний підсващак мав своє діло. Старшої свашки підсващак сповняв обов'язок прапорщика, він ніс весільний прапор. Другий підсващак називався "Тамбор", бо він ніс маршавку (булаву), а цєю маршавкою скликували підчас весілля всіх гостей. Третій і четвертий підсващак сповняли головних фірманів, вони поганяли кінями в дорозі до молодії. Тут також вибирали ще трьох "послів", які приходили до молодії перші, як післанці від молодого.

Коли з тих сватів вже все було вибрано, тоді між собою робили маленьку складку грошеву і ті гроші давали "корольови" (молодому), а ті гроші були призначені на всякі необхідні в дорозі до молодії видатки. Частину грошей молодий давав вибраним трьом "послам", а вони при першому приході до молодії під двері (бо до середини їх не пускали) давали дарунок від молодого.

ДО МОЛОДОЇ

Перед відходом до молодії, староста сказав кілька слів та просив родичів молодого до стільця, до пращання і благословення

Українські дівчата в селі Мигова Воля, коло Бунівська на Лемківщині, танцюють "Марічку", 1941 рік.

Лемківські невісти з господарем. Стоять з лівого боку: Катерина Кантуляк, Марія Кадіяк і Марія Добровольська, сидить Григорій Хомко, рік 1929.

в дорогу, так само, як це було в неділю, їдучи до церкви. Свашки виспівують і мають перед собою на столі гарно прибраний "коровай" (великий пшеничний хліб). По такому працянню в дорогу, вся весільна "саржа", очевидно без сватів, бо вони вже пішли в дорогу, серед хати з весільним прапором оберталися по три рази в право і в ліво. При тому кожний гість старався триматися за той прапор і співали знову "Дай нам Боже добрий час, як...", а гудяче ту мелодію грають аж шиби у вікнах дзеленьчать. Відтак грають весільний марш і виходять з хати, а дружба, як попередньо, перехресчує своїм топірцем одвіря. Виходять на подвіря, сідають на вози і їдуть. Дуже часто молодий забирає своїх "гудаків" (музикантів) з собою до молодої.

Після приходу "послів" і сватів на подвіря молодої та передавання дарунку від молодого, староста молодої замикає двері у снігах і нікого не пускає з "чужих" гостей в хату. Як молодий приїхав до молодої на подвіря, то староста молодого стукає до дверей і каже: "Мир, мир тому дому, хто стукат, тому ся відчинит, а хто просит, тому ся дават". Староста молодої відчиняє

Українська рідня Кантуляків з Лемківщини, 1925 рік.

двері, староста молодого каже: "Слава Ісусу Христу!", йому відповідають: Слава на віки! і питаються: Що ви за люде? Звідки і що хочете? Староста молодого відповідає: — Що ми люде з того "далекого" краю — села, прийшли тут до того дому і хочем познайомити нашого "короля" — молодця з вашою "королевою" — молодницею, та хочемо стати родиною того дому.

Староста молоді берє з хати першу ліпшу старшу жінку і каже, ось маєте, вона є тут. На це староста молодого відповідає, що то не вона. Вона має бути молоденька, гарненька, червоненька з вінком на голові "королева". Староста молоді відповідає, що такої тут нема і зачинає двері. По другім разі стукання до дверей,

Лемківський танець "обертас", 1941 рік.

староста молодій показує дружку. А староста молодого каже, що вона подібна, але теж не ця. Тамта "королева" має дорожку на голові "корону" — вінець. Староста молодій знову каже, що тут такої нема і зачинає двері. По третім разі стукання в двері прошення, староста молодій відчиняє двері і вже має біля себе молоду і питається, що може ця? Староста молодого відповідає, що та сама, за якою ми так "далеко" ішли в світ. Тоді каже, дивіться "панове бояре", яка гарна і добра пара буде із нашим "королем". Молоді (молодець і молода) дивляться на себе через викроєну дірку в хлібі обвиненім прядивом, цей хліб називають його "Обіганець".

Відтак обидві сторони, себто вся весільна старшина кажуть, що їм напругу пасує і ніде не знайдуть кращої пари. Зараз на порозі при тій зустрічі і згоді пють "адамаш" горілку. Горілку паливають обидві сторони і взаємно себе частують, а відтак входять до хати і всі сідають за стіл. Молоді, як і попередньо, переходять через стіл. Свашки молодого в своїх приспівах просяться до хати, а відтак грозять, а нарешті в тих приспівах і "посваряться" і на силу входять до хати, бо свашки молодій не хотять піддатися, сидять за столом і не хотять дати за столом місця для свашок молодого. Але після співаного "двобой", чи "сварки", свашки молодого дають свашкам молодій "коровай", що його зі собою привезли, та щойно тоді свашки молодій пускають свашок молодого за стіл і разом з усіма весільними вгощаються. Після того вгощання вибираються молодята, а з ними староста і свашки до шлюбу. Нераз приходилося їхати на друге село брати шлюб, тому, що там мешкав священик. Перед відїздом до шлюбу, староста молодого переводить знову церемонію і просить до стільця родичів молодій і близьку родину до витання. Тут молода і молодий кланяються їм і цілують їх, як і попередньо, а староста просить від них благословення. З хати виходять з тою самою церемонією, як це було в неділю до церкви. Молодята, дружба, дружка, староста і свашки ідуть кількома фірами до церкви. Сватове весільні "бояре" лишаються в хаті і бавляться — танцюють. По повероті зі шлюбу всі гості сідають ще на короткий час за стіл і мають перекуску, а при цьому староста молодого підготовляє пращальний відїзд з молодцю, вже жінкою молодого до свого "краю" — села і хати молодого. Це вже є понеділок вечером.

Сватове "бояре" відходять перші, а староста покликає батьків і близьку родину молодій до стільця. Молода пара кланяється, цілує всю родину на пращання. Деколи молода при пращанні дуже плаче, бо лишає свою рідну хату, а в ній свою родину. Музиканти підчас пращання грають жалібну мельодію, відтак переходять до весільного маршу і всі виходять з хати. При виході з хати, дружба хрестить одвіря три рази своїм топірцем і перепускає молоду пару та інших. На подвір'ю сідають на вози, а "ципнар" молодій частує ще горілкою. Мати молодій вдягнена на виверті у кожух, обходить три рази віз з молодцю парою і кропить свяченою водою. При такому відїзді, дуже часто молоді хлопці, а навіть і старші, стараються витягнути бодай одну сторожку, щоб у

Весільна "старшина": молода з дружкою, свашки, староста, ципнар і підсващак у Миговій Волі в 1941 році, повіт Сянік, княжа Лемківщина, Західня Україна.

Українські діти в Команчі перед хатою.

дорозі злетіло колесо. Але фірман — зокрема воза з молодими дуже добре стереже і старається не допустити до такого вчинку. Всі коні гарно прибрані в різнокольорові стяжки.

В українському селі Радожиці, на княжій Лемківщині, сусіди зі своїми сусідами.

За відїздом з молодими висилають, не пізніше, як за пів години, і, не менше як трьох осіб, що їх звать "пропійцями" (приданцями). Тих "пропійців" висилають батьки молодої, а вони везуть молодої "ладу" (скриню) і перину. В тій скрині знаходиться вся молодої одіж і для кінцевої весільної церемонії "чупець", що пов'язують молоду і спеціальна хустка, що накривають після пов'язання вже невісти голову.

Коли "пропійце" приїдуть на подвіря молодого, не хотять дати тої "лади" і перини без викупу, себто пляшки горілки. Після

одержання такого викупу, заносять скриню до комори, а ключ від скрині дають старшій свашці.

Старша свашка іде до комори, на очах усіх відчиняє молодой скриню і виймає чупець і хустку, кладе на тарілку, а на це кладе кусок хліба і заносить до хати. При переході через хату, посередині хати обертається три рази в право і в ліво, а відтак кладе його на стіл. Музики грають до цього спеціальну мелодію — уваги.

Молодята і свашки сидять за столом. Свашки здіймають з молодой вінець і співають: "Ой не торгай свашко дівча, бо го болить голова, мати його годувала і його не торгала", і далі: "Згори сонце сходило, дівча яблїнь садило, ей, гой, садило. Рости яблїнь високо, сто конарей широко, ей, гой, широко". Як пов'яжуть, себто чупець причіплять на голову, то свашки знову співають: "Наша красна невіста, красний чупець принесла, ей, гой, принесла. Вчора була дівка розчесана, а гнеська невіста, а гнеська невіста зачуплена..." При такій церемонії свашки далі співають, а молодій невісті саджають на коліна малого хлопця. Це ворожба для невістки, щоб родила самих хлопців.

Після того свашки даліше приспівують, а староста просить до витання невісти. Витання починається від свекрухи. Свашки співають: "А матенька найстарша, до витання найперша. Родинонько найближча, жebимся добре мала і вам всім дякувала." Витання нової невісти починали свекруха і свекор, відтак ближча і дальша родина, та всі сусіди і знайомі молодого. До витання викликував староста кожного поіменно, вдаряючи маршалкою в лав-

Т. і Г. Сторожка з Чистогорба

Дівчина з Чистогорба к. Команчі

ку. Кожний викликаний до витання молодої невісти, при витанню передає, в хустині тримаючи рукою, дарунок. Голою рукою ніколи ніхто не передавав дарунку, — грошей підчас такого витання, а молода невіста знову не відбирала дарунку голою рукою, а тільки хустиною, яку носила при боці через ціле весілля. Підчас такого витання цілували взаємно себе в лице. Витаючий одержував від свашок на тарілці, покрайний на дрібні куски "стільник" (хліб) потрясений сиром. Цей стільник був в роді весільного торта.

Коли закінчилося витання, молода пара виходила та ішла до ріки митися. З ними ішов староста і вся весільна братія з музикою. Староста робив знак хреста, тоді молода пара вмивалася. Після миття, верталися до хати і танцювали перший після повязання та-нець, а за ними ішов дружба з дружкою і староста зі свашкою.

По кількох танцях, староста і старша свашка викликували молоду пару до комори, там їм дали їсти заздалегідь приготовану курку, а на цей час староста зі свашкою замикали на ключ двері в коморі, щоби молодим ніхто не перешкаджав. По кільканадцятьох хвилинах відмикали двері, та молода пара заходила знову до хати і разом всі гості далі забавлялися аж до раня, не зважаючи, що це був уже вівторок. Раз такий був звичай і ніхто не старався його змінювати, чи касувати.

По закінченні весілля, гудає кожному з весільної саржі, як відходив додому, грали весільного марша аж на подвіря, вони за це діставали винагороду, бо кидали їм гроші до басів. Гудає відходили майже останні з весілля до дому.

"Сонечко виходит, місячок заходить,
Юж ся родинонька з купочки розходить.
Ой, бивайте здорови мої товаришки
Не будеме ходити разом на орішки.
Ани на орішки, ани на ягоди,
Будте здоровенькі дівчата молоді."

Радіо-апарати, європейські та канадійські телевізори, патефони,
тейпрекорди, машинки до писання, музичні інструменти,
бюрове устаткування

А Р К А

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7061 — Toronto 2B, Ont.

Українська книгарня

Б І Б Л Ї О С

340 Bathurst St. — Tel.: 368-5243 — Toronto 2B, Ont.

Книжки, часописи, канцелярійне приладдя, вишивки, хустини
на голову до висилки в Україну та всякі потрібні речі.

Власники: Марія і Григорій Реплянські

ВЕСНЯНИЙ ПРИВІТ РІДНОЇ СЕСТРИЧКИ

— Весняний привіт Вам засилаю,
І всього найкращого Вам бажаю.
У нас весна, це краса — радість життя:
Пташина купається в ранній росі
І пісню щебече весняній красі.
Зазуля в гаю озвалась; сонце радіє.
— Коли побачимось? У серці вся надія.
Пишу листочок до Лесі і Миросі.
— Лети ж до них швиденько у гості!

**КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ МУЖЕСЬКИХ І ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ
D O N E - R I T E**

Направа і чищення одягу і сорочок.

240 Annette St. — Tel.: 763-5368 — Toronto 9, Ont.

Власник: ІВАН ОЛЕНИЧ

СТОРОЖА ПУЩ

(ДЕЩО ПРО СУЧАСНУ ЛЕМКІВЩИНУ)

За останніх 20 років у лісах Лемківщини дуже збільшилось "поглове вількуф", про яких поселені там поляки кажуть: "В кождем вільку русін седзі" (вони вперто звуть українців "русинами"). З нових публікацій.

Із передняжих ще часів
Свій Бескид лемки заселяли,
Молились Богу, працювали
У затишку гірських лісів.

Дарма, що гори і яруги...
Родили ж ребра горбаків —
Худі нивки поміж дубків,
Як зворушить — руками й
плугом...

Та надійшли страшні часи —
Став лях тих лемків корчувати:
Із сіл вивозить... Це ж лишати
Навіки — гори і ліси!

Ляхи на них ішли розбоем...
Піти ж — не всім тут стало сил...
Лягло багацько до могил —
З розпуки боронились боем!

Ті ж люто перлись, мов чорти...
Святі ж та незлостиві душі,
Щоб ці не кидать рідні глуці, —
Воліли в вовка увійти...

Їм Бог дозволив дочекатись,
Аж лемки вернуться усі,
І — доки статися трусі¹⁾ —
У тілі вовчим залишатись...

Яка ж то моторош — виття!..
На скилі, вовче тіло сперши,
Розпучно голову задерши,
Слать вовчим гомоном кляття...

Гріх ляха муляє, великий, —
Його судомиць жаль і страх...
Як жаско йти по пішниках,
Де в очі стрельнуть вовчі блики!

Оспалий лінощами лях
Там копирсає нивку плугом...
"Кто ве, чи ту беидземи длуго?
Він каже з острахом в очак...

Ті Бескиду господарі,
Та вернуться ще в рідні пущі
Тих нив по скилах трударі,
У праці й вірі — невсипуці!

¹⁾ Тривога, метушня—тут сподівана зміна.

ОДИНОКА УКРАЇНСЬКА ФАБРИКА СОДОВОЇ ВОДИ
SUNNYSIDE BEVERAGES

1068 Queen St. West — Tel.: LE 2-1316 — Toronto 3, Ont.

Замовляйте на весілля, забави, пікніки та всякі родинні імпрези

SUPERIOR SAUSAGE CO.

1 A Montrose Ave. — Tel.: LE 1-8422 — Toronto 3, Ont.

Ковбаси, шинки, бекони і всякі першорядні м'ясива

Власники: Худоба, Рихліцький, Спорняк

З ОСТАННЬОЇ АРХИЕРЕЙСЬКОЇ ВІЗИТАЦІЇ

Дня 8 листопада 1938 р. на празник св. Великомученика Дмитрія в українському селі Велика Ростока, коло Мушини, біля Нового Санча (церква була збудована в 1819 р.) відбулося величаве торжество — Архисрейське посвячення церкви, що його довершив Преосв. Кир Николай Чарнецький, запрошений місцевим парохом Всеч. о. А. Пакошом на це торжество, з нагоди 950 ліття хрещення Русі-України. Преосв. Кир Николай приїхав з Ковля поїздом до Криниці, відтак у почоті кінної бандерії з Крижівки до Великої Ростоки. — Урочисто привітав Владику від парохіян Петро Репела; Архисрейську Службу Божу відправив Преосв. Кир Николай у сослуженні Всч. о. Степана Корнови — пароха Лабової, Всч. о. Василя Смолинського — пароха Нової Весі, Всч. о. Еміліяна Венгриновича — пароха Нижньої Мохначки, дияконував Всч. о. Василь Хробак — парох Матієвої. Церква була відновлена та відмальована в середині й на зовні. Співав хор під управою дяка Лева Кобанього.

*****
* LEMKO FUEL OIL CO. LTD. *
* * * * *

1 Cronin Dr. — Tel.: 239-4714 — Islington, Ont.

Доставляє опалову оливу.

Чищення і обслуга печей безплатна.

24 годинна обслуга!
*****

НИКИФОР

I

Димом злітати у небо — соняшникове обличчя —
струнами напинати просвіт церковних бань...
Цеглою квітнуть дерева жебрачої таємниці,
сиплется з решета барв — далечінь голуба.

Тінню йде лемко Никифор міжгір'ям Криниці,
кичерами косатні — потойбіч зла і добра...
Сам він не знає: це дійсність, чи лиш йому сниться
— він бородатий святець, що сходить з золочених рам.

II

Ось дахи червоніють у сонці і дімок за дімком — в один ряд,
а крізь вікна старої церковці — душі лемків свічками горять.

Це лиш спогад. Це молодість мабуть,
якщо й молодість — справді була.
І хоч доля лукавить і зрадить,
та ніколи не зрадить — земля.

Із хмарин білий крин херувимів,
ліс бескидський — сосновий псалом,
— так любовно на кожній картині
дорисовує слово: село.

І церкви — це лиш спогад. Костьоли
бовваніють з розп'яття церков.
Згар пожарів рудіє над полем,
де засіяно кості і кров.

І мандрює стежками Бескидів,
припадає хрестом до каплиць
— син Дажбоговий і Світовидів,
що веселкою розмолитьсь.

III

А обрій — безкрай. Пливе безупину над ниви,
над ліс,
— і понад ним
у інший, незвіданий світ.
І так він з кульгавим ціпком
негутешнього мандрівника,

із душею — палітрою фарб,
найсамотніший, але щасливий,
мандрює обніжками нив
— до архагельських брам і фанфар
від зацімплених дзвіниць.

Мовчазний і покірно смутний
стає на порозі віків,
потемнілу від поту і сліз —
мне шапку в руках,
усміхаючися похолодно
— лиш до куполів тьмянних дерев і церков
та до рос на зеленій траві.

**
*

Сіре повітря, навіяне димом,
до вікон моїх прилягло лишаями.
Нишком дивлюся у очі пустинні,
у вікнах прозора, пружинно причасні.

Іскорки відблиск — дівчачий твій усміх...
Покірно — притьмарою в темних провулках,
тінями плоско спадають в спокусі
слова твої, стоптані юрбамн гуркоту.

Хочеться слово шепнути єдине,
ще досі неказане і неказане,
що в глибині твоїй жевріє — й гние
під намогильним непам'яті каменем.

1965 (3 книжки — "ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ — 1930-1965")

НАЙСТАРША УКРАЇНСЬКА МЕБЛЕВА ФІРМА

ALPHA FURNITURE CO. LTD.

735 Queen St. W. — Tel.: EM 3-9637 — Toronto 3, Ont.

Якщо по меблі, телевізори, кухні, холодильники і все потрібне
до хати, — тільки до найбільшої української фірми

АЛЬФА ФІРНИЧЕРІ

Власники: М. М. ШАФРАНЮКИ

УКРАЇНСЬКА ФІРМА

PARKWAY AUTO BODY REPAIRS

COMPLETE COLLISION SERVICE

1974 Dundas St. W.

Tel.: LE 1-1227

Toronto 3, Ont.

Res.: CH 7-7756

ДАМ'ЯН ГОРНЯТКЕВИЧ

Д-р Дам'ян Горняткевич

На тлі української образотворчості в діаспорі чітко зарисовується постать мистця-майлара й видатного науковця - мистецтвознавця Дам'яна Горняткевича. Це наскрізь зрівноважений талант, що годі дати примат його мистецькій творчості над науковою і навпаки, хоча в останніх літах він більше продуктивний на полі української науки. Мистець народився 13 листопада 1891 р. в Ліску, Сяніцької округи, на Лемківщині. Після закінчення гімназії вступив до Академії Мистецтв у Кракові 1917 року й студіював малярство в професорів Теодора Аксентовича та Станислава Камоцького. А була це доба найкращого розквіту Краківської Академії, що стала тоді на верхів'ях завдяки знаменитим педагогам і видатним мистцям, як Ю. Фалат, Я. Мальчевський, Л. Вичулковський, Т. Аксентович, Мегофер, Павтш, Камоцький, Кунцек та інші, що відстоювали в мурах Академії дух символізму та імпресіонізму. Не дивно, отже, що юний Дам'ян мав нагоду дуже багато навчитися, зокрема збагнути тайни кольориту. Крім малярства Горняткевич з особливою пильністю студіював історію мистецтва, слухаючи викладів проф. Лукіяна Ридля. Визвольні змагання української нації й Листопадовий Зрив застали Дам'яна на студіях в Кракові. Він всім своїм єством бажав допомогти молодій державі та вступити в ряди УГА, але в часі переходу боєвої лінії був схоплений поляками та інтернований у Вадовицях і Домбю, де молодому мистцеві довелося пережити страхіття. Після звільнення його з табору інтернованих, він знову вернувся до Кракова, щоб закінчувати мистецькі студії. Тоді він пильно вивчав історію українського мистецтва, очевидно самотужки, бо її в Академії не викладали. Спеціальне досліджував Горняткевич мальовила кафедри на Вавелі, що їх створили українські мистці за короля Ягайла, а зокрема за Козимира Ягайловича і його дружини Єлисавети в другій половині XV сторіччя. Тоді то після упадку Галицько-Волинської держави, українські мистці Андрій Владика та інші були змушені долею працювати в Польщі й відіграти ролю творців польської образотворчості. Вислідом цих пильних студій молодого мистця, появилася перша його наукова праця з обсягу цієї трагічної доби історії українського мистецтва п. н. "Слідами на-

шої культури на землях Польщі", що вийшла у Львові 1922 року. І хоч як крайньо вороже були наставлені духовні круги Польщі до всього, що українське — все ж, не зважаючи на те, що в тих часах було багато польських мистців, видатних монументалістів, вони вміли належно доцінити талант і знання молодого українського мистця Дам'яна Горняткевича й доручили йому в 1922 р. розпис каплиці СС. Назаретанок у Кракові, що його він виконав блискуче. Це був великий триумф не тільки для мистця, але й теж для української образотворчості. Після закінчення студій в Краківській Академії, Дам'ян Горняткевич виїхав до Німеччини й продовжував свої малярські студії у Дрездені, у видатного портретиста-радника Саксонського двору Конрада Берінгера та в проф. Вальтера Пютнера в Мюнхені. Там він значно поглибив свій мистецький світогляд і засвоїв різні малярські техніки, що в Німеччині в ті часи стояли на високому рівні. Повернувшись з Німеччини вже як завершений мистець, Дам'ян Горняткевич спершу віддався портретному малярству та пейзажеві, що їх виконав цілий ряд на терені Галичини, а від 1931 р. аж до другої світової війни він всеціло посвятився церковному мистецтву й виконав поліхромії українських церков: у Настасові, Тернопільщина, війняткові вартости поліхромії церкви в Угневі, далі у Вороблячині й Немирові, Перемишльській дієцезії, та в інших місцевостях, як теж виконав ікони для іконостасу в Пустомитах, Львівщина. В церковному малярстві мистець створив свою самостійну мистецьку мову і створив зразки високої вартости, що значно збагатили скарбницю нашого релігійного мистецтва. Вони були публіковані не тільки в наших мистецьких виданнях на терені Галичини, але й теж в Празі й Мюнхені.

Як мистець, Дам'ян Горняткевич виростав і формувався перш за все підо впливом імпресіонізму, що панував тоді в Краківській Академії, а в Німеччині він простудював глибоко реалізм та інші мистецькі течії, що пізніше лягли в основу його самостійної мистецької мови. На тлі сучасної української образотворчості Дам'ян Горняткевич займає чітку й виразно окреслену мистецьку позицію. Свої твори він виставляв у Кракові, Львові, Німеччині, Америці й Канаді і вони завжди звертали на себе увагу глядачів з огляду на оригінальну мистецьку інтерпретацію та милий і ніжний кольорит.

Другою блискучою сторінкою творчості проф. Дам'яна Горняткевича, це його наукова праця, що в ній він, особливо в останньому періоді, виявляється дуже широко. Свою наукову роботу він веде від довгих десятків років і має за собою вже досить поважний науковий дорібок: низка статей, розвідок, рецензій, монографій та полемічних статей з ділянки історії українського малярства, зокрема Шевченкознавства й народнього мистецтва. Як глибокий знавець українського народнього мистецтва, проф. Д. Горняткевич упродовж довгих років збирав вартісні експонати з цієї галузі, особливо писанки й вишивки, ведучи свої досліді на Поділлі, Гуцульщині й Сокальщині. Його унікальна збірка цих експонатів була справжньою атракцією на виставках у Німеччині

й Америці. Горняткевич належить до тієї категорії науковців, що досконало здають собі справу що й коли треба виконати та що є найбільш актуальним у даному періоді. Вже після закінчення мистецьких студій в Краківській Академії він відчув, що в першу чергу слід зібрати джерельний матеріал для характеристики мистців-українців, що навчалися в цій же Академії впродовж її існування, бо це матиме велике значення для майбутніх істориків українського мистецтва. Хоч не так легкий був йому доступ до архіву Академії, де секретарем був скрайній польський шовініст та україножер, все ж Горняткевичеві вкінці вдалося доступити до архіву й видобути повний список студентів-українців з зазначенням вислідів їх студій та мистецьких досягнень. А цей архівний матеріал був не малий, бо охоплює позиції 110 студентів-українців. На превеликий жаль, ця вартісна праця й досі лежить в рукописі недрукована. В часі другої світової війни і на скитальщині проф. Д. Горняткевич використовував кожную нагоду, щоб зібрати матеріал про життя й творчість наших мистців від діячів української культури, родичів і приятелів мистців і ця його невтомна праця дала блискучі висліди, бо в 1958 р. вийшла друком його праця *"Українські мистці в автобіографіях"*, накладом Української Видавничої Спілки в Лондоні, Англія. Ця 78 сторінкова книжечка є надзвичайно вартісна для нашої історії мистецтва. В ній автор дуже живо й переконливо та з великим знанням і любов'ю до українського мистецтва, змалював силуетки кількох наших видатних мистців: Олекси Новаківського, Василя Кричевського, Амвросія Ждаху, Охріма Судомору, як теж майже невідомих, але дуже талановитих і багатонадійних мистців о. Ксенофонта Сосенка та Володимира Пеленського. З особливим хистом змалював постать видатного мистця Василя Кричевського, що є найбагатшою до цього часу характеристикою цього мистця й кожного читача захоплює до глибини душі. Книжка ця мала великі успіхи серед нашого громадянства і сьогодні автор працює над дальшими її частинами, пильно збираючи матеріали. А що перша частина написана з великим хистом і знанням, то й наступні частини будуть напевно тішитися великими успіхами й причиняться значно до збагачення українського мистецтвознавства. Крім цієї монументальної праці проф. Д. Горняткевич опрацьовує монографію про одного з найвидатніших українських мистців Петра І. Холодного і, зібравши репродукції з його релігійної творчости, проєктів вітражів, історичних композицій як теж композицій, виконаних на тему поетичної творчости Т. Шевченка, портретів і пейзажів, автор хоче дати повну характеристику цього видатного й оригінального мистця та змалювати всесторонній його портрет, як визначного педагога, науковця, державного мужа УНР та щирого й безприкладного українського патріота.

Після переїзду зі скитальщини до Америки, проф. Дам'ян Горняткевич осів з родиною в Ньюарку, де мусів спершу тяжко фізично працювати. Але навіть у цих скрайньо невідрадних моральних умовах, він не заламався й не покидав своєї мистецької й наукової праці. За його великі заслуги для української науки

його обрано дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка й Української Вільної Академії Наук, віцепрезидентом УВАН та керівником Мистецької Кураторії.

Останньо проф. Д. Горняткевич живе на емеритурі й увесь свій час присвячує мистецтву й науковій праці. Як видатного мистецтвознавця його обрали членом Комітету для виготовлення пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні та головою мистецького журі для розгляду й оцінки проєктів цього пам'ятника. Навчав теж історії української культури на Курсах Українознавства та вступив уже виховати низку талановитих учнів, що присвятилися студіям архітектури, поліграфії та іншим галузям мистецтва. Озброєний солідним знанням, незламною ідеєю й непохитною вірою у світле майбутнє українського мистецтва, він завжди в поході вперед, щоб вивести українське мистецтво, а зокрема мистецтвознавство на верхів'я.

("Самостійна Україна", ч. 7 (173))

Петро ЯМНЯК

В КРАЇНІ ЯЛІВЦЮ...

Всєч. о. Антонові Пакошеві в альбом.

**Вихри спинились над Бєсکیدом
І сонце сємно жмурить очі.
Туди прийшла чужа огида
І рідну землю нам волочить.**

**Ще пахне кров'ю воїнів завзятих,
Ще свіжа тут стопа УПА,
Ще відтінє слави військ козачих
І дудонить Богданова тропа.**

**Подали руку нам століття,
В грізне, понуре, скам'яніле,
У крові змочене поліття
І гори з гора побіліли.**

**Сємусє все. Пустують хижі.
І у долині десь Ростоки
І не шумлять, як то шуміли:
Яруги, дєбри і потоки.**

**І бродить, бродить сном глибоким
Стопа нескорена Упіста, —
Ми ж з серцем вернем непобор-
ним,**

Хоч би минуло літ і триста!

**Вернемося ще в рідні хижі,
У рідні нам, замріяні Ростоки
І з гір Бєсکیدських понесеться
Відлуння волі в світ широкий.**

**І куриться з ялиць задума,
Тропа веде нас у Криницю,
Що день, що ніч свічіють гори
І ялівець, ячмінь — все снитсья.**

АСЕКУРАЦІЯ
ВСІХ РОДІВ

Y. ONYSCHUK & CO.
LIMITED

LE. 4-4241
333 RONCESVALLES AVE. TORONTO.

ЛЕМКІВЩИНА

(Із циклу "Валка на Захід")

На гору шлях повився серпентиною
(Від авт, возів, від куряви — рябіє),
Юга¹⁾ висить серпанком над долиною,
З-за верхогір хвилястий обрій мріє.

Мов бурюни, встають, пливуть горбовини,
Верхів'я ті — зелені, сині, сиві,
Долини вділ, затишні улоговини,
Спадуть ураз, а в них — річки шумливі.

Повище нас, нічим не обгороджений,
Он хутірець деревами умаївсь.
Ущух вітрець, мандрівкою знеможений,
У зелен — шум забрався, причаївсь...

Он при соші, Антоничем оспівана,
Не в цвітті вже, черемха — з ягідками.
Зяйнула враз там прірва несподівана
Дзюрчить струмок — у змагу з камінцями.

З горбовини нивки спливають пругами,
А ті он віяльцем — на гору пнуться,
Виткі яруги з гір збігають смугами,
В тіні хмар за нами все женуться...

І хочеться під цим ось дубом - нелином²⁾
Лягти, спочить, почути лемків мову, —
Бож килимів недарма стільки встелено
І гомоном насичено діброву!

¹⁾ Юга — су́ха мла над обрієм

²⁾ Дуб - нелин — "глухий дуб"

1. 8. 1944

("Визвольний Шлях", Кн. 4 (206) Квітень, 1965, стор. 436)

*****

ЧИТАЙТЕ І ПОШИРЮЙТЕ ТІЛЬКИ СВОЇ "ЛЕМКІВСЬКІ ВІСТІ"

*****

мають змогу, не пишуть споминів, очевидно не споминів без цікавого змісту, але вартісних, важливих споминів. При тому зазначаю, що я примушений писати про мого батька бл. п. Михайла Марітчака, який перебував з ріднею понад 17 років в Яслі, та який був ініціатором тих досягнень, що їх мали українці на території міста Ясла.

Мій батько, абсолювент дрогобицької гімназії, великий друг і обожатель Івана Франка, по закінченні університетських студій на правничому факультеті Львівського університету, вступив до державної служби при Дирекції Скарбу і по кількох роках став керівником скарбового відділу при Старостві в Яворові. До Західної Галичини дістався мій батько завдяки дошкульній польській переселенчій політиці в Галичині, з кінцем XIX сторіччя, а саме завдяки практиці польських начальників австрійських урядів переносити свідомих урядовців-українців до Західної Галичини, раз з наміром позбутися їх зі Східної Галичини, а подруге з наміром їхньої денационалізації. Бо польські керманічі знали добре з практики, що багато менше відпорних урядовців-українців, при певнім натиску, польонізувалося на заході Галичини. Коли отже мій батько, як керівник скарбового відділу при старостві в Яворові, зайнявся громадською працею та відтак був обраний на голову читальні "Просвіта" в Яворові, зараз же після цього одержав з Дирекції Скарбу у Львові, президентом якої був поляк Мора-Коритовський, письмо з перенесенням, спершу до Ропчиць, містечка між Тарновом і Ряшевом, а опісля, по 3 роках, до Ясла на логариччі Лемківщини.

Ясло зробило на нас добре враження. Положене в підгірській околиці, з видом в погідні дні на Татри, між трьома ріками: Вислоком, Ясьолкою і Ропою, з гарненькими будинками і домиками, без військового гарнізону, наставляло мешканців до спокійного, солідного життя. В Яслі мали сидок: Окружний суд, староство, гімназія, гірничий уряд та, очевидно, багато менших урядів та інституцій, які находилися за часів Австрії в майже кожному більшому повітовім осередку.

Повіт Ясло сягав через Жмигород у глибину Карпат, майже аж до угорської границі та начислював, між своїми коло 70 громадами, 27 українських громад. Унаслідок згаданої польської переселенчої політики, всі важливіші уряди і установи в Яслі, за ввічком суду, були заступлені українцями. Директором гімназії був знаменитий педагог Сінкевич, начальником пошти Л. Коритовський, брат купця Коритовського в Калуші, начальником податкового уряду Дмитро Білас, батько відомого лікаря д-ра Ростислава Біласа у Львові і Трускавці, начальником гірничого уряду Онишкевич, син нотаря у Львові, одним з нотарів Ярема, адвокатом д-р Сінкевич, син директора гімназії, а вже в пізніших часах професором гімназії математик Іван Німців і Гладішовський — всі українці.

Мій батько виконував в Яслі обов'язки начальника скарбового відділу при старостві в Яслі, з пізнішим титулом радника скарбу, і до того відділу був призначений пізніше д-р Іван Богдан

Грицай, брат відомого поета д-ра Остапа Грицяя. В рафінерії нафти в Негловіцах (3 км. від Ясла) працював якийсь час перед першою світовою війною інж. Кость Котецький, абсолювент Празької політехніки, який опісля одержав місце в рафінерії нафти в Лімановій, а врешті в Пардубіцах на Чехах. В Чехії інж. Котецький опатентував свій винахід у предметі обробки парафіни і рафінерія нафти в Пардубіцах вибудувала для цього винаходу окреме крило. В 1923 р. інж. Котецький повернув до Львова і тут заложив фабрику свічок. В кілька літ опісля запрошено інж. Котецького до Японії, де використано його винахід. По повороті з Японії, інж. Котецький осів частинно у Львові, а частинно на провінції і по кількох роках помер. З менших урядовців-українців перебувало також кілька родин в Яслі. Як видно українська громада в Яслі мала багатьох видатніших представників у місцевих урядах, установах, чи підприємствах, хоч у масі польського і жидівського населення в місті зникала.

Після нашого приїзду до Ясла в 1897 р., батько вписав мене з братом Володимиром до гімназії, в якій було тоді понад 30 учнів українців. Таке мале число виникало з того, що далші українські села посилали невеличку скількість учнів до гімназії, а переважаюча більшість учнів походила з самого міста й найближчої околиці. Батько мій зараз написав до Крайової Шкільної Ради подання з проханням призначити греко-католицького священика до гімназії, для науки релігії після греко-кат. обряду для своїх синів та для інших учнів греко-кат. обряду. Була велика сенсація в Яслі, коли за якийсь час К. Ш. Рада дала згоду на це подання та назначила катехитом для греко-кат. учнів о. Михйла Вербицького, пароха Волі Цеклинської, села положеного коло 20 км. від Ясла.

Коли по смерті директора Сінкевича (оскільки собі пригадую, в 1899 р.) прийшов новий директор, поляк Слотвінський, він погодився з фактом існування греко-кат. катехитури при гімназії в Яслі і о. Михайло Вербицький довгі літа виконував чесно і з посьвятою свої обов'язки, при чому відправляв постійно щотижня Богослуження в гімназійній каплиці.

Установлення греко-католицької катехитури при гімназії в Яслі мало велике значення для учнів-українців, які гордо придержувалися своєї віри і національності в тодішніх часах польської супрематії.

Пригадую собі наші резурекції перед святами Христового Воскресіння, де велич нашого обряду і прегарна, величня після "Христос воскрес", — притягала на це свято не тільки українців, але також велике число поляків.

З часом виникла потреба побудови греко-кат. церкви в Яслі, і мій батько дав ініціативу для створення комітету для побудови нашої церкви. Цей комітет зайнявся збіркою фондів на будову церкви і зі складок закуплено протягом кількох років площу під будову церкви в дуже догіднім місці, при вул. 3-го травня, в напрямі дороги до місцевости Негловіце, де містилася, як згадано, велика рафінерія нафти Гартенбергів. В тім комітеті діяв, оче-

видно, катехит о. Вербицький та енергійний парох села Граб, о. Кисілевський, а великим прихильником будови нашої церкви був чех Кломінек, властитель пивного бровару в Тжніці коло Ясла.

Українські родини в Яслі трималися разом і, на-диво, вони були довший час осередком товариського життя в місті. Особливо в часах свят після нашого обряду в українських домах, при відомій нашій гостинності, навіть загорілі поляки почували себе знаменито і мали нагоду пізнати, що українці не тільки "хлопи", але що деколи перевищують їх культурою. Бо ж, яке було згіршення в тому польському місті, коли моя сестра Михайлина покінчила приватно гімназію в Яслі, обтяла коси і вписалася спершу на університет у Кракові, а опісля в Грацу. Матері всіх польських паночок з місцевої "аристократії" були обурені на наших родичів, що дали згоду на таку екстраваганцію. Мушу признатись, що я тоді піддержував з цілою енергією мою сестру в її еманципаторських змаганнях. Не зважаючи на згадане обурення, зараз же деякі жидівські родини почали вчити своїх доньок гімназійних дисциплін і з часом кілька жидівок, а також одна полька вписалися на університет і, очевидно, обтяли коси. Моя сестра Михайлина покінчила блискучо медичний факультет і по узисканні титулу доктора медицини, стала практикуючим лікарем на клініці проф. Рознера в Кракові. В перших місяцях першої світової війни стала лікарем в українському таборі в Гмнді, опісля у військових лічницях у Кракові, а по закінченні війни головним лікарем при таборах полонених при Українській Військово-санітарній Місії у Відні.

Признати треба, що гімназія в Яслі, ще за часів директора Сінкевича, мала в Західній Галичині дуже добру марку. За моїх гімназійних часів (я покінчив 8 клас в тій гімназії) вчили в ясельській гімназії видатні польські літерати. Вчителював у тій гімназії відомий польський поет і письменник Єжи Жулавскі, який одружився з донькою директора Сінкевича, далі З. Кавецкі, автор відомої драми "Школа", Людвик Емінович, який містив свої екзотичні поезії в краківській "Критиці", видаваній В. Фельдманом, Ришард Ординьскі, письменник, а опісля великої слави режисер оперного театру у Варшаві і Метрополітен Опері в Нью Йорку (помер недавно в 78 році життя), екзотик Воменя, який хвалився знайомістю з письменником Іжиковським і своєю співпрацею в написанні твору Іжиковського "Палуба". З професорів українців вчили в гімназії знаменитий математик проф. Іван Німців і Гладішовський. Проф. Німців виробив на доброго математика пізнішого відомого професора математики на львівському університеті д-ра Гуга Штайнгавза. Коли я разом з д-ром Штайнгавзом був членом професорської Ради (Сенату) Львівського Держ. Університету за большевицької окупації Львова, д-р Штайнгавз з великим пієтизмом згадував проф. Німцева, якому завдячував свою університетську кар'єру. До Ясла приїздив також з Відня у відвідини до свого брата відомий пізніше поет і письменник д-р Остап Грицай, який залишив в Яслі прегарні спомини. Скромний, безпретенсійний, не зраджував своєю появою великих прикмет духа, який при розмові з ним робив його чаруючим. Тоді постать його зникла,

а залишалося слово і дух. Недарма один визначний поляк по розмові з нами заявив одверто: "ви читаете більше, ніж ми". Що ж — надмір професорів-поетів у гімназії мав такий вплив на велику частину молоді, що багато з нас пересякло мрійливим романтизмом, який, зокрема, у мене, мав цей наслідок, що я почав писати вірші. І коли мої перші вірші появились в львівському "Світі", а опісля в "Літературно-Науковім Віснику" і мої колеги поляки дізналися про цю подію, я мусів ті вірші перекладати на польську мову. І мушу тут підкреслити: поляки в Яслі почали з часом дивитися з пошаною на наш дім, який батько держав на високій українській стопі і, очевидно, дома не знав іншої мови, крім української. Місцева інтелігенція і міщани чим раз більше цинили батька за його принципівість, а водночас за його справедливість в урядуванні, та коли в 1905 р. мали батька перенести до більшої місцевости, виїхала з Ясла спеціальна делегація до Львова з проханням задержати батька в Яслі. І моя рідня залишилася в Яслі аж до вибуху першої світової війни.

Не маю наміру згадувати тут обширніше про відношення учнів українців до своїх колег поляків, хочу тільки підкреслити, що відношення поляків і жидів до нас було переважно коректне і до поважніших конфліктів на національнім тлі не доходило.

Згадаю тут одну цікаву подію: Безпосередньо перед російсько-японською війною в 1905 році, як також у часі цієї війни діяла в Західній Галичині польська підпільна організація, яка мала на меті польське повстання в давнішій Конгресівці та в Галичині. Організація та бажала втягнути у свої ряди також гімназійних студентів з вищих кляс. Одного ранку зайшов до мене один з моїх добрих колег з двома студентами з-поза Ясла та просив переночувати їх через один день. Студентами тими були Кот, пізніший професор краківського університету та польський амбасадор у Москві, чи Куйбишеві в часі другої світової війни, та Кукель, пізніший генерал польської армії, тепер у Лондоні. Я на поручення мого колеги відступив гостям мою кімнату, а вони по добрій гостині на другий день ранком виїхали з Ясла. По їх від'їзді в спокійнім місті Яслі сталася сенсація. Якось невидима рука розкинула по місті летючки на польській мові, які закликали поляків до повстання не тільки проти Росії, але також проти Австрії. Навіть польському прокураторові в австрійському мундирі було цього забагато! Рушила австрійська, зложена з поляків, жандармерія і навіть в недовгому часі вислідила, що справники цієї протидержавної акції перебули ніч у нашому домі. Прокуратор вибрався урядово до бюро мого батька та повідомив його про цю подію. Батько, очевидно, не знав нічого про це, так само як і я не мав поняття, що Кот і Кукель використають в такий спосіб нашу гостинність. Але властиво жалю я до них не мав, бо пізнав я їх як ідейних і розумних студентів. Повстанська акція Кукеля і Кота наробила великого шуму в місті та мій батько, схвильований згадкою прокурора про можливість мого арештування, почав робити мені суворі уваги. На щастя на другий день прокуратор повідомив батька, що справу залишено, бо справників не найдено. Батько відітхнув,

бо я був тоді в 8-ій гімназійній класі, безпосередньо перед матурою, і мені грозило евентуальне видалення з гімназії.

Життя інтелігенції в Яслі не було скомпліковане. В місті існували два казина, одно для т. зв. "аристократії", тобто для кількох нафтярів, заможних адвокатів, лікарів і вищих урядовців, друге "демократичне", для меншої братії. До обох казин притягано батька. Однак батько тримався здалека від тих товариських клубів і у нього виринула думка зорганізувати в Яслі читальню "Просвіти". Цей плян переведено в життя мабуть в 1903 р. і на свято відкриття читальні "Просвіти" запрошено не лише місцевих українців, але також і позамісцевих гостей, між іншими також українську громаду з Нового Санча. В тому місті українці знаменито зорганізувалися під проводом посла Василя Яворського, б. радника скарбу, званого популярно Базьом. Висліді праці української громади в Новім Санчі були кращі, ніж в Яслі, бо там побудовано з часом греко-кат. церкву і заложено "Лемківський Банк". Однак і фінансові спроможності українців в Новім Санчі були кращі, ніж в Яслі, а то з огляду на особу посла Яворського, який був заможною людиною. Про працю українців в Новому Санчі належало б поінформувати докладно український загал. Згадаю тут тільки особу посла Василя Яворського, який своєю веселою товариською вдачею захоплював людей і не було ніякого дива, що люди радо гуртувалися коло його симпатичної особи. Посол Яворський утримував постійний контакт з Яслом і Сяноком та при кожній імпрезі приїздив до тих міст зі своєю громадою. З приїздом посла Яворського до Ясла мешканці того міста, мабуть по раз перший, почули прегарні українські пісні і то на кожному місці, де появилася паш посол, чи в ресторані, чи в "Читальні", чи врешті в нашій домі. Особливо гарно виходила у його хорі пісня: "Крилець, крилець сокола дай". Підкреслити слід, що наші лемки, не зважаючи на сильну москвофільську пропаганду, горнулися до наших людей і чимраз частіше почали вживати по урядах української мови. з милим лемківським говором.

Сьогодні Ясло знищене війною і невідомо, коли воно піднесеться з руїн. Але ясельський повіт залишився і залишилося там 27 українських громад, з яких українське населення вивезено в далекі, невідомі сторони. Однак для історії Лемківщини мусять залишитися спомини про тих наших громадян, які принесли на лемківську землю свою працю для добра Лемківщини і України та гарячу любов батьківщини.

Спомини про працю українців в Яслі вважаю потрібними, а придадуться вони тоді, коли відновиться наша могоча українська держава і стане актуальною справа ревіндикації нашої лемківської землі. Тоді наші чолові громадяни не забудуть на лемківські Бескиди і лемківські села, де билися гарячі українські серця і, що важливіше, де йшла невтомна українська праця. А коли справедливість довершиться і наш лемківський люд поверне до своїх осель, напевно згадає щиро скромну, але віддану Лемківщині працю минулих поколінь.

МОЛИТВА – ПРАЦЯ – ЖЕРТВА

ЛЕМКО ПІОНЕР — ТЕОДОСІЙ ВАХНА З РІДНЕЮ

— "Починайте кожний ранок молитвою до Господа Бога! Шануйтеся взаємно й любіть одне одного. Будьте добрими громадянами своєї нової батьківщини Канади та зберігайте свої рідні українські традиції. Працюйте чесно для своєї Церкви та ніколи не забувайте про Бога!"

Таким привітом зустріли на своєму 60-літтю щасливого подружого життя Анна і Теодосій Вахни, 20 червня 1957 р. своїх дітей, внуків і правнуків.

Теодосій і Анна Вахни

Вони належать до тих найвидатніших піонерів у Канаді, що своїм лемківським розумом, своєю твердою муравлиною працею, своїми глибокими чеснотами та своїми успіхами в родинним, громадським і національним життю стали світилом українства в Канаді. Ними гордяться не тільки їхня найближча родина, — діти, внуки, правнуки й праправнуки, — їх є вже сьогодні поверх одна

Анна і Теодосій Вахни з своїми внуками в Стюартборн, 1957 рік.

сотня, — але на них горда наша українська Церква і канадійська українська національна спільнота, ба навіть ціла Канада. Вони для всіх світлий примір до наслідування.

Описати історію їх життя — на це треба б кілька томів книжок; в українському селі Нова Весь на княжій Лемківщині, Західня Україна, 24-го січня 1874 Божого Року, народився Теодосій Вахна; тут він скінчив сільську школу й помагав батькам у праці на ріллі, де здобув перший досвід, що праця — це благословення Боже та що без Бога ані до порога.

Молодий, 20-літній Теодосій прибув на американський континент, у 1894 році, з Сянока на Лемківщині та став на роботу в копальнях вугілля в Скрантон, у Пенсилвенії. У вечірній школі навчився англійської мови і після двох років молодий і здібний юнак приїхав до Вінніпегу та дістав посаду перекладача при еміграційнім уряді в Оттаві. Тоді саме зачали напливати щораз-то більші маси українських емігрантів до Канади, а до Стюартборну в Манітобі було післано тисячі українських поселенців. Провід і опіку над ними обняв на доручення уряду молодий Теодосій Вахна. На весну 1897 р. був Теодосій уже в Стюартборн як відпоручник іміграційного уряду для допомоги новоприбулим українським емігрантам-піонерам при влаштуванні нового життя на їх гомстедах.

**Д-р Ілля Вахна — дентист
у Торонті**

**Д-р Антін Вахна — лікар
у Віндсорі, Онтаріо**

В тому самому, 1897-му році він подружився із новоприбулою емігранткою з Галичини, Анною Пригроцькою.

І розпочався для молодого подружжя довгий період важкої праці на кам'янистих і неродючих землях Стюартборну. Але віра в Бога і благородна лемківська витривалість і впертість дали їм силу не заломитися під тягарем праці, але побороти всі перешкоди і вибитися на передове місце й в хліборобстві й в підприємствах. Чоловікові в праці помагала його молоденька дружина Анна (вийшла заміж, маючи 15 літ), що була його вірною товаришкою і помічницею, доброю господинею, а ще кращою матір'ю і виховницею їхніх дітей.

За час 60-ти років Теодосій Вахна працював у різних ділянках тодішнього канадійського життя, — як імміграційний агент, як фармер, як мировий суддя, секретар, начальник пошти, публичний нотар і купець. Йому доручувано завідувати багатьма важливими справами і він завжди вив'язувався з принятих на себе обов'язків якнайкраще. Його всі любили і шанували за його глибоку віру і прив'язання до своєї Церкви, за його чесний характер, за його розум, запал та енергію, за його веселу вдачу та його толерантність і тактовність.

Покійний Митрополит Слуга Божий Кир Андрей під час своїх відвідин у Канаді завжди радився в різних місцевих справах Теодосія Вахну та давав йому дуже важливі доручення.

Особливо великі заслуги сл. п. Теодосія Вахни в організуванні і будові шкіл у Стюартборні і в яких 10 сусідніх округах та в

КРАСА І СКАРБИ УКРАЇНИ

З фільму "Скарби України", що його накрутив д-р Ілля Вахна в Торонті: в українським лемківським народнім одязі п-ні Осипа Чучман, д-р Андрій Тиньо та його дружина Анна.

організації громадського діла. Не злякався взятися навіть за будову мосту, хоч сам без належної технічної освіти, і коли інші відмовились, він побудував перший залізний міст на ріці Росо в Стюартборні, що існує до нині.

Теодосій Вахна як син талановитого українського народу, кинув на канадійський ґрунт усе багатство свого духа і жертви, своєї підприємливості і своєї віри у краще майбутнє тих наших перших поселенців та вивів себе і їх на шляхи добробуту, національної свідомості і великих духових і культурних досягнень.

Теодосій і Анна Вахни це справжні піонери округи, в якій поселилися, а водночас вони, своїм духовим і фізичним вкладом, причинилися до росту Канади та українського національного життя у ній. Та найбільшим їх успіхом і найбільшим їх багатством є їхні діти, що їх вони взірцево і по-християнськи виховали та дали їм належну освіту — шістьом середню, а трьом університетську. Так гарно виховати п'ятнадцятеро дітей і "вивести їх в люди" — і то серед недостатків перших років поселення — це на правду велика ласка і велике благословення Боже.

Сл. пам. Теодосій Вахна помер у січні 1960 р.

Пам'ятник-статуя Христа — побудували Теодосій і Анна Вахни в присвяті Українським Піонірам у Стюартборн, Манітоба, на місці, де колись стояла стара українська католицька церквця.

Петро Гарайда

СКІЛЬКИ ГОРЯ, СКІЛЬКИ СЛІЗ...

(Із споминів насильно виселеного)

Коли скінчилася друга світова війна в 1945 році, то на місце одного німецького окупанта, прийшли два комуністичні: советський і польський; тоді населення Лемківщини опинилося ще в гіршому положенні, як за час німецької кормиги. Майно все зістало знищене переважно в тих селах, де довгий час були бої; хати погоріли і настав голод і холод, а до того ще велике переслідування, рабунки і вбивства та насильне переселення на советську Україну. Населення Лемківщини змушене було залишати рідну землю та йти в незнані сторони до советських колхозів...

Між тими, що переживали таку тяжку долю, находилось і село Гирова, коло Дуклі; більша половина села зістала спалена в часі боїв, німота ставила тут опір аж до 1-го січня 1945 року.

По приході других окупантів, населення села змушене було їхати на Україну та поки доїхали до Дніпропетровської області, кілька померло по дорозі, в селі зісталось тільки 10 родин, що тяжко переживали від сусідів поляків: кожної ночі приходили польські злодії, забирали худобу, одіж, збіжжя, кури, при тому страшно катували і наказували їхати до советського раю. Одна українська родина, що боронилася перед такою грабіжжю, то поляки застрілили Параску і Михайла Герейчака в їх хаті в лютому 1946 року, їх доньку ранили, вона має і досьгодні кулю близько легенів, яку не можна вийняти, а син був легко ранений. Цю ганебну роботу робили сусіди ляхи з сіл Івля, Глойце і Теодорівка, бо вони були найближчі сусіди нашого села; хати, що зісталися по переселених, ляхи позасідали, а нові хати поперевозили на свої села, уряд продавав хати по 800 — 1000 золотих, що рівнялось 8 — 10 пачок цигаретків, бо пачка 20 штук цигаретків (спорти) коштувала тоді в Польщі 100 золотих, а хата нова, бо тільки нову хату дерев'яну можна розібрати і знову зложити, коштувала за небіжки Польщі приблизно 2.000 — 2.500 золотих і тут маємо порівняння, як ворог нищив майно наше і наших батьків, бо порівняння було таке, що зперед 1939 року 10 золотих рівнялось повоєнному 1.000 злотих.

Хто з молодих дівчат, або хлопців вертався з Німеччини, то до них приходили польські бандити, забирали їм усе, що хто мав,

Л. В. ЛИТВИН

Адвокат і Нотар

575 Queen St. W. (над Аркою) — Toronto 2 B, Ontario

Tel.: EM 6-7040

били і наказували їхати до "раю", через те багато поїхало за родичами на Україну.

Надходить рік 1947, зима, як на Лемківщині не була за тяжка; люди приготувалися до весни; обставини тяжкі: збіжжя нема, треба купувати далеко аж в Коросні і нести на плечах додому, але засіяти й засадити треба, щоб було що їсти з думкою, щоб може і голодні з колхозів вернуться на рідну землю, бо така надія була на скорий поворот. Не перестає і сьогодні жеврити ця надія, що прийде час, коли воскресне Україна і кожний стане паном на своїй рідній землі!

З початком весни 1947 року люди гарячо працюють на полі, орють, сіють і садять бараболю і всьо — як на жаль — зачинає прекрасно рости...

А ляхи городять кольчастим дротом торговицю — місце, де колись відбувалися ярмарки в містечку Дуклі; люди не знають, що це має бути, на кого рихтується гето? Починається примусове переселення; від сходу вже доходять вістки про жажливі знущання над нашим народом у повіті Сянік і людям опадають руки, ляхи потайки нахваляються новими масовими грабiжами невинного населення українців Лемківщини...

Під кінець травня 1947 року поляки наслали багато свого війська по селах і так 27 травня 1947 року військо обступає кожну хату, де живуть українці; вони це зробили дуже рано, бо ще люди спали і наказують за дві години бути готовими до відходу з своєї хати і свого майна на все життя.

Зчинився страшний крик, плач; люди не знають, що робити, що брати з хати, опору ставляти неможливо, бо війська багато і по зуби озброєне. Хто не хотів відчинити двері до хати, то виломали і при тому кожного без милосердя били; так зігнали всіх разом на цісарську дорогу (гостинець) і тоді поручник з бородою (казали, що він жид) відчитав список — чи всі люди є — та дав наказ іти вперед.

Мушу ще спізнати, що, коли військо наказало бути готовими до від'їзду за дві години, то скликано з сусідніх польських сіл підводи, то ляхи, як приїхали підводами навіть не чекали, коли люди опустять хати й негайно кинулися рабувати та рабувати: забирали все збіжжя, бараболю, сіно й солому, усе, хто що мав у хаті; спротивлятися не можна було, бо військо карало, наказували відходити чимскорше, а то, мовляв, підеш голий і босий.

Ідемо в нижній кінець села, проходимо біля церкви Святої Покрови — люди клякають на коліна, моляться до Чудотворної Ікони Божої Матері про поміч...

А той ляшок з бородою кричить і каже: — Це вам і так не допоможе!...

Старша якась жінка кликнула: — Я вірю, що допоможе! Вона, до котрої ми молилися ціле життя і сьогодні молимося.. — Вона вас усіх покарає за вашу бандитську поведінку...

Доходимо до Дуклі і тут — на здивування усіх — заганяють нас за кольчастий дрiт, під голе небо! Приганяють теж лю-

дей з сусідніх сіл: Мисцова, Тилява і Завадка Романівська і ми тут ночуємо під голим небом, за дротами...

За кольчастими дротами — польські християни — держать, мов татарва — сотні невільників!

Випадково довідалася одна дівчина між нами, що на пошті в Дуклі є для неї два листи від її рідні з Америки... Вона просить "бородатого" про дозвіл піти на пошту. Він призначає двох озброєних вояків з наложеними багнетами на крісах, щоб завели дівчину на пошту і з поворотом до гета за дроти. Побачивши це дівчина, настрашилася і просила мене, щоби з нею йти. Вона боїться сама лотрів озброєних, а на пошту треба йти 1 кілометр... Бородатий не дозволяє мені йти, бо треба більшого конвою нас двоє пильнувати... Цєю дівчиною була теперішня моя жінка, але тоді ми не були ще одружені.

Другого дня рано рушаємо в дальшу дорогу до Коросна і тут нас тримають знову другу ніч на дворі... Крадуть нам що попаде, ляхи з підводами хочуть втікати з усіми нашими залишками! Приходить до бійок, але польське військо своїх злодіїв не карає; лагодить справи на користь ляхам! Один господар, якому давніше закрали корови, то в Коросні вкрали йому ще й козу; це був господар з села Завадки Романівської, котре то село найбільше потерпіло від ляхів, з сіл Любатова, Ясюнка і Яслиська, де містилася польська міліція, що мала людей хоронити, а вона сама крада.

Поставили товарів вагони з накриттям і без накриття, як на вугілля. — Ладувати все разом, людей і скотину! Військо пильнує нас, два вагони війська і польських енкаведистів...

Поїзд рушає в сторону Ясла і тоді бачимо, що везуть нас не на схід, лише на захід... Переїжджаємо через терени повітів: Ясло, Грибів і Новий Санч. Бачимо — наші люди ще працюють у полі і думаємо собі — нещасні не знають, що їх чекає

Привезли нас до недавнього місця німецького народовбивства — Освенціма... Викликають людей з вагонів до військового вагона. Тут щойно почалося пекло: допити, терор і арештування; забирають поголовно мужчин — у невідоме. — Польські катівні смерти, де згинуло кільканадцять тисяч українців у місцевості Явожно; положене недалеко від Освенціма!..

Так то нацисти німецькі і польські християни мали близько один одного катівні смерти! Про німецьку говориться по цілому світі, а про польську катівню світ мовчить... — У німецькій гинули люди з цілої Європи, а в польській тільки українці, та малий відсоток німців; поляків тут не було! — Ні, вони те ж були — підслухувачі і донощики! — Згинули в Явожнім усі молоді борці УПА.

Приїхав ще поїзд товаровий з насильно виселеними українцями з містечка Угнова й околиці, повіту Рава Руська; ці терени були ще тоді під польською окупацією, зараз прилучені до УС-СР. Усіх стрінула така сама доля.

Одного разу я почув українську мову, вилізаю догори, бо вагон не був критий; бачу між вагонами стоїть польське військо і не

дозволяє нам навіть говорити... Багато народу таксамо поарештували.

Після переглядів і арештах, поїзд рушив далі в сторону Катовиць, Ополя і Вроцлава. Застають нас у дорозі Зелені Свята і як раз під Вроцлавом поїзд стає на довший час; можна вийти з вагону, набрати води; було тут і пару листястих дерев, люди ламають галузки і беруть до вагонів: це ж наші Зелені Свята, яких ще ніхто не запам'ятовував, як світ світом... Далі доїжджасмо до міста Любін Легніцький, де вже мешкали спроваджені на "одзискані" землі поляки. Дають нам підводи і ляхи дивляться на нас, як на дідьків, бо коли ми мали приїхати на ті німецькі землі, то нароком зробили пропаганду, що приїдуть самі злочинці, піймані в лісах розбійники... Ті, що по нас приїхали підводами, мали з собою укриті в возах сокири та інші речі для оборони; а приїхали в більшості жінки й діти, мало мужчин.

Хати приділено нам без вікон, дверей і печей... Вештають і вночі знову приходять ляхи та питаються: скільки ти поляків "забил"? Дехто мовчить, а відважніші відповідають: — краще спитати — скільки поляки забили невинних українців... Ночами нас пильнують і страшать, що будемо сами на себе ями копати; із села на село нам не вільно ходити, щоб побачити сусіда свого чи когось з рідні, бо розділяли, як попало, деколи гнали до одної хати по дві й три родини. При кожній нагоді в часі розмови тицькують: — Ага, то ти є з акції веселенчої...

Наші люди не мають що їсти, ідуть до роботи по ляхах, які за цілий день важкої праці, дають пару центів, або мищину чорної муки...

— Де, брате, глянеш — сльози, сльози! Плачуть і ридають люди за своїм рідним селом...

Затискається кулак — завіщо заповідано нам цю страшенну кривду?! За те хіба, що ми над усе на цьому світі любили свою рідну церковцю, свою школу, свої вівсяні нивки, свої завжди зелені верхи й гори, де ми від сотворення Божого світу були володарями, не наймитами, але чесними, працюючими, побожними й твердими газдами.

А підеш тут на чужині в неділю до того чужого косябола, чох він і на форму католицький і християнський... Ворожі очі з кожного кута дивляться на нас... Деж ти, християнська любове?...

Добігла ще до нас добра вістка, що в селі Зимна Вода наші браття Лемки, вигнанці з українського села Бортне, коло Горлиць і в сусідніх селах Лісець та Букувна, ці наші щасливіші Лемки привезли з собою дещо з церковних речей та сами власними руками поправили старий костел: — На святе Різдво, 7 січня 1948 Божого Року, наш український Душпастир буде відправляти Службу Богу.

Пішки йшли люди 30 і більше кілометрів, або 120-200 км. їхали поїздом — до своєї церкви, щоб висповідатися, прийняти Св. Причастія, почути й разом заспівати "Бог Предвічний нам народився". І може сусід зустрине сусіда? — То, любі браття, здавалося, що грубі мури розсунуться від напору побожних мирян...

А коли почалася Хвала Божа, плакали голосно люди, на колінцях стояли, молилися і заєдно цюрком сльози заливали наші очі й лица...

На цьому закінчити б свої спомини; про нашу гегенну треба б книги писати, про кожне наше українське село на нашій княжій, від віків українській Лемківщині. І про кожного жителя цієї прекрасної української землі.

А нам, браття Лемки Українці, на еміграції, треба якнайбільше працювати й ширити Правду про нас у цілому вільному світі, наших дітей вчити рідної мови, рідної історії України: — коли ми відійдемо, щоб вони далі стояли в обороні нашої Батьківщини України, зокрема наймилішої нашому серцю Лемківщини; треба брати наших діточок на всі наші українські зустрічі, імпрези, концерти й національні свята. —

— Треба, браття, боронити й допомагати нашій славній Організації Оборони Лемківщини в її важливій та відповідальній праці! Чуєте, треба! — Щиро, жертвенно, віддано з посвятою, бо наша вужча Батьківщина Лемківщина в руїнах! Ми Її для України відбудуємо.

Старинна українська католицька церква, звана Поваснліянська, в селі Улюч над Сяном, збудована в 1510 році, Вознесения Господа Нашого Ісуса Христа, перетривала татарські напади; під сучасну пору стоїть пустою, бо все українське населення з Улюча прогнане. Біля церкви роблено недавно розкопки, які виявили, що довкола церкви були рови до оборони й високі мурі перед нападами нехристів-татар.

БОРЦЕВИ ЗА ВОЛЮ І СВОБОДУ

Українські дівчата з Мигової Волі несуть вінок під час похоронів свого вчителя сл. пам. Миколи Косаря, якого поляки замучили в Каргузькій Березі; похоронний похід розвинувся вулицями Сянока.

ЗА ЗЕЛЕНИМ БЕСКИДОМ

Хто з нас не знає про великі наші українські села по тому боці зеленого Лемківського Бескиду? І своїх і приятелів ми мали в Чертіжному та в Габурі, недалеко Межилабірця. А на Зелені Свята сотні українського народу з обох боків Бескиду сходилися на величавому Празнику та раділи, зустрічаючи брат брата.

Ось на світлині бачимо велику муровану церкву в Чертіжнім,

Українська церква Покрови Пресвятої Богородиці, мурована в 1896 році, в українському селі Чертіжне, коло Межилабірця, на південній Лемківщині, Закарпатська Україна.

що була збудована в 1896 році, бо стара церква з XVII століття була замала й знищена під час першої світової війни, коли москалі "маршували на Відень". Село Чертіжне було одним з найбільших на Карпатській Україні й нарід тут жив щасливо й мирно, як і наші браття з цього боку на Лемківщині.

Радість і достаток — як бачимо на світлинах — принесли люди плоди своєї землі на Празник Пресвятої Богородиці, щоб подякувати Господеві за здоров'я, вільне життя і свободу.

А сьогодні церква порожня, віра перемішана, і каламутна вода по коліна, бо навів лихий вітер усякого зла та баламути між хрещений нарід. — Хай свідчать ці фота про чесний і добрий наш нарід за зеленим Бескидом... Може ще вернеться до нас наша сириньча (щастя).

Дмитро Тимків з-під скали

Усе свіжі і найкращої якості шинки, шинкові ковбаси, поляд-виці, саламі, сальцесони, паштети і багато ін. смачних виробів поручає своїм Покупцям

В. Е. ЧУРМА
DELICATESSEN & GROCERY

1100 Sherbrooke St. — Tel.: 637-1312 — Lachine, Que.

НА ЛЕМКІВСЬКІЙ ЗУСТРІЧІ В ГЛЕН СПЕЙ
НА "ВЕРХОВИНІ", 10—11 ВЕРЕСНЯ, 1966 р.

ЛЕМКІВЩИНО НАША РІДНА

Коли сонце сіло за яворину:
Серце мені плаче, прощаю родину;
Мати мене благословить і риде:
— Щоб ти, доню, щаслива була,
Слізми своє лице умиває.

Ой, ходила я собі, ходила
босими ножками, цими ярами;
через річку на горбочку віничик плела.
Ой, не буде мені, як біля рідної мами.

— Рідне моє селечко, рідне...
— Земля ти наша і сонце погідне.
Чого ж тебе ворог знищив проклятий,
Людей прогнав, спалив хати!

— Лемківщино рідна, ніколи незабута!
Наших братів кров'ю ти полита:
Вернуться домів твої діти
І весною заяснієш, мов райські квіти.

Анна Фарбанець

ЗА ОСВІДОМЛЕННЯ РІДНИХ БРАТІВ

Українське село Володж, подібно, як і Селиська, положене над Сяном. Серединою села вела широка дорога, по обох боках дороги побудовані хати, переважно муровані з цегли і майже всі криті бляхою, або дахівкою. Велика мурована церква Воздвиження Чесного Хреста, з великою банею по серердині, збудована в 1905 р. Українців було в селі 855 душ. В старім, мурованім з цегли костелі - каплиці, Служби Божі відправлялися лиш у великі латинські свята. В неділі поляки приходили на відправи до церкви, а деякі з них співали в церковному хорі. По середині села пишались два муровані доми, чит. "Про-

світи", де мала приміщення кооператива і Каса Стефчика; другий дім з театральною залею на 700 осіб, та районова молочарня. Доми побудовано з ініціативи тодішнього пароха Селиськ і Володжі о. кан. Теодора Савойки. Оба будинки побудовані з цегли з власної цегольні. Володж з присілком Воля Володжська до 1935 р. була дочерною гр. кат. парохії в Селиських. Володжани довший час старалися про самостійного душпастиря і Апост. Адміністрація Лемківщини, рішенням з 21. 10. 1935, Ч. 2292, затвердила самостійне сотрудицтво, з осідком гр. кат. уряду у Володжі. Самост. сотрудиником став о. Теодор Марків, род. 9. 3. 1909 р. в Літині, пов. Дрогобич, рк. 1934.

Школа була однокласова, двомовна. Від 1936 р. учителькою була полька, що співпрацювала з поліцією. Активне було Т-во "Сокіл", "Відродження", "Кружок Сільського Господаря". У вересні 1939 р. поляки арештували активного о. Маркова, але було вже запізно вивести його до Берези Картузької.

Коли советські війська зайняли в 1939 р. Володж, виселили всіх мешканців до поближких сіл, до Поруб і Явірника Руського. З парохіянинами переселився і о. Марків. Сян став советсько-німецькою границею. З відходом советів в 1941 р. володжани, що перебували в Порубах і Явірнику, вернулись з своїм душпастирем о. Марковим до Володжі, але багатьох, що їх совети вивезли далі, вже більше до села не вернулись. Советське військо понищило хати, в церкві знищили все влаштування, залишилася лише проповідниця і іконостас, знищений, поколений багнетами. В Володжі урядувала советська застава, погранична сторожа. Від 1935 р. до 1937 р. о. Марків мешкав у школі, опісля в парохіяльнім домі. Всі приходські будинки були нові, о. Марків мав малу господарку, бо поля було небагато, але дуже врожайне (прилягало до Сяну).

Від 1936 до вересня 1939 р. світським і церковним хором диригував Михайло Добош. Хористи дуже співучі, прекрасні сопрани. Дяківські обов'язки совісно сповняв Степан Бучик, співав гарним баритоном. Управителем молочарні був Любомир Пелех, б. питомець львівської Духовної Семінарії. Українці Володжі не були багаті, але національно дуже свідомі, завдяки ідейного душпастиря і українського патріота о. Теодора Савойки.

Володжане займалися теж риболовлю, мали рибачке товариство-спілку. Доставляли рибу до Березова, Динова, Переворська і Ряшева. В двох місцях на Сяні зладили пором, поміст, за оплатою перевозили людей, або вози, з одної сторони ріки Сяну на другу. Один пором був від села Поруби-Селиська, а другий від Невістки, по протилежному боці Сяну.

14 км. відалене було українське село Издебки, де від 1912 року парохом був містодекан о. Орест Калужняцький, род. 1871, рк. 1899 р. Старенька церква Пол. Риз Пресв. Богородиці в Издебках, збудована ще в 1660 р. Парох у церкві проповіді голосив деколи по польськи, хоч у селі було 1003 українських душ. За німецької окупації засновано тут українську народну школу і дитячий садок. Поляки від давна намагалися тамошніх українців спольщити. Вони то в 1936 р. пробували при школі у Володжі відкрити дитячий садок, під опікою "Коло Господинь Вейских". У відповідь на те, володжани почали робити старання зорганізувати український дитячий садок. Староство в Березові не дало дозволу. Щойно літом 1937 р., коли зі Львова приїхав староста Тилько, усунений на домагання Української Парляментарної Репрезентації, з воевідства, делегація в складі Любомира Пелеха і Михайла Добоша, домагалися в старостві про дозвіл на святкування 35-ліття "Просвіти". Староста довідавшись, що на ювілей приїде зі Львова запрошений голова матірнього Т-ва д-р Іван Брик, посол д-р Степан Витвицький і Вол. Кузьмович, зі злістю відповів: — "Маце садкі, огрудкі і зезволене на юбілеуш". Тоді теж виклопотано дозвіл і на відкриття українського садочка.

Михайло Добош з Євгенією Сорочак приготували відповідну ювілейну програму "Просвіти" у Володжі. Провідничкою садочка була Ольга Сімко з Лежайська і Марія Терефенко з Долини біля Загіря. Обі садівнички харчувалися безплатно на приходстві. В міжчасі підготовлено оперету Гулака Артемовського "Запорожець за Дунаєм" з оркестрою, диригуваною талановитим музиком Боднаром з Явірника. Вісім музикантів грало з нот. Оперету ставлено два рази у Володжі і один раз у Селиськах, на особисту просьбу о. сов. Савойки. Дуже популярною була релігійна драма "Голгота". В самій Володжі її виставлено 9 разів, в п'ятниці, суботи і неділі, два рази в Селиськах, Добрій Шляхотській, де парохом був о. Іван Гайдукевич, нар. 1888, рк. 1917, як також і в Сяноці. Величаво відсвятковано ювілей "Просвіти". Тисячі народу заповнило площу біля Сяну. З запрошених гостей приїхав посол д-р Степан Витвицький, з Сянока: голова філії "Просвіти" д-р Василь Блавацький і д-р Степан Ванчицький. Володзьським хором диригував Михайло Добош, а з Улчюца Роман Солтикевич.

Восени 1937 р. святковано 1000-ліття хрещення України, заходами Динівського деканату. Після Служби Божої в церкві св. Вчм. Юрія в Динові, розвинувся величавий похід, що перейшов вулицями Динова до Сяну б. Бахіря, де відбулося водосвяття. Співав хор з Володжі. Поляки казилися зі злости та хотіли помститися на впорядчикові похору, що його формував і взірцево допровадив до Сяну. Але те їм не вдалося, бо володжани хитро перевезли впорядчика Добоша, закривши в соломі, на возі.

В тому часі і в тій околиці відбувалися розрухи польської "людової партії", т. зв. "вітосівці", що носили зелені опаски на рукавах. Військо з Перемишля зробило на них погром і багато поляків-людовців загинуло з рук своїх братів. Любомир Пелех і Михайло Добош їхали до Березова по дозвіл в старостві на імпрезуювілей. При нагоді вони приглядалися похоронам постріляних з сіл Видрна і Яблонка. Їх забирали возами та вивозили на цвинтар. Староста Тилько був дуже цікавий, як це відбувалося й питався Пелеха і Добоша, чи багато людей брало участь у похоронах.

По війні трагічна доля не оминула й Володжі. Багато родин примусово переселено на "земє одзискане", деякі опинилися на чужині; з рук гестапо в Сяноці згинув студент Богдан Дзівік.

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ
FUTURE BAKERY

735 Queen St. W. — Tel.: EM 8 4235 — Toronto 3, Ont.

випікає здоровий і смачний хліб і всякі інші печива.

Власники: АННА і РОМАН ВЖЕСЬНЕВСЬКІ

КРАМНИЦЯ ПРОДАЖУ ДРОБУ І ЯЄЦЬ
TRINITY POULTRY & EGGS

793 Queen St. W. — Tel.: 368-5676 — Toronto 3, Ont.

Солідна обслуга. — Безплатна доставка до хати,
до ресторанів і на всякі прийняття.

К Л І Ш А Р Н Я
A U R O R A
PHOTO-ENGRAVING CO. LTD.

33 Niagara St., Toronto 2 B Ont. — Ph.: EM 8-4995

виконує всякі роботи з ділянки стереотипних робіт і клішарства
СКОРО! — СОЛІДНО! — ДЕШЕВО!

У СТАРИННІЙ КНЯЖІЙ ОСЕЛІ

Українське село ПЕЛЬНЯ, повіт СЯНИК, західня Україна

Українське село Пельня (Пелля) положене в чудовій височині над гірським потоком Пельниця, що вливається до Вислока, розтягнене на просторі 7 км., мало 237 хат.

У селі Пельня було 780 українців, у дочерній Дудинці 582 українці, в Марківцях 158 (в "златинізованих" Андрушківці, Писарівці та Побідно — колись чисто українські оселі ще з княжих часів — до 2-ої світової війни українців на пальцях можна було поррахувати, бо майже все населення польські "пробоще перегнали до косябола").

Доні Всч. о. Я. Савчака, Марійка і Соня в лемківському місцевому одязі.

Фото з 1937 року: посередині Всч. о. Декан Ярослав Савчак, молада — Ірина з дому Гермак, молодий — д-р Ярослав Падох; за ними дир. школи Юрій Мізь і брат моладаї інж. Володимир Гермак.

В Пельні була мурована церква св. Івана Богослова, збудована в 1805 р., поблаг. в 1806 р. Відновлена 1922 р. Віз. кан. в 1907 р. через Єпископа Кир Константина Чеховича. Українське село Пельня відоме вже з 1295 року.

Українська католицька церква св. Івана Богослова в Пельні, коло Сянока, мурована в 1805 році, відновлена в 1922 р., сьогодні перемінена на польський костьол.

Дочерна ДУДИНЦІ: церква дерев. Собора Пресв. Богородиці, збудована в 1802 р., благосл. в 1806 р., відновлена 1924 р.

Від 1889 р. парохом був о. крил. Іван Гамерський, р. 1852, рк. 1877 р. Сотрудником, доїзджаючим з Сенькової Волі: о. Юліян Сембратович, р. 1881, рк. 1905 р. До 1923 р. парохом був о. Максим Вітошинський, р. 1890, рк. 1914, опісля декан Буківського деканату о. Ярослав Савчак, р. 1. 12. 1895, рк. 28. 7. 1918 р. ін. 1. 10. 1923 р. (Латинські парохі: в Новотанці о. Й. Кручек, в Андрушківцях о. Пйотр Баєк).

Перемиський Шематизм з 1930 р. подає існуючі Т-ва: Б-во Апостольства Молитви в Пельні і Дудинцях, Читальня "Просвіти" в Пельні і Дудинцях, в Пельні Т-во Пож. "Луг". Опісля в Пельні коопер. "Єдність", в Дудинцях "Поміч". В Пельні існував "Церковний Дім" і "Аматорський Гурток". Приходський дім, мурований в 1897 р. з 5 кімнатами. Довголітнім управителем 3 кл. школи двомовної з 3 учителями був ідейний педагог, культ.-освітній і громадський діяч Юрій Мізь, род. 16. 1. 1889 р. в селі Волосівка, поз. Зборізі, обл. Тернопіль, Золоте Поділля.

В одному з своїх листів дир. Мізь пише: ...До села Пельні попав я з дружиною Генрикою, учителькою, на посаду управителя школи, бо по нашій програній, по першій світовій війні, для нас обоїх не було місця праці, ані в повіті Зборівським, ані Львівським, де була зайнята моя дружина. Манила мене Лемківщина з своїм Бескидом, де я мав надію підкріпити своє здоров'я, підірване во-

енними походами проти Росії та Італії, чудовим підсонням на височині 500 м. понад рівень моря. Ціль свою під оглядом здоров'я я по літах досягнув у сто відсотках. З моїм приходом застав я пароха о. Максима Вітошинського, в якого було 6 доньок і син Богдан. О. Вітошинський, музик-композитор, опісля парох Смільника, звідки мав можливість нав'язати знакомства з музикантами Закарпатської України. Опісля він перейшов на парохію в Бутинах біля Жовкви. Його сина Богдана німці застрілили 17 квітня 1944 р. на вулицях Львова, коли вели до тюрми, як підозрілого в приналежності до УПА. В 1923 р. парохію в Пельні перебрав о. Ярослав Савчак. Співпрацювали ми дружньо над піднесенням освітнім і економічним села. Спільно зі своїх фондів закупили ми давнішу коршму, яку перебудували та примістили кооперативу "Єдність", молочарню і влаштували залу на вистави. Дім опісля перейшов на власність парохіяльну. За час нашого вісімнадцятилітнього побуту і праці в Пельні населення стало зразковим для цілої околиці. Літом 1939 р. опіку над школою в Пельні перебрав 2-ий полк Стрільців Підгалянських у Сяноці. Референтом опіки був підполк. Стерчура, родом з Рясівщини, який співпрацював з місцевим дідичем з М. Орлосьом і його дружиною Марією, учителькою. В школі заінсталювали радіо, опікункою стала згадана учителька. На закінчення шкільного року в 1939 р. в програмі свята взяв участь батальйон згаданого полку. Зі мною поводитися дуже обережно тому, що я був резервовим старшиною того полку. Два тижні перед закінченням шкільного року при зустрічі полк. Сляшевський, родом зі Шлеська, випитував мене про чисельне відношення учнів, та коли він побачив переважаючу більшість наших українських дітей, припоручив мені в нашій Консistorії в Перемишлі замовити українські молитовники, як винагороду українським дітям за пильність у науці. В 1939 р. несподівано на візитацію школи приїхало аж трьох польських інспекторів з означеною вже згори метою — мене за мою працю — зліквідувати! В часі ферій дістав я перенесення з Пельні до школи в Посіці, пов. Богородчани. Як причину перенесення Львівська шкільна кураторія подала, що діти в Пельні не є виховані, — під моїм

Приходський будинок і нова школа в Пельні, коло Сянока.

проводом, "в державному дусі". Далі з листів дир. Мізя довідуємося, що Апост. Адміністрація Лемківщини, під проводом о. д-ра В. Масцюха і о. Якова Медвецького, вже не була шкідливою, бо Лемківщина національно вже була відродженою. В тому велика заслуга в першу чергу свідомого українського Духовенства, української преси, головно "Нашого Лемка", "Українського Бескиду", "Сільського Господаря", "Народньої Справи" та інших.

Дуже часто — оповідає дир. Мізь — по науці діти приходили до мене і казали: "Тато просять свіжу газету". До розвитку кооперації найбільше причинилися: інсп. В. Гаврилко, інж. О. Котик, ревізор В. Юрченко та інші. В своїх згадках з Лемківщини наслідую, що жили ми і стрічалися з священниками, без огляду на їх політичні переконання. Священиків-русофілів уважаю, що були вони народовцями; вони вповні в загальній народній справі проти наших історичних сусідів, поділяли нашу думку, зокрема тоді, коли літом 1939 р. пішов повний наступ на колонізацію Лемківщини. Вийшло рішенням так урядових, як і приватних установ, щоб у кожному українськiм селі була римо-католицька каплиця. Повстала тоді в нас спільна дія оборони. Дир. Мізь уважає, що найбільша заслуга у національнiм відродженні Лемківщини Владики-Ісповідника Кир Йосафата Коциловського, що всім живо інтересувався, в складних справах не раз звертався про думку до місцевих учителів українців. Директор Мізь уважає Лемківщину за свою другу Батьківщину. Прекрасний край, прекрасний нарід". На тому місці слід висказати найщирішу подяку дир. Мізьові за його щирі, ідейну та жертвенну працю серед нас і для нас лемків, за його любов і прив'язання до нашої над усе найдорожчої Лемківщини.

Школу в Пельні азсновано з ініціятиви громади в 1897 році. Тимчасовим управителем був Станкевіч з Ячмира.

Читальню "Просвіти" відкрито заходами о. пароха Ярослава Савчака в 1923 р., кооперативу "Єдність" в 1924 р., опісля кооперативу "Поміч", підч. РСУК у Львові. Церковний дім куплено в 1925 р. Дяком був Дзядик Дмитро, опісля його син Теофіль. В листопаді 1936 р. до Пельні приїхав Сидір Рицар, абсольтент гімназії, що провадив "Аматорський Гурток" і був диригентом хору. В читальні "Просвіти" оживилася праця; в грудні 1936 р. влаштовано виставу св. о. Николая, відбулася роздача дарунків дітям. В січні 1937 р. Театр. Секція К. О. С-у з Сянока дала в селі виставу "Мати", пішки прийшли академіки з Сянока в найбільші морози, щоб заохотити всіх до праці для свого народу. Під проводом Рицаря хор співав в Різдво коляди. Дня 12. 2. 1937 р. відбулися загальні збори Амат. Гуртка, першим виступом у 1937 р. була вистава "Неон", або "Мученики з катакомб".

Колишня дідишка в Пельні Леопольдина Городинська спонукала батьків Бобаків, щоб їх син Теодор учився в гімназії в Сяноці. Він був опісля урядником залізниці в Судовій Вишні. Намовила теж батьків Слиша і їх син був податковим урядником. Перед другою світовою війною учнем гімназії Рідної Школи в Яворові був Омелян Польний, Богдан Катутляка з Волі Сенькової. Син

Дитячий садочок у Пельні під опікою пані І. Блавацької, дружини сл. пам. д-ра В. Блавацького, одного з найбільших оборонців Лемківщини та передового просвітянського діяча в Сяноці, та виховниці М. Гарасимівної перед війною.

дир. Мізя, Любомир вчився в гімназії Рідної Школи в Дрогобичі, опісля в Академічній гімназії у Львові, в часі німецької окупації в українській гімназії в Ярославі, його братанич Василь у гімназії Рідної Школи в Тернополі, Яворові, опісля в Ярославі.

Будова хат у Пельні, ноша, народні звичаї, говірка, сільське господарство були подібні до сусідніх українських сіл. Не було в селі переходу на латинський обряд. Мішаних подруж було дуже мало.

Жида з Новотанця скуповували живий інвентар у селян, або селяни вивозили свої плоди на торг до Буківська, або Сянока.

Родові прізвища українців у Пельні: Бобак, Дзядик, Лісняк, Палук, Панько, Пастушак, Патриляк, Польний, Процько, Саранчак, Слиш, Щерба.

В 1943 році молодь масово зголосилася на службу до української Дивізії "Галичина". По закінченні війни, під терором польських боївків, співпрацюючих з тодішню адміністрацією, що бажала якнайскорше позбутися українців з Лемківщини, мешканці Пельні — українці були приневолені залишити прадідні, рідні землі і виїхали в УСССР, а їх місце зайняли польські "зайди" і кілька місцевих польських і мішаних родин.

Давніше перед 130-ти роками в Пельні, Писарівцях, Дудинцях, Побідні, Марківцях, були окремі дві парохії. Останнім у Побідній парохом був о. Михайло Скобельський, помер 19. 4. 1800 р. По його смерті Побідно прилучено до Волиці, відтак до Дуди-

**85-літня бабуня
з княжої Лемківщини
КСЕНЯ АНТОНІВ**

**Анастасія Майкович у Сиракузах ви-
робляє ляльки в народніх українських
одягах.**

нець, вкінці до Пельні. Перед 1830 р. в Побідні стояла церква Вознесення Чесного Господнього Хреста. Коли церква згоріла (підпалили її поляки нароком), побідняни перейшли масово на латинський обряд. За ними з часом перейшли на латинство мешканці Писарівець, а в 1921 р. Андрушківці, за ціну набуття тоді розparcelьованого двірського поля, що його можна було набути під умовою зміни греко-католицького обряду на латинський. В 1818 р. злучено Дудинці з Пельною в одну парохію.

Родові прізвища українців в Дудинцях: Котлярі, Колодії, Мачужаки, Брехуни, Медюхи, Шайняки.

Уродженцем Дудинець є теперішній голова Головної Управи Організації Оборони Лемківщини Юліян Котляр і адміністратор "Лемківських Вістей" на Америку Методій Медюх. В 1946 р. Дудинці примусово виселено на схід. (75%). В 1947 р. на захід т. зв. "Земі одзискани" виїхало тільки 8 родин, залишилося ок. 15 родин (переважно мішанців). Багато дудинчан виїхало до Америки перед 1-ою світовою війною на заробітки.

За польської окупації поляки дуже натискали на дудинчан, щоби переходили на латинство, в чому не мали успіхів. Найбільшим ворогом українства в Дудинцях був учитель Іван Тарнавський, що мав жінку чешку і перейшов на латинський обряд. В переслідуванні українців йому помагала польська поліція і уряд.

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ПРО БРАТІВ НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ!

ВО ВРЕМЯ ОНО...

(З оповідання Лемка піонера)

Моя вісімдесятка на місці не стоїть, але спішить і лізе, сама не знає де. І вже хилиться додолу, як той збіжевий колос, що дозріває та на косаря чекає, щоб його підкосив і в клуню зложив. На 74-ім році мого життя небагато мені часу лишилось чекати на свого кісця, що може прийти й без повідомлення, немов злодій.

Найперше рад би я написати дещо про колишнє москвофільство, котре то мало свій початок у нашій Горішній Вислоці в роках 1903-04, де воно насамперед запустило своє коріння та почало розвиватися в нашій Горішній "триманю", бо так ми все називали. В Долішній люди мало про нього знали, як у нас воно вже почало свою роботу. А то тому, що в Долішній "триманю" був священик о. Р. Кочеркевич (зять о. декана А. Бескида з Тарнавки), активний українець, а в нас був о. Н. Ольшанський, активний москвофіл, який займався також громадськими справами, за що його люди поважали й любили, бо за його допомогою було багато дечого доброго зроблено для громади і для церкви. Мав він великий дар до мови і вмів так до глибини зворушити серця людей, що під час його проповідей люди заливалися сльозами. Але говорив він проповіді рідко, звичайно у більшій роковій свята. Про москвофільство він говорив при всяких нагодах, на сходах і прийняттях, але працюю для "Общества Качковського" він почав систематично зі шкільною молоддю. Він зібрав здібніших хлопців й дівчат і при допомозі вчительки почав приготувляти з ними різдвяний концерт.

В 1904 р. на Різдвяні Свята люди в селі перший раз щось таке побачили — ангел зі звізду, три царі, пастухи, ще й жид. Всім, і старим і малим, це дуже подобалося. В наступному році то ми вже з вертепом і по хатах ходили та співали нові коляди, яких досі ще ніхто не чув. Цілий тиждень нам забрало, доки всі хати ми відвідали. Після тих різдвяних концертів ми почали приготувляти і інші концерти, на яких ми завжди співали гинн "Пора-пора йти синам на бой, ура, Бог нам допоможе, Бог є з нами". Концерти ті ми давали у шкільній залі, часом у літі на траві, і на них приходило багато людей.

Так загнижджувалося в нас москвофільство, яке за кілька років зуміло вже побудувати читальню ім. Качковського. "Освідомлювали" нас наш егомосьць і "Русское слово", яке майже всі передплачували, хто вмів читати. Мій покійний тато все просив мене щось йому почитати, бо любив слухати про руське життя. Звичайно вільний час на читання був вечорами, але трудно було читати при тому світлі, якого ми тоді вживали. Нафтових ламп тоді в селі було дуже мало і ми освічували хати щипками. Коли тато хотів, щоб я йому щось почитав про "російське" життя, то сам сідав коло тих щипок і пильнував, щоб вони ясно світили. За деякий час ми спромоглися на лампу, але й від неї не багато більше було світла, чим від щипок.

До будови читальні Качковського ми забралися аж у грудні 1907 р. Дерево ми дістали з приходського ліса. Роботи коло будови киконували всі члени того общества безплатно. Я тоді вже як 14-тилітній хлопець уже таки добре помагав при тих роботах. Мама нераз сварила на тата, що гнав мене до ліса, не дивлячись на те, що на дворі завірюха і сніг. І всі ми охочо працювали, щоб уже на другу зиму дім був готовий, щоби було де нам сходитися, а при тому й показати іншим селам, що Вислік Горішний має читальню ім. Михайла Качковського. На весні почалась будова. Найнято майстра, якому всі по черзі допомагали і під осінь будова була вже на викінченні.

Викінчення однак читальні вже обійшлося без моєї помочі. Раз, коли я прийшов до школи в Нижнім триманю, запитав мене вчитель Гриць Судомир про нашу роботу при будові читальні. Я йому щиро розповів про все, що знав, а тоді він вийшов до другої кімнати і за хвилю приніс книжку, дав мені її і радив, щоб я її читав. Був це Календар "Просвіти" на 1908 рік. Приніс я додому цю книжку і мій тато заінтересувався також нею. Почали ми читати і з наших очей почала спадати полуда. Ми довідалися як нас обдурювало "Русское слово", що ми ніякі "руські" чи москалі і "общество" то чуже нам товариство. Календар цей мандрував з рук до рук наших сусідів і знайомих, а мій тато вмів багато дечого з нього іншим переповідати. Помало люди почали покидати общество. Так календар Просвіти на вернув деяких заблудших наших людей, а навіть допоміг їм особисто, бо врятував від Талергофу в часі війни.

ЖАЛЬ МІ ТЯ, МОЯ ХИЖО, ЖАЛЬ!

<i>Полетів бим на край світа, гей!</i>	<i>Ищи ся верну даколи зас.</i>
<i>Як вітрец в поли лігат, гей!</i>	
<i>В Гамерицкий край,</i>	<i>Буд здраве, младеньке, дівчат-</i>
<i>Лем жаль мі тя, моя хижо,</i>	<i>ко шварненьке,</i>
	<i>жаль.</i>
<i>Солом'яна жаль.</i>	<i>Штом тя так милував барз,</i>
	<i>Ждий на мя кусціся, може я</i>
	<i>вернуся</i>
<i>Кой з нас превелика біда, гей!</i>	<i>І пак ся будем миловац зас.</i>
<i>Не мож заробити хліба, гей!</i>	
<i>Мус їхати в даль,</i>	
<i>Лем жаль ми вас, мої верхи,</i>	<i>Поїхав за гори, за ліси, за</i>
	<i>жаль...</i>
	<i>море,</i>
<i>Буд здрава, землице, іду к</i>	<i>Ждали го барз довгий час.</i>
<i>Гамерице,</i>	<i>Деси в Гамерице, спочиват в</i>
	<i>землице,</i>
<i>Іду заробити пінязь.</i>	
<i>Буд здрава, сестрице, не плач-</i>	<i>Юж ся не верне нигда к нам</i>
<i>те, мамичко,</i>	<i>зас.</i>

Записано в 1937 р. від Юрка Фейди в Тарнавці, к. Романова.

У КОЛИСЦІ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

— "І мене пронизує пекучий біль за нашими зеленими горами, за Соколиськами, Гучком, Лісином з його кріслатим дубом, за сніжною Різдяною Утреню, за Великодніми дзвонами і стрілянням з моздрів, за всім і за вся. Глибинно розумію тих наших родаків, які ще до війни верталися з багатой Америки, щоб щасливо коротати своє життя між ялівцями". (З одного листа до нашої Редакції).

"Наче вчора їхав трудолюбивий плугатар, іржав буланий кінь і віжки рвав з рук свого господаря, щоб на ріллю скоріше. Та свяченою водою з Йорданських торжеств кропив плугатар усе своє весняне знаряддя; плуг свій з діда прадіда, дерев'яний, колісницю з горіхового обарінка, волошні з відземкової смереки, борони гостро клепані, двоеручний кіш з кришинами свяченої паски, коня свого буйногривого і білу, босими ногами втолочену стежку, перед собою. Трьома пальцями пак правої руки начеряв свяченої води із дзбаночка й сам сідоволосий — як святий апостол Лука або св. Павло — тричі хрестився плугатар, бо їхав знову на свою рідну, кров'ю своїх дідів і батьків викохану землицю сіяти на хлібець і своєї сім'ї життя золоте збіжжя. І жайворонок малою грудкою знявся під блакити неба та пісню співав, — о, брате, ніде, ніде, в жадній закутині цього великого світу не почувеш такої м'якої, солодкої пісні. Скрипіла колісниця, пухом зсипалася земля з-під срібно-крилого рала й межі вже не видно було, такий швидконогий кінь буланий і господар його ласкавий, що батіг на копаницях залишив нароком.

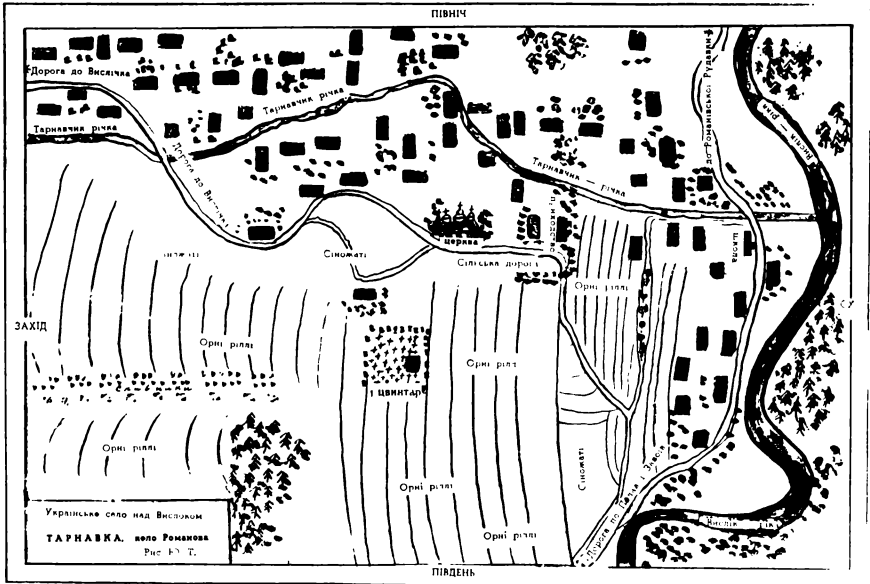
Дерева бруньками вкрилися, межі зеленим оксамитом, і такий пестливий, як матусина рука, плинув вітерець від гайлісся. Білі, мов хмаринки, і чорні, як кручі галки, ягнята стрибком бігли на широких межах та мале хлоп'я одною рукою придержувало мамине адзим'я за пазухою і одною сопілку з вербової лози, щоб співаночки, що їх навчила старенька бабуня, на сопілці під вечір з росою, з жайворонком співати. — Дай Боже щастя! — кликав сусід сусідові. — Пухом стелиться рілля, буде хлібець святий і паска красна. Модерев, віковічні дуби й крилаті липи та посередині дерев'яна церківця, трибанна й трираменні золотом ковани хрести. А побожна рука лемка держить вічний вогник у червоній кришталевій чаші перед іконою Богородиці.

І річка плила здовж села та білі хатини, мов ластів'ячі гнізда, розсілися біля русла. В садах-городах купалося село, прастаре українське село Тарнавка над Вислоком. Віковічні груші Петрівки солодкі, як мед, яблуні, черешні - вишні та на межах ріль, щоб не зсувалися, сливки, вишні, горіхові куці.

А було це село прапрастаре, бо за Фільовими соснами, над річкою Полонником, між ялівцями на Щобі, за Рабадовим клином були в пошані від сучасників камінням покриті могили наших

предків далеко ще з-перед княжих часів; пак і князь Роман зі свого недалекого Романового Села над річкою Табор, у скелях над Вислоком мав свою годівлю соколів і до наших часів ці дебри звалися Соколиськими. Знов же на Тарнавській горі, кудюю вкочуючи свою дорогу йшли через Кут люди до Романова, гірка звалася Княжою й поляна була Княжа.

У цьому селі, мабуть це була колись лемківської старинної народної культури, лемківська говірка, ноша, традиції - звичаї, обряди збереглися в своїй красі від непам'ятних часів аж до наших днів.

Церква була з тесаних кедрів під Покровом Пресвятої Богородиці, крита бляхою, стіни гонтами й збоку висока дзвіниця; збудована в 1860 році, попередня менша церква на тому самому місці була ще з 1630 р. Біля церкви за широкими та на вояка високими камінними мурами була дбайливо збережена могила першого, що в Тарнавці помер, довголітнього душпастиря сл. пам. о. Омеляна Лаврівського (помер 1884 р.); недалеко від його був похоронений о. Р. Дмитерко, що помер у молодих роках свого душпастирства. Вздюж мурів на запрестольній стороні від сходу, бо всі наші українські церкви на Лемківщині були престолом до сходу сонця, була спільна могила сл. пам. о. Каноніка й Перемиського Крилошанина, о. Антона Бескида (родж. у Легнаві на Закарпатській Україні в 1834 році, помер 23 квітня 1926 р., маючи 92 роки життя, в тому 70 літ душпастирської діяльності), з його найближчими з рідні Бескидів.

В селі Тарнавка жило 424 українських душ; родові прізвища: Гоцко, Семанів, Рабада, Гараус, Симтик, Фейда, Мельник, Зятюк,

Войнар, Хомяк, Гомза, Саварна, Филь, Ярецький; люди займалися рільною господаркою, випасом овець, волів та домашнім господарським ремеслом. Гори їх і ліси були пребагаті в усякі істинні гриби, ягоди, борівки, малини, черниці, над берегами річки й Вислока сила силенна солодких горіхів, а білі, червоні й чорні чешешні ведрами носили люди до хат і на торг до Романова.

До парохії в Тарнавці належали українські села: Вислічок з церквою св. Великомученика Димитрія, збуд. 1818 р. теж з кедрових протесів; жило тут 704 українці; Завої з церквою св. Арх. Михаїла, збуд. 1862 р. з 302 українцями; Романівська Рудавка віддалена від Тарнавки 1½ кілометра, з 237 українцями; з Рудавки родом о. Теодор Хомко, який в прекрасному українському селі біля Балигорода в Кальниці вибудував нову церкву та заснував Відпустове місце - Кальварію з Хрестною Дорогою. З Вислічка вийшов проф. Іван Похонський, що навчав у Празі; з Завоїв о. Теодор Ярецький († 1796 р.).

Останнім парохом Тарнавки був о. катехит Василь Кункевич (до приходу до Тарнавки був шкільним катехитом в українських школах у Дрогобичі; зять о. Антона Бескида, родж. 1870 р., рукопол. 1897 р., помер 1944 р.).

"А я, мов закам'яла, станула на межах мого рідного села й серце мені вмерло, коли я побачила чорну руїну на місці, де ще вчора рай Божий був на землі... ..Залізними рапачами поз'орювали межі на ріллях, машинами вискубли з землі овочеві дерева й чорну смерть засіяли в Тарнавці, Рудавці, Вислічку, Полавах, Завоях, Вернейвці, Полянах Суровичних, Дарові, Моцанці; з карти Божого світу змазали ляхи нехристи!"

METRO FABRICS

Н. і О. КРУШЕЛЬНИЦЬКІ — власники

Woollens, Silks, Cottons, Nylons, Bedspreads, etc.

ВИСИЛКА ПАЧОК В УКРАЇНУ

712 Queen St. West

Toronto 3, Ontario

УКРАЇНСЬКА СПОЖИВЧА КРАМНИЦЯ

BLUE RIBBON MARKET

625 Otisco St.

Syracuse 4, N. Y.

Tel.: GR 5-4588

Поручає своїм Покупцям усе свіжі і першої якості м'ясні старокрасві вироби: шинки, ковбаси, паштети та багато інших смачних виробів, як теж свіже м'ясо.

Спеціалізовані власники: Євгенія і Володимир Дмитришин

ВОСКРЕСНЕ КНЯЖА ЛЕМКОВИНА

(Богданові Яворському)

То він своїми білими грудьми припав до цієї батьківської ріллі, наче потапаючий до берега.

— Бо він знав, що ця чорна, прадідівська скиба загоїть його зболілого серця всі скорботи й сумування змаже з його очей.

— А пекло в його грудях серце; наче мала пташина спіймана в жмені, тельенькалось воно й мов найніжніша мати бере голівку своєї хворої дитини й теплом своєї душі бажає полонити всі дитинячі терпіння, так брав своїми корявими руками грудку за грудкою цієї життєдайної землі й м'яко розсипав чорний пух біля своїх стіп.

— Владико, всесильний Творче! — навколішках стояв поворотець, Юрко Землянів на своїй батьківській знову землі та далі мовив: — Ти був зо мною і там на тих розлогих пісках і допоміг мені стерпіти десятилітню неволю. І силу дав таку, що ворогів навчив Ти мене жодних не боятися. Ані цих нахаб ляхів, ані чорного колгоспного хомута.

Знов узяв Юрко круглу грудку землі в свої руки та наче десь з бездонної криниці виринало з його пам'яті: — З ненависти вогнем в очах і з смертеносним крісом у руках, сп'янілий від помсти, поляцький вояк увігнався перед порожини хати й скричав:

— "Кінець вашої України!"

Кольнуло, наче вогняна куля пробігла б крізь серце Юрка й білий топір за сокирником...

...Хата в полум'ях, плачуть діти; мов осичене листя, трясуться жінки й ридують, а ці ляхи та їх побратими москвинські солдати нищать усе, що вогонь не спопелив ще...

І побіг ще на дзвіницю Семен дзвонар, щоб ударити в усі дзвони на великий сполох і на тривогу, але лискавкою швидка куля звалила його з ніг і наче недокінчена мелодія похорону, зойкнув тривожливо найбільший дзвін; але його ридання заглушив лямент гнаного з села вогнем і гарматами сільського люду — в світ за очі...

— А за яку провину? — мигнула в Юрка думка, — чи за таку, що ми нашу рідну землю, мов найдобротливіша матір свою дитину, любили, працею наших рук її голубили та, як брат брата, взаємно ми себе шанували й ніколи-ніколи ані нашого Бога, ані вітця рідного не вирікалися...

На рівні ноги встав Юрко й прислонив дашком своєї правої руки очі та вдивлявся в руїни рідного села.

На горбі, онде, з трьома верхівками стояла вікова кедрова церквіця. Лиш дуб недопалений, мов щогли потапаючого корабля, чорними ручицями торчить до глибокого неба. І ані сліду, де було приходство й білі здовж берега річки, наче ластів'ячі гнізда, хатини. Бо люди в них родилися здорові, до праці охочі, розумом багаті й вродою невбогі.

Якась знову вскочила думка, мов каламутна вода в чисте гірське річкове плесо, то мусів Юрко рукою прогладити своє біле чоло й наче сердиті оси, ці чорні картини відогнати з своєї пам'яті.

— Там, на тих піскуватицях і мокрятинах нелюди! Хоч на перше своє подоб'є — наче людська, але скотина має в собі більше людяності й розсудку, як, они оті поляцькі мазурі. З клятьбою воно очі ранком розплющує, лається та плюгаве до пізньої ночі. Не бесідуй з такими про поцтивість, або про чесноту — з свого роду не чуло воно ще про таке.

Перхнув над межею павич метелик і стрибнув грудкою співун, той сіроперий, жайворонок у високі блакити та сіяв пісню весни благодтворної.

— А ця малесенька бджола, — дивився Землянів Юрко, — мільйони разів сідає на келих квіту й набравшись нектару, летить знов до дупла...

— Бо пліндрили татари наші княжі землі; стелилися і тоді здовж русла буйногрового Вислока заглада: у попелищах лягли княжі оселі: Дарів, Суловиця, Поляни, Мощанець, Вислічок, Тарнавка, Рудавка. Як і сьогодні аж до воріт Попруту й Дунайця вкрилися Бескидські гори чорним рядном пустелі.

— Але працюваті руки наших дідів, мов оці малі Божі працівники-бджоли, з навал потатарських і попелищ відбудували нові житла, — полинув Юрко в далеку старину, — і наша сучасна руїна не нова.

— Не мирись з ворогом! Працюй, але на сторожі стій! Для себе плекай життя, а для ворога смерть!

Потім ішов Юрко Землянів рівниною, яка пишалася колись медодайними сіножаттями, а біля білої, камінної доріжки стояли, голубою і червоною глинкою, — мов великодні крашанки, — мазані хатини.

— Ой, ця клята неволя, на вигнанні тупіє голова, — стрепенувався поворотець Юрко та, наче йшов би він у найкращі гості, розпогодив своє лице й заздальгить скинувши капелюх з голови, швидко на гірку пішов.

— Мамо, коби ти знала, — впав на коліна Юрко й головою приляг до землі.

— Я вернувся, мамо, — тихо мовив син, наче б його мати живою стояла біля нього, — за тебе, мученице велика, молитися буду словами і моєю працею за серце чисте. що ти мені дала, за силу перенести наругу та терпіння довгої неволі; і за лицарську міць не коритися ворогові.

Широко обіймив обома руками син гріб своєї матері й далі шептав їй найкращі свої молитвання.

— А онде могила діда Осафата, що пасічникував увесь свій вік, і чи він сам, чи може ще його дід, ходив під Ярослав разом з козаками воювати за свободу княжих гір. — Тікайте, ляхи за свою Вислу! — бувало, не стерпів дід і ремствував:

— До одного треба було потопити в тій Вислі...

Д-р ВАСИЛЬ БЛАВАЦЬКИЙ — — ОБОРОНЕЦЬ ЛЕМКІВЩИНИ

*Згадайте вірних провідників Ваших, щоб історія
перед Вами не згасла, і золотої нитки не губить!*

Ольга Кобилянська

Цього року минає двадцять два роки від часу, коли не стало між живими заслуженого для Лемківщини на усіх ділянках життя д-ра Василя Блавацького, сина підльвівського села Сторонятини. Він, мов біблійний ерохонський трубач, — будив прибуту довголітньою неволею вітку українського народу, висунену найдалше на Захід — Лемківщину.

Лемківщина видала багато визначних осіб, а між ними трьох митрополитів української Церкви та першого професійного композитора Західньої України, а разом композитора нашого національного гимну, о. Михайла Вербицького, народженого 1815 року в Улючі над Сяном.

Покійний д-р Василь Блавацький, не був уродженцем княжої надсянської округи, але прибувши на цю землю як український професіоналіст — правник, від перших днів почав орати твердий і запущений переліг, щоб засівати зерно правди.

Василь Блавацький прийшов на світ 16 лютого 1889 року у Сторонятині біля Львова. До гімназії ходив у Львові, там покінчив і юридичні студії. Першу світову війну перебув як старшина коломийського полку крайової оборони на італійському фронті. Перед розпадом Австрії вернувся із своїм полком до Коломиї і, після його

переорганізування, з початком листопада 1918 року прибув до Львова, щоб служити українській державі. Він зайняв бойовий відтинок кадетської школи. Згодом був військовим комендантом Чорткова. З УГА перейшов за Збруч, де захворів, як і багато інших на плямистий тиф, а після выздоровлення став шефом законодатного відділу міністерства юстиції УНР. Ще два рази опісля захворів був на тиф у Кам'янці Подільському, а опісля переїхав до Галичини, де, після відбуття адвокатської практики, в 1923 році, відкрив адвокатську канцелярію в Сяноці.

Сянік, давнє княже місто, що пам'ятає часи Святополка Ізяславича, Володимира Мономаха, колишній осідок Юрія Тройде-

новича, опісля Детькова волость, особливо дорога тому переємникові княжої влади, що за погасаючу галицьку державність боровся до останку за її врятування. За польської окупації Сянік важко змагався за вдержання свого національного обличчя. Ще в 1553 році посадник Сянока і всі міські лавники були українцями. Церковні братства проіснували до половини 17 століття. Ще під кінець минулого століття уважалися українськими старі міщанські роди: Пашкевичів, Гостинських, Слушкевичів, Гондиловських, Лукасевичів, Мартиновичів та багато інших. Більше як 30 років, до 1896 року, посадником міста був д-р Кирило Ладижинський, по ньому Айталь Вітошинський, після чого управа міста перейшла в польські руки. У 1902—1908 роках почалася відома акція ксьондза Громніцкоґо в напрямі латинізації і польонізації Сянока і околиці. Сяніцький повіт, який в 1900 році виказував 52 відсотки українського населення, в 1930 році начислав вже тільки 48 відсотків.

Вкінці 19-го та на початку 20-го століття подавляюча більшість нашого духовенства була русофільського духа.

В такому середовищі прийшлося працювати д-рові Василю Блавацькому. В самому Сяноці була добре поставлена церковна справа, заслуги в тому мали два останні парохі Сянока, які совісно сповняли свої душпастирські обов'язки, а це о. Василь Чимарник і крилошанин перемишської капітули, радник міста Сянока — пропресв. о. Омелян Константинович. Знаючи стан терену, д-р Василь Блавацький почав свою громадську працю від організації хорів, найперше в Сяноці, а пізніше в головніших місцевостях повіту. Українська пісня була найвідповіднішою мовою, якою можна було в тій дійсності успішно промовляти до оточення, не викликаючи зразу опору, ні зайвих конфліктів. Церковні Богослуження почали щораз більше стягати вірних до сяніцької церкви, постійні концерти, влаштовувані д-ром В. Блавацьким, розбуджували приспані почування, незаметно промощуючи дорогу до національного усвідомлення. На цій підбудові він почав розгортати правильну культурно-освітню, господарську, а далі політичну працю. Відновив філію "Просвіти", прийняв постійного урядовця для неї, якого через недостачу потрібних фондів довгий час удержував своїм коштом. Сяніцька філія "Просвіти" була одною з перших, що одержала належну організаційну форму. Просвітянський організатор став правильно відвідувати лемківські села, куди згодом почали заглядати і український часопис і українська книжка. Жителі далеких лемківських осель збирались у філії "Просвіти", яка приміщувалась в канцелярії д-ра В. Блавацького. Вони ставали піонерами українських читалень у своїх місцевостях. В. Блавацький, як голова філії, сходяв і з'їздив особисто не тільки цілу Сяніччину, але і сусідні повіти, які багато завдячували йому своє національне усвідомлення. Для фінансування цієї праці виєднював згодом допомоги від заморських емігрантів з Лемківщини.

В 1926 році д-р Блавацький дав почин заснуванню в Сяноці Лемківського Союзу Кооператив — центру для розбудови коопе-

рації на Лемківщині, якого став директором, а опісля головою Надзірної Ради. Цій справі, а зокрема праці кооперативного організатора він пособляв не тільки своїм трудом, поїздками по селах, але й своїми матеріальними засобами до часу, поки фінансову сторінку наладнав Ревізійний Союз Українських Кооператив у Львові. Д-р Василь Блавацький був теж ініціатором заснування "Сільського Господаря", при чому також вдержував відповідний час своїм коштом агронома, та помагав провадити організаційну діяльність по цій ділянці. Завдяки д-рові В. Блавацькому засновано в Сяноці Районову молочарню. Де він не мав змоги добитись "Просвітою", там здобував станиці українського життя кооперацією, а де вона не мала доступу через існування русофільських кооператив, там приходив з "Сільським Господарем", врешті засновував для сільської молоді "Луги".

Так Сянік став осередком не тільки Сяніцького повіту, але й дальших лемківських округ: Балигородської, Березівської, Динівської, Дуклянської, Короснянської, Лиської, Романівської, Горлицької та Ново-Сандецької. Співтворцями відродження Лемківщини були: нечисленне українське духовенство і свідоміше громадянство поодиноких осель. Політична праця д-ра В. Блавацького зустрічала великі труднощі. З одного боку твердо вросле русофільство, а з другого посилений тиск на всі ділянки життя адміністраційної влади окупанта. Кожна праця в таких тяжких умовах вимагала послідовности, витривалости, такту, вирозумілости, зручности, а при тому гарту і рішучости у змаганні з противником.

Як дійсний політичний керманіч д-р. В. Балавацький був головою Повітового Комітету і членом Ширшого Народнього Комітету. Покійний оминав відвертої боротьби з русофілами, щоб не обтяжувати собі ситуації. При самоврядних виборах ішов з ними на виборчі компроміси, щоб в той спосіб громадська самоуправа затримувалась в своїх руках. Керував виборчою акцією в 1928, 1930 і 1935 роках, а в 1928 і 1930 роках сам кандидував до польського сейму.

Д-р В. Блавацький був всюди, де потрібно було помочі, де була подоптана українська правда. Крім особистої активности в організуванню жіноцтва та в харитативній праці, допомагала йому його дружина, яка негайно по приїзді до Сянока включилася в громадську працю. Вона була головою Союзу Українок в Сяноці та ініціаторкою влаштування Святомиколаївських імпрез для української дітвори, що передше переводили русофіли.

Коли в 1938 році в сяніцькій окрузі були спровоковані розрухи між нашими селянами, після чого наступили арештування і багато наших людей знайшлося в сяніцькій тюрмі, тоді в адвокатській канцелярії, що приміщувалась в будинку Народньої Торгівлі, на першому поверсі, багато наших людей знайшло поміч і пораду, як рятувати членів їхніх родин, чи односельчан. В 1932 році був переведений шкільний плєбісцит за українською мовою навчання. Окупаційна влада різного роду крутійствами і застрашуваннями заставляла людей складати декларації за польською мовою навчання, що мало місце в селі Яблоніці Руській над Сяном,

де учитель Ян Домбровські зібрав під терором ряд таких декларацій, які опісля в присутності радних села, на внесок пароха отця Дмитра Німиловича, був змушений особисто кинути до горючої печі. Пригадати б також активного україножера ксьондза Яна Бонка, який в тому терені особисто та при допомозі влади, всіми можливими засобами старався паралізувати українське життя. Його справа через канцелярію д-ра В. Блавацького опинилася була в міністерстві справедливости у Варшаві.

В часі масових арештувань в сяніцькому повіті української активнішої молоді та громадянства під різного роду видуманими закидами, щоб в той спосіб тероризувати український визвольний чин, д-р В. Блавацький завжди ставав в обороні арештованих, не дивлячись на те, чи буде за це подяка, чи якась скромна винагорода. Крім правної оборони, організував в Сяноці харитативну допомогу для ув'язнених українців в сяніцькій тюрмі, яка в тому часі була переповнена нашою молоддю і старшим громадянством.

Щоб позбутися оборонця українських прав і справ на західних теренах українських етнографічних земель, окупаційна влада підготовляла різного роду провокаційні штучки, щоб арештувати його. В 1932 році, в часі "гарячих днів", коли то діяли т. зв. "наглі суди", влада вислала на його адресу велику посилку з нелегальною літературою. Коли листиноша знайшовся з провокаційним "подарунком" в канцелярії д-ра Блавацького, перед входом до неї стояла вже кількочленна група таємної поліції, щоб на "гарячому" арештувати небажаного діяча українського народу.

Але як добрий правник і знаменито ознайомлений з усіми засобами ворога до наших активних людей, д-р Блавацький, що завжди змів задержати рівновагу духа, і тут вийшов переможцем. Негайно в присутності листиноша, що приніс нелегальну літературу, він телефонічно дав знати на поліцію, щоб прийшла забрати собі "подарунок з отрутою", як небажану посилку, чим вибив з рук поліції протекст, під яким вона мала його арештувати.

З вибухом другої світової війни д-р В. Блавацький допоміг перебрати по селах Сяніччини і округи самоуправу в наші руки і далі продовжував свою громадську працю, як в Лемківському Союзі Кооператив, Сільському Господарі, Українському Освітньому Товаристві і т. п. Він зреорганізував хори і точно й совісно виконував кожний хоч би найдрібніший громадський обов'язок.

Його, як і кожного національно свідомого українця, тривожило заворожене сліпе коло нашої національної дійсности. Із своїми друзями по праці розважав не раз прояви нашого сучасного національного життя, шукаючи розв'язки проблеми.

Д-р Василь Блавацький був замордований по дорозі із Сянока до Львова 20 березня 1944 року на 55 році свого молодого ще трудолюбимого життя. Його тіло знайдено на краю лісу біля дороги на терені зколонізованого окупаційною владою села Радотичі біля Городка. У смутку залишив дружину, двох синів і дочку. Дружина Покійного після другої світової війни переїхала до Канади, поселившись в Едмонтоні, де й померла 26 червня 1956 р.

П. Харидчак

З М І С Т :

	Стор.
Молитва Слуги Божого Митрополита Андрея	3
Петро Ямняк: На руїнах Лемківщини	4
Календарна частина	7—18
о. Пантелеймон Шпилька: Визвольні змагання	19
Юліян Бескид: На сторожі історичної правди	47
Грицько Мохнатий: Навернені	58
Теодосій Вислоцький: На порозі нового етапу праці	60
В. Лесняк: За кожну українську душу	67
Осип Зубрид: І була весна прекрасна	73
Юліян Бескид: На Пресвяту Покрову	78
Юліян Бескид: Семаників Юрко	80
Василь Майкович: Українське весілля на Лемківщині	82
** Весняний привіт	95
Левко Ромен: Сторожа пущ	96
Вадим Лесич: Никифор	98
Іван Кейван: Дам'ян Горняткевич	100
Петро Ямняк: В країні ялівцю	103
Левко Ромен: Лемківщина	104
Д-р Ол. Марітчак: Ясло	105
Юліян Бескид: Молитва — праця — жертва	111
Петро Гарайда: Скільки горя, скільки сліз	115
Анна Фарбанець: Лемківщино наша рідна	123
Михайло Добош: За освідомлення	124
В. Лесняк: У старинній княжій оселі	127
Петро Малий: Во время оно	133
Жаль мі тя, моя хижо	134
Юліян Бескид: У колисці	135
Юліян Бескид: Воскресе	138
П. Харидчак: Д-р В. Блавацький	140
Зміст	144

Українська Фірма

P. K. PLUMBING & HEATING LIMITED

Steam Fiting, New, Repair, Alteration, Emergency Work
All Work Guaranteed.

Пилип Кореницький — власник

3 Ellsworth Ave. — Phone: LE 3-5292 — Toronto 4, Ont.

Солідна і гарантована справа!

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ

ОДНА З ПЕРЕДОВИХ БРАТСЬКИХ І ДОПОМОГОВИХ УКРАЇНСЬКИХ УСТАНОВ У ЗДА І КАНАДІ

Всеукраїнська установа — гордість української спільноти в ЗДА і Канаді. ● Об'єднує американських і канадійських громадян українського роду. ● Понад 30.000 членів, 10 мільйонів майна, два мільйони надвишки. ● Модерні і догідні роди забезпечення, низька членська вкладка, надзвичайна допомога. ● Допомога у випадку хвороби і каліцтва, безробіття і іншого нещастя. ● Допомога студіюючій молоді, стипендії, семінарії, спорт, дитячі підприємства, літні табори. ● Допомога українським культурним, громадським і гуманітарним установам.

ПЕРШОКЛАСНА ВАКАЦІЙНА ОСЕЛЯ "ВЕРХОВИНА"

в Глен Спей, Н. Й.

Мальовничий, розкішний парк. ● Модерно устатковані кімнати. ● Купання і спорт. ● Культурна розвага.

ТИЖНЕВИК "НАРОДНЯ ВОЛЯ"

виразник української демократичної і державницької думки.

За інформаціями звертайтеся до:

UKRAINIAN WORKINGMEN'S ASSOCIATION

440 Wyoming Ave., Scranton, Pa.

Потрібні інформації уділять вам також організатори і секретарі Відділів Українського Робітничого Союзу в усіх більших українських осередках Канади і Америки!

ВСІ ЗАІНТЕРЕСОВАНІ В КАНАДІ

звертайтеся до Канадійського Представництва на адресу:

CANADIAN OFFICE OF UWA

286 Lisgar St. — Toronto 3, Ontario

або телефонуйте до Головного Організатора УРСоюзу в Торонті: **Телефон: 535-9955**

Ціна за Календар — \$2.00

ЗА ОБ'ЄДНАННЯ УСІХ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧ
НИХ ЗЕМЕЛЬ У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ!

„ЛЕМКІВСЬКІ ВІСТІ“

ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
ЩИРОЛЕМКІВСЬКИЙ ЧАСОПИС

ПИШЕ ПРАВДУ про зруйновану українську землю Лемківщину,

вчить пізнавати рідну землю, рідну історію та українське життя на княжій українській Лемківщині,

закликає до взаємної пошани, згоди й співпраці всіх уроженців скривавленої сьогодні Лемківщини,

бореться за права рідних Сестер і Братів на рідних землях і на виселенні.

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ТА ПОШИРЮЙТЕ
тільки свій щиролемківський часопис "Лемківські Вісті".

Видає:

Головна Управа Організації Оборони Лемківщини

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА — \$3.00, ПІВРІЧНО — \$1.75

В усіх справах просимо писати:

LEMKO NEWS

240 Hope Ave,

Passaic, N. J., 07055, USA.

LEMKO NEWS

P. O. Box No. 964

Toronto Adelaide St. P. O.

Toronto 1, Ont., Canada